I Norrlandsfrågan,

ETT INLÄGG

AF

JOHAN VON ENGESTRÖM

VICE HÄRADSHÖFDING, LÄRARE VID KONGL. SKOGSINSTITUTET.

STOCKHOLM

IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTR. OCH BOKFÖRLAGS A. B.

I NORRLANDSFRÅGAN,

ETT INLÄGG

AF

JOHAN VON ENGESTRÖM

VICE HÄRADSHÖFDING. LÄRARE VID KONGL. SKOGSINSTITUTET.

STOCKHOLM

IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTR. OCH BOKFÖRLAGS A. B.

STOCKHOLM

IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTR. OCH BOKTRYCKERI A. B., 1903

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta verk av **Johan von Engeström** (1844-1938) har digitaliserats 2014 vid **Umeå Universitetsbibiotek** och anpassats för Projekt Runeberg i april 2016 av Ralph E.

I norrlandsfrågan,

ETT INLÄGG

JOHAN VON ENGESTRÖM

VICE nÄnADSnÖFDLNG, LÄRARE VID KUNGL. SKOGSINSTITUTET.

STOCKHOLM

IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTR. OCH BOKFÖRLAGS A. B.

Pris: 2 kronor.I NORRLANDSFRÅGAN,

ETT INLÄGG

JOHAN VON ENGESTRÖM

VICE HÄRADSHÖFDING, LÄRARE VID KONGL. SKOGSINSTITUTET.

STOCKHOLM

IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTR. OCH BOKFÖRLAGS A. B.

STOCKHOLM

IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI A. B., 1903.1 Helsingelagens wid. balk flock 15 återfinner man följande märkliga stadgande: Vill någon upptaga byämne på allmänning, tage det bredvid den, som förut anlagt där nybygge utan inkräktning från detsamma, tage skog till byämne så bred, som åker och äng är. Utmark tage på två sidor så långt som en vanför människa kan gå med kryckor utan all livila. Så långt skall detta vara, åke hemifrån före soluppgången vid vintersolståndet och bugge ett lass stör och komme åter vid middagstid, det är ett lagligt intagande. Vill han taga till åker och äng, då skall han upprödja till åker så mycken jord, som fordras för att därå skörda tre trafvar säd och tillika göra etf lyrknuta hus samt gå omkring det intagna och utstaka det med två vittnen.

En gräns ställdes härmed för nybyggarens jordförvärf i det stora Norrland med tillhörande delar af det nuvarande Finland, livarest Helsingelagen gällde. Lagbudets syfte var uppenbart. At nybyggarens efterkommande och andra ville man bevara möjlighet till grundläggning af nya bol. Ingen skulle få tillägna sig mer af den stora allmänningen ån som fordrades för att han därpå, efter de inom bondeklassen rådande föreställningarna, vore fullsuten. Denna inskränkning i jordförvärfvet ådagalägger framtidsbliek hos dem, från livilka stadgandet utgått. Herrgårdar tänkte man sig icke komma att uppstå i dessa karga bygder. Det skedde ej heller. Lockelserna för herremannen att där taga sin bostad voro för små. Bonden kunde knappast utgöra sina skatter till kronan. Åt en räntetagande herreman hade han intet därutöfver att afstå.

Under medeltiden och länge därefter hade befolkningen i denna landsdel sin utkomst af jakt och djurfång. Det ätbara villebrådet lämnade bidrag till födan, och skinn efter allehanda djur rönte inom. ja till och med utom landet, stor efterfrågan, hvarföre de såldes, därest de icke användes förden egna beklädnaden eller andra ändamål. Icke nian skäl har Gästrikland en älg i silt vapen. De tvä pilarne i Dalarnes vapen hafva säkerligen också afseende pä jakt. Å en del orter var fisket, särskildt laxfisket, lmfvudnäringen. Ångermanlands vapen är såsom bekant tre laxar, och Västerbottens vapen nomadens ren. Allenast i Helsinglands vapen möter en sinnebild för boskapsskötseln nämligen bocken.

Git. med undantag för enstaka orter, hvarest fisket var mer giiVande, hulVudsakligen på jakt och boskapsskötsel fotadt näringslif ställde anspråk på ett betydligt jordområde. Detta bade man. och trodde man sig allt framgent behöfva. På långt afstand från livarandra lågo de slatterlägenheter. som i förening med gräs och örter i öppningar uti skogen gafvo förnämligast denna värde, i den mån jakten trädde i bakgrunden. Den fria ny byggesrätten, sådan den beskrefs i lagen, kunde icke undgå att liäraf beröras. Alltmer blef den allmänna åskådningen, att oupptagen mark, som låg inom en socken, hörde sockneboarne till, alldeles som sådan mark inom landskapet var förbehållen dess inbyggare. Öfver-allt där människor finnas gör sig skillnaden emellan mitt och ditt gällande, och detta visade sig ock beträffande de öde skogarne. Socknarne kände sig, huru omfattande de än voro, såsom ekonomiska enheter livar för sig med sina egna intressen, som det för socknemännen gällde alt uppehålla geni emot inträng utifrån. Detta var naturligt, men icke i allo lyckosamt. Gränser ställdes såmedelst för tillkomsten af skattepliktiga hemman till skada för kronan, hvars inkomster icke erhöllo den fortgående tillökning, som var att önska och väl äfven påräknades komma att inträffa. Kanske var det af denna anledning, som nybyggarne tidigt bereddes en särställning i förhållande till de gamle hemmansägarne.

Vid riksmöte i Telge den 5 september 13i28 påbjöds nämligen, alt domsrätten öfver nybyggarne i de norrländska landskapen skulle utöfvas af konungens fogdar och ej af lagmannen, men alt Helsingelagen skulle tillämpas.

Någon rätt att underlägga sig områden utan begränsning skulle väl därefter icke finnas för de gamla byalagen. Gustaf den I gick såsom bekant än längre. Han återbördade allmännings-jorden till kronan samt frånhände hemman och byalag livad de innehade utöfver det som skäligt var, d. ä. tarfvades förhemmanens bestand. Nybyggare skulle fortfarande liafva rätt att sia sig ned å skogsmarken och där grundlägga nya bol, under förbehåll blott om skyldighet för jordinnehafvarne att utgöra skatt lill kronan.

Nybyggarne voro emellertid på de stora skogsmarkerna i Norrland ganska fåtaliga, och säkerligen gjordes rätten till fortsatt besittning sällan stridig för de byalag och enstaka gårdar, som lill marken hade gamla anspråk. Så komino byar och gårdar att tillvälla sig stora områden, livilka de försvarade ibland med godkända rösen, men merendels under åberopande af urminnes häfd. Man föranlåtes liäraf antaga, att främlingar, hvartill räknades alla utsocknebor, i allmänhet uteslötos från tillträde till jorden. Mest gynnade voro barn af bydelägare. Dessa företogo sig också släktled efter släktled att odla å utmarken. Tämligen tillfällig var nog i flertalet fall odlingen, men någon gång hade den mer varaktighet. och, där det senare var händelsen, ökades i sinom tid merendels odlingens värde genom att hus uppfördes, hvarmed af det hela blef ett nytt bol. till en början törhända under den mer blygsamma skepnaden af ett torp, som det ibland allt framgent förblef, men ibland lades såmedelst grunden till elt hemman med de anspråk, hvartill omfånget berättigade. »Torp, som förmenas böra skattläggas», utgör också en hart när socken efter socken återkommande rubrik i vara äldre jordeböcker. Fixeringen af grundskatterna under Carl Xl:s tid medförde ej förändring häraf, och det var först efter det år 1740 jordinnehafvaren tillförsäkrats skattefrihet för uppodlingar, oafsedt om de skett i förening med utflyttning, som nyhemman ej längre uppstodo inom ett. byalags ägoområde. Det förutsattes dock härvid, att ägoområdet var genom laga rå och rör afskildt, och därhän kom man först sent i det vidsträckta Norrland. Skyldighet bestod icke blott där utan öfverallt, bvarest hemman tillkommit å gammal allmänningsjord, för ägare af hemman att underkasta sig afvittring gent emot kronan, hvars rätt till den länge värdelösa och därföre ej tillvaratagna allmänningsjorden efter Gustaf I:s tid syntes klar. Mark, som icke rätteligen till hemmanet hörde, skulle alltså, om det påfordrades från kronans sida. afträdas. Därom gällde blott en mening, och ut-komna förordningar gåfvo uttryck däråt, på sätt kär nedan skall vidare omförmälas.

För kronan fick allmänningsjorden sä småningom ett allt högre värde. Gagnet af ett ökadt antal skattepliktiga hemman var redan ganska afsevärdt, och därtill kom, att bearbetandet af de i skilda delar af riket yppade malm-fyndigheterna hade lill betingelse tillgång af mycken skog. Hvad däraf uppoffrades, ansågs ej förloradt. Likasom staten i närvarande tid anslår medel lör att i det nordligaste Sverige genom järnvägsförbindelser möjliggöra bruk af där-varande malmrikedomar, så hade det alltsedan den nyare lidens början, ja till och med därförinnan, gällt såsom en viktig statsangelägenhet att i det nedre landet tillhandahålla de skilda bergslagen den skog, hvaraf dessa hade beliof, emot skyldighet för bergverken att af sin tillverkning utgöra tionde till kronan och betala andra skatter. Traditionerna pä detta område sträcka sig, såsom nyss antyddes, långt tillbaka. Gustaf 1 framgick för målets vinnande hänsynslöst utan att skona vare sig hemmansbrukare eller andra, och hans efterföljare skydde ej heller något medel, som syntes främja saken. Tiondeinkomsten för kronan utgjorde nogsamt en kraftig lockelse. Allt får dock ej skrifvas på räkningen däraf utan verkade tillika insikt hos de makthafvande om metallernas, särdeles järnets, stora betydelse för landets eget näringslif och såsom betalningsmedel gent emot utlandet.

Företrädesvis i det stora bälte, som från Mälaredalen sträcker sig västerut emot Kölen, men äfven i andra delar af landet, tillkommo, särdeles under medlet och senare hälften af IGOO-talet, större bergverk till stort antal, och öfverallt undfingo dessa, hvilkas innehafvare skiljde sig på storkapitalets grund frän de gamla bergsmännen, utaf allmänningsjorden i trakten, de sistnämnde ej sällan till förnär, betydande skogsanslag; i samband hvanned den kringboende allmogen gemenligen tillförbands att lämna kol samt arbets-ocb körselbiträde ät brukspatronerna. Man gick därhän att medgifva bergverken skatteköpsrätt till allmogens krono-hemman, hvarigenom de förra på olika sätt gynnades. Skatterna förvandlades lill för bergverken nyttiga prestationer, och åboarne kommu i beroende af ägarne till bergverken. Af gamla htirad blefvo bergslag, inom hvilka bergmästareno

enväldigi härskade. Riksintresset förmenades fordra att i bergslagen allt underordnades de därvarande bergverken. Allmogen efterläts icke ens alltid att för kol och körslor uppgöra om betalningen utan hade att rätta

sig efter utfärdade taxor, uppgjorda med ledning af det. som brukspatro-nerne ansågo sig kunna uppolfra. Åt bergskollegium gafs »vald. makt och disposition» öfver kronans strömmar, skogar och allmänningar.

Af stor vikt för bergverken var förekomsten af en viss kultur i omgifningarna. Man beliöfde arbetskraft, dragare, tillgång på lifsmedel och annat mer, som förutsatte ett ut-bredt jordbruk. Saknades sådana hjälpmedel vid bergsdriften kom man ej långt. Det vidsträckta Norrland, förutom dess sydliga delar, hade därföre till en tid inga bergverk. Så länge skogstillgångarna inom bergslagerna förblefvo rika, var ingen anledning att utsträcka bergshandteringen dit; men <letla lyckliga tillstånd fortfor ej länge utan yppades tidigt skogsbrist inom flera bergslager, såsom naturligt var, då träet användes icke blott vid malmens smältning utan jämväl vid dess utbrytning i stället för de sprängmedel, som nu äro i bruk vid grulvorna. Norrland kom under inflytande häraf att på grund af sin prisade skogsrikedom för bergs-kollegii fjärrskådande ledamöter blifva det framtidsland, till hvilket de riktade sina blickar. Skogsbrist redan under 1600-talet är något ofattligt, och likväl fanns den. Bergskollegium handlade icke utan kännedom om förhållandena, och insåg väl, att härvid stora intressen stodo pä spel. Järnet hade hlifvit landets rikedomskälla. Utan detsamma hade betalningsmedel gent emot utlandet saknats, och det gällde förty att, om det på ena stället tröt medel för dess tillgodogörande, se till att sådana blefvo annorstädes att tillgå. Icke blott järn utan ock silfver hade anträffats i det aflågsna Lappland.

Af dessa omständigheter föranläts bergskollegium i bref den 1 febr. i 682 till guvernören i Norrland Georg Sper-lingli, alt fästa uppmärksamhet på de fördärfbringande följderna af skogsförödelsen i denna landsända, vållad, efter hvad kollegium uppgifver, genom svedjande och sågtimmer-hygge samt ytterst beroende däraf, att allmänningar ej kommit att afvittras, till skada isynnerhet därutinnan att upp-komsten af järnbruk förhindrades; förty, förklarar kollegium, skulle anstalter omedelbart vidtagas pä det att i Norrland såsom annanstädes allmänningar komme alt afsöndras från bolbyarna och sålunda blefve sörjdt för all »sådana importante och Kungl. Maj:t med rätta tillkommande orter och lägenheter icke måge så förödde och fördärfvade blifva». Guvernören ställde sig detta till efterrättelse, och skulle man sålunda skrida till en afviltring under tillämpning, på sätt kollegium erinrade i bref den 1(5 oktober samma år, af Gustaf l:s påbud år 1542 till reglerande af stridiga anspråk vid nybyggen i Norrland. Påbudet måtte emellertid visat sig mindre tillfredsställande, eftersom redan den ti) december 1(583 utkom en närmast för Norrland afsedd afvittringsför-ordning. Densamma stadgar, att byars och gårdars rågångar skulle pröfvas och, där sådana felades, en hvar tilläggas så stort utrymme i skog och mark, som funnes skäligt och lill fullsut.ua hemman erfordrades samt det öfriga vara kronans egendom. Afvittringsarbetet synes liafva genast börjat. Därpå tyder, att i bergskollegii bref den 7 februari 1(591 är tal om kronans allmänningar i Västernorrlands län. hvaraf någon del blifvit bergslag, och anvisas bergmästaren att lämna skogsanslag från »de afvittrade skogarna till Igge-sunds bruk. År 1700 förklarades allmänningarna i Gästrikland till största delen vara från enskildes ägor afskiljda, naturligtvis blott med afseende på de bygder, hvarest frånvaron af afvittring vållade olägenheter för bergskollegium i dess skogsdispositioner. Såsom det var att förutsätta, hade nämligen förrättningen länge en tillfällig och lokal karaktär, och ej sällan, ja merendels torde den varit föranledd just af angelägenheten att bereda skogsanslag åt något ortens bergverk. 1 det sydliga Norrland, likasom förut skett inom Svealand och Götaland, riktades härigenom bergverken med stora skogsförmögenheter, ehuru landet icke blef utan vederlag för den allmänningsjord, som frångick kronan. Under 1700-talet och ännu i början af 1800-talet var järn vår förnämsta exportvara, och tionde af bergverken en betydande inkomstkälla för statsverket. Detta hör numera till det förflutna. Tiderna hringa dock ofta än större förändringar på det ekonomiska området, och man förgäter lätt livad som varit endels till gagn och endels till skada. Skogsanslagen till berg-verken hade nogsamt liere skuggsidor, och ändock bör man ej tadla dem, då de för visso främjade framåtskridandet inom landet. Genom dem fick man inom bondeklassen nya förvärfsmedel, måhända icke under så gynnsamma villkor, som det varit att önska, men dock värdefulla för den enskilde och det allmänna. Ett sådant förvärfsmedel var den kobling, som erbjöds, likaså de myckna fororna, och offret af skogen, som mistades, träder vid jämförelse härmed i bakgrunden. Hvad man må beklaga, är blott den skogs-minskning, som i vår tid inom bergslagen här och livar yppats och än mer är alt befara på åtskilliga af de ät bergverken gifna gamla allmänningsskogarna, i den mån bergsdriften upphör eller därvid begagnas annat än träbränsle. Då återstår

för kronan kanske ej annat än att åter förvärfva hvad den en gång skänkt, om så lyckligt är, att det visar sig möjligt utan alltför stora kostnader.

Genom omständigheternas makt fick den påbjudna af-vittringen en oinskränkt omfattning. Myndigheternas afsikt torde emellertid städse hafva varit, att skrida till afvittring öfverallt, där förekomsten af allmänningsjord gjorde en sådan förrättning behöflig; i följd hvaraf allmogen kunde förvänta att den i sinom lid utsträcktes till alla byar och hemman, som i jordeboken omförmäldes, för så vidt de voro i saknad af fastställda rågångar och någon som helst anledning till antagande af någon allmänningsjord var för handen. Hinder af oväntad beskaffenhet framkommo emellertid, då man i Norrland skulle gripa sig an med utförandet af det stora verket. I Västerbottens län lära sålunda, efter hvad det förmäles, fullständiga liggare å hemman och byar hafva saknats. Säkerligen ägde samma förhållande rum i andra landskap. Man kände sig dessutom tveksam i fråga om det sätt, hvarpå förrättningen skulle verkställas. - Hemmansägaren fordrade att få behålla sina fäbodar med tillhörande mark, ehuru dessa ofta voro belägna på stort afstånd från bostäderna, under framhållande att fäbodemarken beholdes och, efter livad det anmärktes, vid roteringens införande tagits i beräkning. Däremot var väl åtskilligt från kronans sida att invända, men mycket talade för eftergifter geni emot allmogen, såsom svårigheterna vid jordbrukshuskållnin-gen, om man gjorde slut på det traditionella fäbodebruket. Aen del orter mötte afvittringens företagande sockenvis äfven-ledes hinder däruli. att, såsom särskildt uppgåfs vara fallet mångenstädes i Ångermanland, socknarne hade sitt läge å ömse sidor af ÅngermanällVen med sina skogar och allmän-ningar sträckande sig upp emot fjällen såsom radier följande efter hvarandra, hvarigenom de invid hvarandra varande hyarnes inägoområden kommit att blifva helt obetydliga vid jämförelse med utmarkerna.

Carl Xll:s krig vållade gifvetvis dröjsmål med afvittringens utförande, och da fred omsider erhölls, gällde det i första rummet atl få åboar på de uppkomna talrika ödeshemmanen. Först sedan detta väl lyckats, kunde fråga uppstå all bereda uppkomst af nyhemman, för hvilka man emellertid mycket intresserade sig, då dessa, jämte det att de ökade skatteinkomsterna, gåfvo förhoppning om en inträffande stegring af invånareantalet, hvari man efter mångens mening bade en mätare a den nationella makten. Ny-bemmanen förutsatte jord lill upplåtelse, och betingade förty en föregående afvittring, som sålunda blef en riksviktig angelägenhet. Arbetet därmed återupptogs också snart. Efter livad det tyckes, skedde det först i Ångermanland, för hvilket landskap år 174:2 utfärdades en år 1752 fullständigad afvittringsinslruktion. Enligt densamma anförtroddes förrättningen al två landtmätare i förening med liäradshöfdin-gen i tingslaget och dess halfva nämnd samt vederbörande kronobeljänt, af hvilka man väntade att de skulle handla sa. att både kronan och allmogen vederfores rättvisa, utan alt åt hemmanen gåfves mer skog, än som svarade emot jordens skattläggning och den påförda räntan. Detta framhölls vid upprepade tillfällen.

Om innebörden där af var man emellertid långt ifrån enig. Under det att från kronans sida påyrkades begränsningar i ägoväldet för hemmansägarna, ville naturligtvis dessa behålla hvad de hade och sago i begränsningarna en kränkning af sin välfångna rält. Under stridigheterna fram-drogs etl af 24 landzenss fullmäcktige» den IS juni 1(5(>0 fattadt beslut, tillkommet med anledning af en kungl. resolution den 3 nästföregångna mars, af innehåll, att bolby, som lage näst under skogen, skulle njuta en half mil på densamma, med tillägg all »sedhan på dben andra halfvamyhlen eller vijdare längre bort till skougz mage giäldsens eller socknemännerne tillijka nieil bohlbymännerna byta sig emellan som dbe kunna åsämjas om», dock så att inga fä-bodeställen finge byggas närmare bolbyn än en mil »der fiället sa långt räcker». Såsom tillika vid dessa tvister om grunderna för afvittringens verkställande anfördes och åda-galades, hade vid skattläggning inom landskapet under senare delen af 1600-talet den innehafda skogen tagits i beräkning.

Myndigheterna tvungos inför dessa fakta till varsamhet. Sådan blef desto hellre af nöden, som allmogen i dessa tvister kämpade för hvad den ansåg vara rätt och trodde sig liafva utsikt att genomdrifva sina fordringar. Man befann sig uti den i politiskt afseende upprörda tid. som benämnts frihetstiden, under hvilken stånden och kanske mest bondeståndet ej tvekade att göra sig till godo de maktmedel, som esomoftast stodo till buds, för att förverkliga sina ekonomiska önskemål. Hade herrarne inom regeringen och de högre stånden på något sätt skapat politiska förvecklingar eller i öfrigt försyndat sig, blef det för de dem en nödvändighet att till hvilket pris som

helst förekomma en farlig dissonans inom riksdagen genom medhåll för de missnöjde inom bondeståndet, hvars medlemmar, om de ej förnöjdes, kunde bringa oreda uti hela det rådande systemet och dårföre ej sällan vunnos genom tillförsäkran af ekonomiska fördelar, som varit eftertraktade. Ångermanlands allmoge hugnades sålunda 1756 med utfästelse därom, att såsom råskillnad i skog och mark skulle godkännas, utom nedsatta råmärken, sedan äldre tid såsom laga skillnad hållna märken, och trodde sig allmogen såmedelst liafva vunnit sitt mål. isynnerhet som afvitlringsrätten bemyndigades att tilldela hemman af skog sa mycket som tarfvades ocli mot andra närmast därtill belägna byars och hemmans skogar kunde svara. Efter ett sådant förklarande hade en hvar jordägare fog för påstående att fa behålla, livad han hade. Böndernas förhoppning att ej behöfva vidkännas något intrång i sitl ägovälde besveks dock rätt grundligt, i det att den gjorda utfästelsen medförde ringa eller ingen förändring af det bestående, men vållade dröjsmål med förrättningens utförande.1 Jämtläml var jämväl en afvittring under medlet af 1700-talet beramad, och åtskilliga anstalter träffades för ändamålet, ehuru med än mindre framgång än i Ångermanland. Allmogen hade där icke att åberopa sig på någon bindande skattläggning. En mantalssättning hade nog ägt rum: men, efter hvad det uppgafs, hade denna utförts utan föregående undersökning om de brukade ägornas vidd, godhet och beskaffenhet, blott med ledning af det årliga utsädet, som ock haft lill följd, att mantalet icke öfver-allt blef proportionellt till jordinnehafvet. Denna kamerala olägenhet beaktades tidigt, och för att, såsom det sades, bereda de svagare hemmanen understöd genom tillskott af jord, och såmedelst trygga utgåendet af utskvlderna enligt jordeböckerna till kronan, skedde upplåtelse af s. k. afrads-laiul till åboar a enskilda hemman. Icke de mindre bland dessa utan de större, hvilkas innehafvare förstått att hålla sig framme, gynnades vid den jordutdelning som ar 1060 verkställdes af två kommitterade. I medvetande af den orätt, som ägt rum, fruktade ägarne af de gynnade hemmanen på goda skäl att gå miste om afradslanden, för det fall att. det komme i landskapet till afvittring. Hindra densamma kunde de icke. Afradslandens egenskap af lcrono-mark var alldeles obestridlig. Det gällde för dem därföre att uppehålla afvittringen i hopp att omsider få densamma inställd. I sådant syfte pågick a allmogens sida utan af brott ett arbete, som lyckades öfver förväntan väl. Det märkliga året 17(»(». da rådet regerade med tillhjälp af den bekanta namnstämpeln, utverkade sig allmogen eller kanske rättare dess storbönder Kungl. Maj:ts försäkran, att, tills en ordentlig refning och afvittring hunne försiggå, fa behålla slåtterland och fäbodeställen på afradslanden, pä hvilka nybyggen under tiden icke skulle tillåtas.

För kronan var därefter föga att vinna genom en afvittring. Likväl var man besluten att skrida lill det inom orten fruktade arbetet. Landskapet lick sin afvittringsrätt. och denna erhöll 1770 en något förändrad organisation, hvarefter 1780 lämnades föreskrifter såväl beträffande densamma som i fråga om sättet för förrättningens utförande. Bland annat stadgades att pä ett helt mantal skulle belöpa 70(1 å 1,400 tunnland mark med inbegrepp af ut- och in-ägor. Därmed vanns dock föga. Afvittriugen var förhatlig, och snart bragtes det därhän, att självfva myndigheterna förklarade de i rikets andra landskap följda afvittringsgrun-der icke lämpa sig för Jämtland i anseende till dess helt olika klimat, belägenhet och hushållning. Mer behöfdes ej, och 1786 hade allmogen den tillfredsställelsen att få afvittringen i Jämtland med hänsyn till de gamla hemmanen inställd. Den fortsättes beträffande de på kronoskog anlagda nybyggena, ehuru efter andra grunder än de ofvan angifna. Anda till 3,000 tunnland skall enligt kungl. bref den 12 maj 1801 fa tillskiftas ett helt mantal. Så hade skogen långt innan virkesmassan gaf densamma värde blifvit ett tvistefrö och kronan af omständigheterna förmåtts till en efterlåtenhet, som i sinom tid skulle blifva ödesdiger för de gynnade.

I Jämtland förekom, med anledning af landskapets, för samfärdseln afskiljda läge, ingen anledning att bibehålla mark åt kronan för annat ändamål än till nybvggesanlägg-ningar. Allenast vid den lokala förbrukningen hade virket värde. Icke ens användning af skogen till bergsdrift syntes möjlig i större utsträckning än som svarade mot behofven inom landskapet. Helt olika tedde sig förhållandena i Västerbotten, hvarest utsikter ej alldeles saknades för kronan att genom förekomsten af t ill hafvet segelbara lloder kunna hämta en mer direkt nytta, än den vid nybygges upplåtelse förväntade, af de afvittrade allmänningarna. Det uppstod till och med tanke på att anlita därvarande skogstillgångar till att fylla behofvet af masteträd och spiror inom riket, och det gick därhän, att ett utarbetadt förslag till instruktion för afvittringsförrättare af år 1778 upptog bestämmelse om undantagande i

Västerbotten af för flottning välbelägna trakter med masteträd, spiror och ämnen därtill, som man trott kunna få användning för kronans räkning; men frågan var för tidigt väckt och den slutliga instruktionen för af-vittringsrätten i Västerbotten af den 23 maj 1780 innehöll intet härom, säkerligen af skäl att, såsom kammarkollegium framhållit, allmänningarna ansagos komma att vålla kronan bevakningskostnader i vida högre grad än de skulle liafva gagnat.

Västerbottens hemmansägare skulle efter nyss omför-mälda instruktion bekomma 700 ä 1,400 tunnland för helt mantal, hvilket innefattade en ganska afsevärd tillökning af det tunnlandtal, hvarom förmäldes i 1773 ars skattläggnings-metod, nämligen 300 ä 800 tid. Ändock rådde missnöje med arealbestämmelsen. Man hade lyckligtvis för att alleda missnöjet ett sätt, som säkerligen ofta anlitades, och detta var först hänförande af verklig skogsmark lill impedimenter, hvilka senare, om de också ej direkt medföljde, likväl icke vidare logos i beräkning samt sedan upplåtelse af s. k. öfverloppsmark emot en ringa tillökning af liemmansräntan. Bra hade det varit, om man härunder gått en medelväg sa till vida all det iakttagits begränsning med hänsyn till hemmanens ägoområden, och vid sidan af dessa bildats skogs-samfälligheter efter föredömet af de urgamla häradsallmän-ningarna i det sydliga landet. Sådant var dock ej att vänta, då den sedvanliga vanvården vid denna lid af allmännings-skog i det nedra landet icke uppmuntrade lill skapandet af ny sådan i Norrland. Oro för beståndet af skogfattiga hemman, som redan a 1700-talet funnos i Västerbotten, föranledde emellertid förslag att disponera en del af öfverloppsjorden lill allmänning, på det att tillgäng till bränsle och byggnads-virke måtte iinnas för de hemman, som icke hade den för helt mantal beräknade minsta arealen af 700 tid och icke lämpligen kunde 1'å tillökning från närbelägen öfverlopps-jord; men tyvärr fann Ivungl. Maj:t förslaget oantagligt, såsom inhämtas af kungl. brefvet den II september 1 787.

Likasom skedde under 18:de århundradets början, uppe-höllo krig och sociala slitningar vid dess slut afvittringen och bådadera fortsattes efter ingången till det I9:de århundradet. Också var det först efter J810, som afvittringen bedrefs med större kraft. Vid denna lid hade 34 socknar i Gätleborgs län afvittrats och nybyggen upptagits a större delen af den kronan tillfallna marken, så att afvitt-ringsarbete uppgifves bafva återstått blott i 8 socknar, ehuru anstalt därtill redan vore fogad, sa atl någon särskild åtgärd lör afvittringsverket ej där erfordrades. Däremot var i Västernorrlands län mycken mark oafvittrad, efter livad det förmäles, beroende därpå att afviltringsärendena hos länsstyrelsen ej behandlats efter någon viss fastställd instruktion utan på föregången beskrifning af landtmätarenoch undersökning af kronobetjäningen, med anledning hvaraf länsstyrelsen ofta vid yppade stridigheter nödgats förvisa ärendena till domstol. 1 Västerbottens län skulle afvittrin-gen af nästan enahanda omständigheter hämmats. Bättre var det ställdt i Norrbottens län, hvarest afvittring i början af 1820-talet förmäldes hafva öfvergätt nästan alla gamla byar i Piteå, Luleå, Råneå samt Öfver- och Nederkalix socknar, ehuru fastställelse ej kunnat äga rum i följd af påkalladt ägoutbyte med de under ryskt välde komna socknarna. Allenast i Jämtland hade föga åtgjorts. På sätt häraf inhämtas, var det verksamhetsfält, som öppnades, ännu vid 1800-talets början mycket omfattande, ocli ryggade man icke tillbaka för de stora kostnader, som af-vittringen beredde statsverket, emedan man förväntade att de skulle rikligen ersättas.

Om sättet, livarpå ersättningen skulle vinnas, gafs knappast mer än en mening*. Arbetet borde verkställas så, atl det beredde förhoppning om ökade jordeboksräntor genom tillkomsten af nvbyggesanläggningar å den upptagna kronomarken. Inför grundskatternas i vår tid alltmer minskade finansiella betydelse samt omsider fullständiga afskrif-ning, har man för närvarande svårt att fatta den statskonst, som hade nämnda förhållande väl i förening med de sociala intresset af odlingens utbredning och den ökade befolkningen till utgångspunkt; men, om man betänker, att riksstatens totala utgiftssumma är 1810 utgjorde allenast 5,474.874 rdr banko, förstår man att en hufvudsaklig del däraf täcktes af grundskatterna, vid hvilket förhållande det var naturligt att en framtida ökning af dessa skatter syntes mer än något annat lämna utväg till bestridande af de väntade större statsutgifterna. Ännu i denna dag utgör i Finnland den från frälse- och skattejorden utgående grundräntan större delen af den direkta skatteinkomsten i landet.

I motsats mot hvad fallet var under den föregående tiden, då afvittringen företogs lmfvudsakligen blott i bygder med en gammal kultur, blef efter 1810 uppgiften, att, med undantag till en början för den egentligen

Lappmarken, i

* Vid 1823 urs riksdag hade förklarats att de vid afvittring öfverblifna kronomarkernu ieke kunna med större nytta användas än till nya hemmans anläggning för alt befordra landets uppodling och befolkning.alla trakter, li varest spridda hemman eller nybyggen funnos. åt dessa lämna bestämda ägoområden under frånskiljande af den öfriga för kronan disponibla marken. Med undantag för delar af Jämtland, som allenast i följd af särskilda förhållanden undgått afvittring, hade denna lill föremål mestadels, om ej rena obygder, så föga bebyggda trakter med kallt klimat och karg jordmån, som bådadera nödvändiggjorde en extensiv hushållning, d. ä. en hushållning, vid hvilken arbete och kapital i hög grad underordnas den i anspråk tagaa jorden. Krafvet å ökning af det för helt mantal beräknade tunnlandtalet fick härigenom ekonomiskt berättigande, öm man i stället att villfara detsamma, till samfälldt bruk afsatt större skogsområden, hade det, att döma af nuvarande förhållanden, nog varit lyckligare, men elt sådant förfarande stämde icke med de föreställningar som bland lärde och olärde likasom höga och låga voro förhärskande i fråga om olämpligheten af samfällig skogsmark. Utskiftning var tidens lösen. Jordägaren skulle utan alla band få råda öfver sin mark, och ville man lika litet därvid som i öfrigt veta af något som helst intrång från gelikars eller statsmaktens sida i sin förfoganderätt öfver såväl jord som annan förmögenhet. Hvarje sådant intrång förmenades skada produktionen, inför hvilken efter den bekante nationalekonomen Adam Smiths utsago allt borde vika. Man förlitade sig obetingadt å makten af det enskilda intresset och trodde a en intressenas harmoni. Det enskilda intresset hade inom skogssamfälligheten hinderliga skrankor och därföre återstod blott delning af sådan, på enahanda sätl. som skett beträffande annan samfällig ägendom. Mycket häraf förklarades genom den bristfälliga lagstiftningen i fråga om föreningsverksamhet. Så länge tillämpningen af förevarande grundsatser begränsades lill det industriella och kommersiella området, var däremot mindre alt säga. Adam Smiths läror voro ock närmast framställda med afseende a handel och industri. En följd af det begär all generalisera gjorda iakttagelser, som under slutet af 1700-talet och första delen af ISOO-talet öfverallt framträdde, blef dock atl lärorna erhöllo tillämpning jämväl inom landthushållningen; och sedan de väl där vunnit inträde, fortsatte man desto hellre att vid lagstiftningen tagarättelse af dem, som de till en början gagnade, i det att allehanda skadliga inskränkningar i förfoganderätten öfver jord försvunno.

Produktionen skulle efter den allmänna meningen vara den enskildes sak och staten blott i undantagsfall halva pro-duktionsförmögenhet. Redan denna omständighet gjorde det svårt att försvara bibehållande af jord såsom en tillhörighet för kronan och menigheten, och det var så mycket svårare, som erfarenheten om verkningarna af stats- och kommunalbesittningar från den föregående tiden icke voro gynnsamma vare sig i ekonomiskt eller i socialt afseende. Kronan hade upphört sedan långt tillbaka att bruka bergverk och landt-gårdar för det allmännas räkning till följd af den ringa af-kastningen och de bördor, som lades a den kringboende befolkningen. Jämväl skogsvården a kungsparker och all-männingar hade, trots allt som gjorts för dess bättrande, förblifvit så dålig, att enskild skog vid jämförelse därmed förekom att vara väl vårdad. Upplåtelse af marken till enskilda syntes alltså vara alldeles gifvet att föredraga framför det bestående tillståndet, vid hvilket god skogsskötsel och redbar förvaltning befunnos höra till det omöjliga. Benägenheten inom och utom riksdagen för en delning af allmän-ningar ökades i väsentlig man genom lagstiftningen, som undandrog ägare af hemman med skog all fördel af allmän-ningsjorden till följd af företrädet till erhållande af utsyning för innehafvare af skogfattiga hemman, hvilken omständighet naturligtvis medförde alt en delning mellan alla ägare af i mantal satt jord utan hänsyn a skogsbehofvet städse gagnade godsågarne, som gemenligen hade skog. År 1824 beslutades älVenledes. efter livad känd t är. delning af härads-allmänningarna, och skatteförsäljning af kungsparkerna, i samband livarmed utlofvades, till stor förnöjelse för allmogen, indragning af skogsstaten.

Beslutet hade fattats, trots följderna af den företagna delningen af soekenallmänningarna icke varit lyckliga, och åtskilliga varnande röster höjdes äfvenledes, så af den bekante statsekonomen C. A. Agardli. Hvad de vidsträckta kronoskogarna i Norrland vidkommer, mötte inga meningsskiljaktigheter därom, att dessa skogar, som betecknades såsom »outödliga», borde användas till nybvggesnpplatelser.Allra minst hade man tanke att i denna landsdel bereda uppkomst af allmänningsjord. Utom de allmänna skälen däremot förekom att skogfatliga hemman väl funnos i denna landsända, men voro helt fä. Genom anvisning af öfver-loppsjord, hvarpå förutsattes

blifva rik tillgång, hade man i en del trakter tillfälle att afhjälpa hehofvet af skog, där det verkligen var lör handen, med största fördel för kronan, då öfverloppsjordens öfverlåtande åtföljdes af förpliktelse för hemmansinneliafvaren till utgörande af ökeskatt, hvilken åter ieke skulle erhållits vid afsättning af allmänningsjord inom tingslagen till disposition för innehafvare af skogfattiga hemman därstädes. Själfständigt värde tillmättes icke skogen, såsom naturligt var i följd af den begränsade efterfrågan a skogsalster och de betungande lbrslingskostnaderna. En förvänd handelslagstiftning gjorde där som i det öfriga landet äfven sitl till all betaga den idoge hemmansbrukaren möjlighet atl öfverallt, hvarest samfärdselsförliållandena icke voro mer än vanligt gynnsamma, begagna sig af den förefintliga skogsrikedomen för ökande af sill förvärf. Utförsel af större bjälkar och masteträd, hvilka bäst betalades och hvaraf export först kunde ifrågakomma, hindrades genom höga tullar, och export af diverse andra virkesslag var alldeles förbjuden. Detta var nog för en och annan jordägare hinderligt utan all rikets öfriga inbyggare, i hvilkas intresse det skedde, däraf hade förväntadt gagn genom ökad tillgång af de värdefulla virkesslagen. Större var dock olägenheten genom uppehållandet af det utaf Gustaf II Adolf grundlagda och sedan under två sekler följda navigationssystemet, för hvilket det utmärkande var den stadgade skillnaden emellan iri och ofri tull. Den svenska handelsflottans vara eller icke vara sammanställdes därmed.

Under förevändning att gynna den inländska skepps-byggerinäringen fördyrade man export af trä å utländska fartyg därhän, att exporten hart när omöjliggjordes. 1 England. dit den mestadels skedde, förfors å likartade sätt. så att fartygen gemenligen tingo återvända i barlast. Hurudan ställningen under inflytande häraf var, belyses bäst af det ar 1815 uppgifna förhållandet, att vid denna tid afkastningen af en export delades i tre delar, hvaraf en del beräknades åtgå till besättningens underhall m. m., den andra delen ut-gjorde redarens fraktförtjänst och den återstående tredjedelen varans inköpsvärde, hvarifrån skidte afga försågnings-kostnader, kommissions- och provisionsutgifter m. m.. i följd hvaraf föga eller intet blef öfrigt för skogsägaren. Detta förekommer ofattligt, men blir förklarligt, om man betänker, att ett fartyg kunde göra blott två ä tre resor om året från Bottenhafvets hamnar till England. På förvärfvet af dessa resor skulle alla, som i företaget hade del. erhålla sin utkomst, och redaren tillika rikta sig. Till försvårande af exporten bidrog ytterligare, att kanadensiskt virke i England var belagdt med vida lägre tull än det svenska, som allenast på grund af dess ansedda bättre beskaffenhet hade att påräkna afnämare.

Det solidariska intresset af en ökad mellanfolklig samfärdsel bragte lyckligtvis systemet, trots den historiska lielgd. som omgaf detsamma, pä fall. Skillnaden i skeppsumgälder för in- och utländska fartyg bortföll under 18:20-talet, hvorefter den kanadensiska trävarans undantagsställning i England jämväl upphörde. Genom traktater med utländska makter betingade sig Sverige nedsättning af förutvarande träimporttullar, och vidhöllos icke här i landet de gamla exportförbuden och exportlullarne beträffande vissa slag af träeflekter, livilka fördyrades lika litet härigenom, som rederirörelsen led afbräck af likställigheten i afseende å skeppsumgälder.

Skilda sociala anordningar, på hvilkas gagn den gamla tidens män blindt trott, tillhörde sålunda ifrån början af 187 0-talet historien, med den lyckliga verkan att en stegring af trävaruprisen skedde i allt större delar af landet, som i sin ordning medförde, atl den a rot växande skogen kom alt skattas vida utöfver det brukningsvärde, som den af ålder haft. Rikets export af plank och bräder-, som aren 1820— 29 i medeltal utgjort 213,001 tolfter och ännu 1840 -40 blott var 585,060 tolfter, höjde sig åren 1860 —60 till 2,225,550 tolfter.

Den förändrade handelslagstiftningen erhöll gifvetvis betydelse för landet i dess helhet: men mest berördes däraf de norrländska länen. Sa sent som år 1828 var trävaruexporten inom desamma mycket ringa, såsom man kan sluta däraf, att hela tillverkningen af plank och bräder i sammalän ocli Kopparbergs län beräknades blot I till 10S,905 tolfter. Trävarurörelsens stegrade omfattning under den följande tiden belyses äfvenledes af det förhållandet, att, medan Kungl. Maj:t åren 1855 — 66 fastställde bolagsordning för allenast 10 trävaruaktiebolag, motsvarande tal för aren 1867 —78 var 92. Åt samma håll peka de ökade stubbörena, ehuru dessa för visso långt ifrån återgifva det verkliga värdet af den växande skogen.

Till utgångspunkt vid en beräkning af värdestegringen kan man taga den tid, som omedelbart föregick

uppsvinget. Ännu 1839 fanns ringa eller ingen utsikt till atlåtande af virke från den oafvittrade skogsmarken. Nämnda år gals rätt åt kronohemmans- och nybyggesaboar i Öfverkalix och vissa delar af Gellivare socken till utsyning af skog emot erläggande af i sk. banko för en 13 kvarters kubikstafrum ved. Medgifvandet lämnades i syfte att bereda allmogen förvärf genom kolning. På någon virkesförsäljning hade man da icke tanke. Förmånen af en sådan utsyning utsträcktes 1844 till Västernorrlands, Västerbottens och Jämtlands län.

1 Norrbottens län skulle tillika, efter hvad »tillförene varit vanligt», fullmogna till timmer, plank och bräder tjänliga trän fa utsynas ät skattehemmans-, kronohemmans- och ny-byggesäboar. dock icke lill större antal trän än att allt framgent vore fran trakten att emotse en lika ärlig tillgång, emot förut ullig afgift, hvilken icke alltid varit lika utan efter omständigheterna växlat. Detta gällde älven i Västerbottens län efter 1857 och i Västernorrlands län efter 1859. Till rättelse beträttände afgifterna stadgas i kungl. brelVen den 20 april och 2 juli 1859. beträffande utsyning af träd, som bli f vi t af skogseld skadade, att 12 öre skulle vara mi-nimiafgiften för hvarje utsynadt och behörigen stämpladi träd. Trädens saluvärde var dock vida högre än betalningen lill kronan, såsom man kan sluta däraf, alt utsynings-utslagen uppgifvas hafva varit en vanlig handelsvara. Detta hade vederbörande myndigheter ej väntat. Ringa var den penning, som kronan lick för de utsynade träden. Hvad man åsyftade, var förnämligast att bereda hemmans- och nybyggesaboar arbetsförvärf, som ock, ehuru i mindre grad, vanns. De, som skördade största fördelen, voro köpare afutsyningsutslagen, genom livilka de förre lingo en arbetsfri inkomst.

Allt framgent utgjorde i stora delar af Västerbottens och Norrbottens län pottaske- och tjärtillverkningen en inkomstkälla för befolkningen, som den väl behöfde. Pottaske-tillverkningen hade sitt säte förnämligast inom Västerbottens löfskogsomraden. men redan vid ISOO-talets midt var den i aftagande. Större förvärf erhölls i Norrbotten genom att bränna tjära, och likväl hade det hela karaktären af en biinkomst. Boskapsskötseln var öfverallt hufvudnäringen och spannmålsodlingen stod långt efter densamma, trots varan, luiru dålig den var, gementigen betingade höga pris. Hvad som tillfördes från det södra och mellersta Sverige, blef i det inre Norrland i följd af transportbesväret dyrt, och man lirk dfirture ej vara sa nogräknad med den vara, som erbjöds. Säden såldes för öfrigt ej efter vikt utan efter rymdmått, och härigenom lades mindre märke till beskaffenheten. I enstaka trakter hade fisket alltjämt stor betydelse. Födoämnen saknades visserligen icke. Allenast behofvet af en sparad penning till gäldande af utskylder och för inköp af sall. järn och andra förnödenheter vallade jordbrukaren esomoftast förlägenhet. Penningar måste nämligen på ett eller annat sätt intjänas, och fordrades sålunda att kunna prestera en efterfrågad vara eller tillhandagå främmande med arbete emot kontant betalning. På någondera af dessa utvägar måste hvarje jordbrukare vara betänkt. Landskapen, ja skilda orter inom samma landskap företedde därutinnan stora olikheter. I Jämtland uppfödde man boskap till afsalu samt idkade en förvärfbringande handel med norrmän, under det att Norr- och Västerbottens allmoge sökte nå malet medelst pottaske- och tjärlillverkning, forsling af varor, försäljning af jordbruksalster, salt lax m. m. Njutningsmedel nödgades allmogen nästan helt och hållet försaka. Till och med kaffe, som nu fortåres i öfvermått, förbrukades föga. Af hemmets alster födde och klädde sig bonden med familj, och sysselsättning tröt därföre sällan för någon.

Den öfvervägande betydelse, som boskapsskötseln hade inom landtluishållningen i öfre Norrland, förde med sig, att slåtterlägenheterna utgjorde för gamla hemman likasom för nybyggen den största rikedomen. Hvar för sig voro slåtter-lägenheterna merendels helt sma udi ofta belägna pä stort afstand den ena frän den andra, t landtmäteristyrelsens skrifvelse till Knngl. Maj:t den 27 februari 1822 beträdande grunderna för skattläggning i Lycksele, Asele och Piteä lappmarker anföres sålunda lill exempel pä det mångenstädes radande tillståndet, hurusom ett hemman, beläget S1/., mil norr om Umea och 41 mil från Lycksele med s. k. stamjord af 242 tunnland, hade 107 slatterplatser på ett omrade af en kvadratmil. Någon alsevärd uppodling kunde under dessa omständigheter, efter livad styrelsen också i sin omförmälda skrifvelse erinrade, ej vara att emotse. Styrelsen fann detta förhallande beklagligt och förordade begränsning af stamjorden till 100 å 300 thl samt motsatte sig. att skogshemmanen erhöll o utöfver det, som rätteligen belöpte a den odlade jorden, skogsmark jämväl för sädana hemmanens härligheter som mulbete och tiske. 3,000 tunnland. som man fragasatt att vid alVittringen högst gilva för helt mantal, förklarar styrelsen vida öfverstiga det tillbörliga. Däremot yttrade sig älven landshöfdingen i

Norrbotten Paul Öhrvall (adl. Sandelhjelm) och hemställdes af denne. — säkerligen med afseende a Gusjö sågverks framställda anspråk att lä skogsmark efter grunderna för afvittring af hemman att öfverloppsmarken, i stället att tilläggas bondehemmanen. borde bevaras, antagligen såsom kronans tillhörighet, för sågverkens virkeshehof. hvilket syntes honom vara att föredraga framför en anordning, hvarigenom sågverksägarne tvunges att köpa virke af bönderna, som. om all skogsmark öfverginge lill de senare, komme att inträifa. Anvisningen följdes tyvärr icke. Märklig är emellertid denna protest emot de stora skogsanslagen ät bondehemmanen Iran myndigheter. hos livilka framför andra var att förutsätta sakkunskap.

Såväl landtmäteristyrelsen som landshöfdingen i Norrbotten gjorde sig uppenbarligen förhoppning om en utbredd odling ända upp i Lappmarken, och pa goda skäl ansago de målet bäst vinnas genom koncentrering af nybyggena inom mindre omraden. Säkerligen hade dessa myndigheter i fråga om utsikterna till lörvärf för nybyggare en uppfattning. som var alltför optimistisk. Åtminstone var man af denna mening inom kammarkollegium. För detta ämbets-verk förekom det klart, att staten icke vid jordtilldelningen borde visa njugghet. Man behöfde blott taga hänsyn a hem-mansområdena i det nedra landet för att linna, hurusom nybyggarne i öfre Norrland hade hehof af större områden än de af lörenämnda myndigheter uppgifna. A ena sidan, förklarade kollegium, borde man ej lata så stora possessio-ner uppstå, att de icke kunde af sina ägare ölYerskådas, men. a den andra, ej heller bereda uppkomst af så små, att inneliafvarne voro oförmögne att föda sig och do sina samt betala utskylder. Denna sin ståndpunkt i afvittrings-frågan angifver kollegium i utlåtande den 14 juni 1819 med speciellt afseende å tilltänkt afvittring i Häirjeådalen, i hvilket landskap, efter livad kollegium erinrar, hemmanshrukarne hade sin utkomst förnämligast af boskapsskötsel och för vinterfoder al boskapen brukade ängsmarker på liera mils afstånd från hvarandra, hvilket förhållande helt naturligt gåfve uppbof till anspråk på stor ägovidd, utan att likväl anspråken borde af staten godkännas, med hänsyn hvartill kollegium motsatte sig, att liäfden, såsom allmogen velat, linge tillmätas vitsord, da fråga blef om anvisning af jord lill hemmanen och hemställde om begränsning af ägoområdena till 1,000 å 4,000 tid på helt mantal, oberäknadt im-pedimenter.

Härjeadalens allmoge skiljdes emellertid ogärna — och man må ej förtycka den detta — från delar af sitt gamla jord-innehaf. hvarförutan allmogen ansåg sin utkomst äfventyrad. Åskådningen i Jämtland var densamma, och motståndet mot hvad menige man förmenade vara en rättskränkning där kanske än större. Till afradslanden hade man i Jämtland mer än hundraårig liäfd. Att mista dem syntes så mycket mer orättvist, som landskapets lnifvudnäring uppkommit under begagnandet af afradslanden och befarades komina att lida ett svart afbräek, i fall dessa återtoges af kronan. Något mer fåtaliga, men välmående bemmansbrukare vore, sades det, att föredraga framför mer talrika men i armod varande, om också kronans jordeboksränta vid de senare skulle blifva högre. Hänsynen lill jordeboksräntan borde i hvarje fall ej föranleda ett förfarande, hvarigenom brödet så att säga rycktes ur munnen på Jämtlands och Härjeadalens obemed-lade hemmansbrukare. Dessas naturliga rätt vore att fa jord efter ortens sedvana, d. ä. det faktiska innehafvet.

Sa langt utsträcktes dock ej medgifvandena. Allmogen nödgades, såsom den väl hade väntat sig, att frångå jord, som den vant sig all anse såsom sin ägendom. Den fick emellertid mer än den bort hafva, och sedan det större ägo-området förunnats Jämtlands hemmansägare, blef det ej lätt att förvägra en lika förmån al deras likar i Norr- och Västerbotten, hvarest jorden vid jämförelse med Jämtlands var långt ifrån sa bördig och klimatet snarare sämre än bättre. De båda alternativen, inför livilka man stod, då skogsmarkens upplåtande till nybyggen var oåterkalleligen bestämdt. voro i själlva verket inom alla orter, där en afvittring påkallades, mindre jordeboksränta och större välmåga hland bemmansägarne eller motsatsen; och valet häremellan var ej svårt. Tekniska svårigheter vid afvittringen hade för öfrigt mött. om minimiarealen blifvit lag. Då hade det ej stall till att utlägga de a hvarje hemman belöpande skiftena, frånsedt enstaka undantagsfall, i enlighet med de om skiftesväsendet gifna stadgandena. vid det förhallande att till hvarje hemman hörde och maste höra ett flertal, livar för sig å ett stort omrade belägna små aker- och ängslägenheter, utan livilka s. k. besutenhet icke erhållits. Med större ägoom-råden hlefve tillfälle all fa färre skiften, och uppställdes såsom ett önskemal, ehuru det sällan eller aldrig befanns möjligt, alt verkställa afvittringen efter de för s. k. enskifte gällande grunder, synnerligas! vid anvisning af jord

till nybyggen. Hinder måtte dock hafva mött, ty 1N:27 års stadga om laga skifte berättigade i de norrländska länen lill utläggning af den skifte underkastade marken i ända lill fyra skiften. Vid bedömande af de i fråga om afvittring meddelade bestämmelserna får man slutligen ej förbise, alt vid tiden närmast före ar IS^O yppades inom alla klasser stegrade lefnadsansprak. hvaruti lag ett beaktansvärdt hinder emot hvarje större begränsning af den at Norrlands hem-mansbrukare anvisade jordarealen. Ett förfarande, som hade detta till följd, föreföll sa mycket mer motbjudande, som förbättrade ekonomiska villkor emotsägos af höga likasom låga. At landet hade vunnits fred och ökad social frihet, som det ena i förening med det andra icke kunde undgåatt inverka a åskådningen inom alla klasser. I de karga bygder, hvarest afvittringsförrättarne skulle taga och gifva jord. hade det under dessa omständigheter förefallit mycket illa handladi. om man, i stället att öka näringsutvägarna, i afsevärd grad nedsatt dessa.

Stadga för afviltringsverket i Jämtland utfärdades såsom bekant den 8 december 1820. Afvittringens uppgift angilVes där vara att skilja kronans marker från enskildes ägor, att af kronans marker tillägga svaga hemman fyllnad i deras beliof samt att urskilja hvad hemman utöfver deras mantal och ränta i ägor innehafva. 500 till 3,000 tid mark, oberäknad! impedimenter, skulle, när utrymmet det tilläte, komma å ett helt mantal. By eller hemman, som innehade större utrymme af skog och mark än å dess mantal och ränta belöpte, skulle dock ej nödvändigt gå miste om detta, utan såsom förut fa förblifva i besittning af jorden, såvida denna ej svarade för V8 mantal eller däröfver. Var den sa stor, kunde jorden få behållas, dock endast under förbehåll om skyldighet för abon att särskildt bebygga, bruka och lnifda jorden. Till gammalt afradsland skulle by eller hemman liafva optionsrätt, så framt marken låge inom dess rågång. lvronomark, som på grund af felande odlingslägen-heter ej vore till nyhemman eller kronotorp användbar, skulle särskildt afrösas och vårdas. Till dessa stadganden anslöt sig den välbetänkta erinringen, att nybyggen icke borde anläggas spridda och afsides i ödemarken utan vid sjöar och strömmar samt utåt vägar, samt helst liera bredvid hvarandra. Med vissa mindre förändringar skulle stadgan tillkämpas i Härjeadalen. Sa hade man ändtligen grunder för afvittringens utförande i de landskap, där anspråken voro som störst. Nu återstodo de östliga länen. På större af-vikelser för desamma var knappast att tänka, öch den 10 februari 1824 tillkom den väntade afvittringsstadgan för Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län med bestämmelser öfverensstämmande med de för Jämtland gifna. Maximiarealen skulle dock i de tre östliga länen vara blott 2,500 tid och minimiarealen 700 tid. I Härjeådalens fjälltrakter iick åter lämnas ända till 4,500 tid.

Af Lappmarken bl ef först Luleå lappmark föremal för en särskild den 13 december 1850 utfärdad afvittringsstadga.hvaraf clock någon tillämpning icke ifrågakom, af skäl all alVittcingen icke dil utsträcktes, innan den 30 maj 1873 Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker erhållit ännn gällande afvittringsstadga. Denna fastställer jordntrymmet för helt mantal till 5,000 å 20,000 kvadratref, motsvarande 803 å 3,570 tunnland, sålunda, hvad hade minimi- och maximi-siltrorna vidkommer, mer än förut var för nämnda län bestämd!. Uttryckligen medgafs, all skogen skulle fa användas lill afsalu, som i viss män var en nyhet, ehuru öfverens-stämmande med den lörut bestående ordningen, men gjordes såsom bekant förbehåll om utsvningstvång. Efter det den lokala tillgången af arbetskraft och afsättningsmöjligheterna ej längre begränsade afverkningen, utgjorde otsvningstvånget en välbehöflig motvikt mot den annars med rätta befarade snara ut huggningen af skogen.

De afvittrade hemmanen hafva mark. som varit krono-mark, och med anledning häraf har a sista tiden uppstått det spörjsmålet, huruvida dessa hemman vid jämförelse med den i enskild ägo varande jorden i södra och mellersta Sverige intaga en rättslig undantagsställning. Förut hade man inga tvifvelsmäl, att de innehades med äganderätt. Detta är sä mycket mer visst, som äganderätten under den tid. dä de ifrågavarande stadgandena tillkommo, ansågs utgöra den bästa borgen för en god vård af all jord.

Utfästelse af äganderätt till den upplåtna marken har i idlmänhet ansetts vara en förutsättning för kolonisation af landområden med kallt klimat och mindre bördig jordman. Så har man under nästlidna århundrade i största utsträckning tillvägagått i Norra Amerikas Förenta stater, och jämväl vid nybyggesupplåtelserna här i landet ifrågasattes ej ell annat förfarande; men, under det att i Förenta staterna ny byggesom rådet blef på förhand hestänult, var den, som här tillstaddes ell nybygges upptagande, icke anvisad en viss, till arealen begränsad trakt,

utan tillförsäkrades honom besittningsrätt under de för en kronoåbo stadgade villkor lill den upptagna jorden med rätt att i sinom tid skatteköpa nybygget. 1 afbidan a det detinitiva bestämmandet af jord-utrymmet hade innehalVaren skogsfång a den såsom allmänning hållna kronomarken. betade där sina djur sand röjde och brände ej sällan i en oroväckande omfattning. Det be-stod sålunda ett gemensamketsförhållande, som hade karaktären af samägendom mellan honom och kronan. Afvitt-ringens uppgift var just att särskilja den del, som tillkomme nyhvggarne med eller utan skattemannarätt, från den öfriga kronan behållna marken. Vid mantalssättningen, som var hestänmiande för grundräntan, förutsattes rätt för hemmans-innehafvaren att få utmark efter ortens lägenhet, hvilket så mycket mindre kunde honom förvägras, som oafvittrade hemman ofta ledde sill ursprung långt tillhaka och den ene hade samma rätt som den andre. Innehafvaren trädde i följd liäraf icke till afvittringsförrättningen såsom gåfvotagare, ehuru han i fråga om utmarkens utsträckning var underkastad utkomna förordningar i ämnet, och hade alltså tvungits att atnöjas med en mindre areal än den, som dessa angåfvo och som ägaren faktiskt bekommit, i fall förordningarna hade haft en annan lydelse. Jorden innehafves med äganderätt och brukas, med omförmälda undantag beträttande Lappmarken jämlikt 1873 års afvittringsstadga, ulan inskränkningar i förfoganderätten. Åtkomsthandling till hemmanet utgör skatteköpe-hrefvet. som skiljer sig från köpebref, hvarmed enskilde af-liända sig jord, allenast därutinnan att skatteköpeskillingen underordnas den åtagna grundräntan.

Så står saken för närvarande! Icke mindre med af-seende a afvittringsförordningarnas innehåll än äfven i följd af det sätt, hvarpa de under afvittringsarbetets fortgång till-lämpats, har a sista tiden åtskilligt anmärkts delvis med, delvis utan fog. Det synes dock uppenbart, att allt detta ej kan medföra rubbning af den redan utförda afvittringen, med anledning hvaraf anmärkningarna hafva betydelse egentligen blott från historisk synpunkt. Till och med om det lyckas ådagalägga, att upplåtarens förväntningar gäckats, förslår ej detta att upphäfva en i laga ordning tillkommen äganderätt till jord.

Det väcker i betraktande liäraf hade förvåning och harm, att med hänsyn (ill de afvittrade hemmanen eller möjligen blott till den dem tillagda skogsmark utöfver livad efter närvarande förhållanden skulle vara till husbehof nödigt, brukas uttryck* såsom »skogsdonationer», kronans donationsskog >.

* Se 1901 års riksdagshandlingar, Lagutskottets betänkande n:o IS med motion i utdrag oeli reservation af herr (!. A. Lindhagen.»lurlän ingår af kronan» etc.. Ii vilka uttryck, då de äro ägnade att alstra föreställningar om en ät kronan i afseende a dessa hemman eller delar däraf bevarad återvinningsmöj-ligliet eller annan rätt, blifva missledande ocli äro så mycket mer olämpliga, som de inverka a omdömet tios den okritiska allmänheten samt utan någon föregående bevisning utgöra en anklagelse emot misshagliga individer. Om det orätta i ett sådant handlande bör icke vara mer än en mening, och den omständigheten all handlandet utgått från ett fosterländskt sinnelag eller åsyftat att främja kulturens sak försvarar icke detsamma.

l'a sätt ofvan augifvits, kunde ägare af helt mantal enligt 1820 och 1824 arens afvittringsförordningar bekomma, fränsed t impedimenter. i Jämtland högst 3.000 samt i Norrbottens och Västerbottens län högst 2,500 tunnland. Trots skogens ringa penningevärde, blef målet för de intresserade jord-ägarne tämligen allmänt all få största möjliga ägovidd, och de voro icke i saknad af medel för dess vinnande. Åt länsstyrelsen hade väl förbehållits rätt alt pröfva vid afvittringen förekommande frågor; men. innan de kommo till nämnda myndighet, skulle frågorna handläggas vid ortens afvittrings-rätt. af hvars tre ledamöter tvä voro utsedda inom den socken, där afvittringen pågick, och dessa verkade gifvetvis sä långt i deras förmåga stod för stora skogsanslag åt sina principaler jordägarne. Erhållande af en viss grundränta var merendels för myndigheterna hufvudsaken, under det att matlagens antal tillmättes en underordnad vikt. Något mer eller mindre af den stora skogen, som var nästan värdelös och antogs i framtiden konnna att förblifva det. betydde efter det allmänna föreställningssättet föga. 1'a någon utbredd odling vågade man icke förlita sig. allra minst i de inre delarna af landet. Vid lräga om förslag till afvitlrings-stadga för Luleå lappmark yttrar sålunda kammarkollegium den 14 mars 1850, att heinmansbruket där egentligen grundades pä boskapsskötsel, som dock bibragte löga i reda penningar. Flera omständigheter bestyrka detta förhållande. Att det var klent beställdt med afsättningen at boskapsskötselns alster utgjorde ett vanligt klagomål, och framgår, bland annat, af öfverdirektörens lör landtmäteriet utlatande i samma ärende den 24

oktober 1845.Något afsevärdt förvärf af den växande skogen var pä större afstand från kusten och de stora ådalarna ännu vid 1850-talets midt ej att påräkna. Inom trånga gränser lönade det sig att på släda framforsla sågtimmer, och tlottleder funnos allenast undantagsvis att tillgå. En sågstock, icke blott fälld utan antagligen ock framförd t ill sågverket, gällde, att döma af markegångspriset, år 1850 i Västernorrlands län blott 28 sk. hanko. Alldeles oförmodadt för flertalet kom sedan omslaget. Flottled efter flottled öppnades till orter, dit man aldrig väntat sig att erhålla en sådan, och härmed följde en värdestegring af den växande skogen, som. efter livad kändt är. åstadkom en alltmer utbredd omhvälf-ning med hänsyn till förmögenhetsförhållandena och, frånsedt desamma, djupt ingrep i näringslifvet. Boskapsskötseln och gamla förvärfsmedel utanför densamma trädde tillbaka för den nya trävaruhandteringen. Öfverallt sökte man att hlifva delaktig af skogsförvärfvet. Personer, till en del utgångna af allmogen, men än tiere kanske främlingar, alla med blick för skogens framtidsvärde, ställdes härvid inför de trögtänkta hemmansbrukarne. som till en början icke kunde föreställa sig, alt skogen, som de ringaktat och hvarmed de ödslat, blifvit något annat och mer än hvad den alltid varit, nämligen ett hjälpmedel vid den landtliga hushållningen. Därför handlade de i enlighet med den gamla, icke alldeles oriktiga men härvid olycksdigra satsen, att en fågel i hand är bättre än tio i skogen, och sålde afverkningsrätt till skog eller hela hemman för en penning, som, om den sammanställdes med skogens värde efter de af köpare utförda flottleds-arbetena var ytterligt låg, men åter, om man hade för ögonen tillståndet före tillkomsten af iloitleden. langt ifrån alltid var att så betrakta utan både syntes och kanske var tillfredsställande för säljarne, hvilka senare naturligtvis blott togo hänsyn till de bestående förhållandena. Skog hade emellertid blifvit ett spekulationsföremål inom kretsar, som allt mindre delade allmogens åskådning i fråga om val af medel för sitt mals ernående. Det. skulle liafva varit underligt, om nybyggesverksamheten ej härunder kommit att förskjuta sig. 1 alla trakter af landet, där reslig skog fanns, väntade man sig en inkomstbringande användning för densamma. Målet blef sålunda alt med minsta uppoffring komma åt denkronan ännu tillhöriga skogen. Slåtterlägenheter och odlingsbar mark uppsöktes och åberopades i ansökningar om anläggning af nybygge. Man hade däruti ett ypperligt sätt att rikta sig på kronans bekostnad, som ock llitigt begagnades, ända lill dess alt Kungl. Maj:t den 25 maj 1860 tills vidare förbjöd anläggning af nybygge pä såväl afvittrad som oafvittrad mark. efter hvilken tid det varit regel, att vid afvittring öfverblifven, mer omfattande skogsmark afsnits till kronopark.

Ännu vid medlet af 1800-talet voro sågverken, efter livad ofvan förmälts, icke särdeles talrika, men blefvo allt flera, i den mån en något större del af det vidsträckta norrländska skogsområdet lämnade material lill råvarans förädling. Rörelsen bedrefs dock ännu i ringa omfattning och kunde man härunder bereda sig råvara, åtminstone delvis, genom köp af sågstoekar från den omgifvande allmogen på samma sätt, som man med hänsyn till den skördade säden tillvägagick vid de ölver hela landet spridda mjölkvarnarna. Ett sådant förfarande blef emellertid ej möjligt att vidhålla, efter det att sågverken utvidgats och deras behof af virke i motsvarande grad ökats. Med bönderna var det ej alltid så lätt, synnerligast då årsväxten varit god, att komma öfverens om priset på sågstoekar, och i hvarje fall var tillförseln af dessa sa osäker, att sågverken ej kunde reda sig vid saknad af andra resurser än köptimmer. För sågverk med uppgift att allata bräder och plank å världsmarknaden blef det därföre omsider en oafvislig nödvändighet alt träffa anstalter för atl göra sig oberoende af allmogens utbjudande af sågstoekar. Förväntningen att dessa skulle i hemmans-brukarens hand fa samma roll som i behof af förädling varande jordbruksalster, hesvekos sålunda alldeles, ocli del visade sig. att. om man följt Norrbottenshöfdingens här ofvan omfönnälda tillrådan att begränsa de egentliga liemmans-områdena, (dl sådant förfarande, sa framt villkoren lör virkes-försäljningen från kronoskogen varit lämpade efter fordringarna inom den såsom storindustri ordnade sagverksnäringen, varit lill gagn för bonden likasom för kronan, utan all ens sågverksägaren därpå förlorat. Den sistnämnde måste emellertid handla med de bestående förhållandena lill utgångspunkt. Två utvägar erbjödo sig härvid, nämligen köp afhela hemman eller öfvertagande af afverkningsrätt till skog. Köpen beredde större säkerhet, men betingade en större penningeutgift vid jämförelse med förvärf af afverkningsrätt. som alltså blef en billigare utväg. Den senare anlitades också mest. så länge sågverksinnehafvarne endast undantagsvis förfogade öfver några större egna kapital, och upplånade penningar, för livilka uppsägning ej var att befara, stodo allenast fa till buds och dessutom voro efter det gängse uttrycket dyra. Med det mindre kapitalet kom man vid öfvertagande af afverkningsrätt längre, och en öfverenskom-melse därom var säkerligen lättare att erna. då

upplåtaren icke behölile offra sin äganderätt, som med rätta var honom kär.

Vid öfvertagande af allenast afverkningsrätt till skog löpte emellertid innehafvaren en icke ringa risk. Han hade att arbeta pä en annans mark, där allehanda trakasserier ofta väntade honom. Ej sällan inträffade till följd af sådana, som utomstående snarare uppmuntrade än tillbakavisade, förluster för den berättigade sagverksägaren. livilka icke blott inkräktade a det beräknade förvärfvet utan ock vållade osämja mellan honom och jordägaren likasom förargelse i vida kretsar. Såsom man väl kan förstå, blef härigenom afverkningsrätten mindre tilltalande och ökades benägenheten a sågverksägarens sida för förvärf af hela hemmanen. Väl vorden ägare kunde denne känna sig fullständigt trygg gent emot möjliga försök till förminskande af hans rätt. Rollerna mellan honom och hemmansbrukaren ombyttes. Den senare blef den beroende och utsatte sig, om något skedde emot ägarens intresse, för uppsägning eller åtminstone för efterräkning i en eller annan form. Däruti lag gifvetvis en lockelse för sågverksägaren att föredraga köp framför upplåtelse af afverkningsrätt i allt högre grad, ju mer det egentliga jordvärdet sjönk relativt till del värde, som sattes a ståndskogen. Förutsättningarna för köp hade tillika förändrats. Under det att. sä länge sågverksrörelsen var en helt ny företeelse och fotades a faktorer, om hvilkas beskaffenhet penninge-inrättningarna hade svårt att döma, det lill dessas förfogande ställda lånekapitalet endast inom en ganska inskränkt krets och emot hög ränta var att tillgå för näringens idkare, visade sig — efter det man fått en större erfarenhet om sågverks-rörelsens natur oeh kanske än mer sedan de små sågverken med ringa förmögenhet utöfver sina afverkningsräitigheter aflrädt från skådeplatsen samt ersatts af sågverk med en åskådlig, bestående förmögenhet — att sågverken kunde paräkna understöd af det stora lånekapilalet, hvilken omständighet i sin ordning verkade, att penningarne förekommo alltmer rikligt oeh blefvo mindre dyra på samma gäng låneformen, a fordringsägarnes sida ouppsägbara obligationer, ställde långifvaren säker för kraf i en nära framtid. Sålunda gjordes det möjligt för många af sågverken att inrätta sig a en mer solid grund, bland annat, medelst inköp af skogshemman. som också, efter livad kändt är, vidtog och fick en allt större utsträckning.

Det är ganska visst, att de storartade tlottledsarbeten, som i skilda delar af Norrland under de sista tre årtiondena kommit till stand, merendels på initiativ af bolag eller enskilda sågverksägare, icke skulle halva åvägabragts, så framt ej dessa på förband beredt sig förfoganderätt öfver de lill flottlederna angränsande skogsområden. \ id ett annat förfårande hade de nämligen icke haft utsikt lill godtgörelse för sina kostnader och den vinst därutöfver, h vart ill de på grund af den stora risken och den betydliga kapitaluppoffringen hade berättigadt anspråk. Både det ena och det andra vanns nog i flertalet, om ock ej i alla fall. Man kan vara tämligen öfvertygad. att, om de, i stället att kunna påräkna ersättning genom efterföljande afverkning af den köpta skogen, varit hänvisade lill blott köpt immer af allmogen, de icke skulle vågat atl inlåta sig på företag af detta slag, och nästan gifvet är älvenledes, att hemmans-ägarne, med tanke fäst icke på enstaka mer företagsamma individer utan på det stora liertal, af hvilket medverkan oundgängligen erfordrats, under den förflutna tiden saknat både vilja och 1 örnlåga att på associationens väg bringa till utförande tlottledsarbeten, som kostat många hundra tusen kronor, ja icke ens sådana, där kostnaderna ställt sig mindre, hade varit all af dem förvänta. Pa föranstaltande af staten kunde det icke gärna hafva skett. Ett villkor, om det senare ägt rum. skulle hafva varit kostnadernas återgäldande efter samma grunder som de, pä hvilka statslån för sjö-sänkningsarbeten betalas. Då hade samtlige de hemmans-ägare, som berörts at' flottleden, med andra ord alla de, som hade skog invid flottleden eller på visst afstand frå 11 densamma, ställts inför återkommande utgifter, utan att en direkt stegring af den besutna jordens afkastmng åväga-bragts. Detta skulle ej bafva varit rättvist. Fördelnings-grunden bade jämväl varit svar att bestämma, ocli, fran-sedt andra omständigheter, hade omsorgen om flottnings-kostnadernas gäldande tvungit de intresserades flertal till en omfattande omedelbar virkesförsäljning, äfven om de befunnit sig inför en eller två kanske förenade sågverksägare, som i medvetande af silt faktiska köpemonopol tryckt ned prisen därhän, alt skogen knappast lämnat medel till gäldande af flottledskostnaderna. Betänksamhet a allmogens sida hade under dessa omständigheter varit ganska naturlig, till och med om understöd af statsmedel varit att påräkna. Efter livad kändt är, bafva sjösänkningslånen ruinerat mången jordbrukare, trots att. desamma beräknats medföra en utvidgning af den odlingsbara jorden, och än oftare skulle detta antagligen bafva inträffat vid förekomst af betungande tlotfledningslån. Associationer för tlottleders öppnande hade måhända nödvändiggjort associationer mellan

hemmans-ägarne för bedrifvande af sågverksrörelse, då allenast därigenom kunnat förebyggas, att innehafvare af sågverk invid eller nära en viss flottled erhållit, efter livad nyss anmärktes, en företrädesrätt till inköp af det där framförda virket, som naturligtvis ledt därtill att virket åtkonnnits till oskäligt lagt pris. Åtminstone hade afverkningskontrakt å läng tid blifvit nödvändiga, därvid skogen, ehuru med mindre fördel för upplåtaren än vid försäljning, afhändts ägaren.

Initiativet till större flottledsarbeten måste i betraktande häraf komma att tagas af utomstående. Såsom bekant skedde det också. Bland dera märkas tirman Dickson. Graninge-verken, Wifsta varf och åtskilliga andra, på hvilkas föranstaltande tillkommo icke mindre storartade flottledsarbeten än äfven jänmsides tidsenliga sågverk, det ena som det andra dock först sedan de förvärfvat sig större virkesmassor genom aftal med jordägarne i vattendragens omgifningar. Hade nämnda sågverksägare och deras efterföljare, som i vår tid, efter mångens mening, svårt förbrutit sig emot hemmansägarne, icke tagit sig saken an, skulle massor afvirke, som nu tillvaratagits och bragt icke minst allmogen lorvärf, ämlamalslöst falt förnmltna i skogarne och allmogen lörblifvit hänvisad lill det knappa uppehälle, som boskapsskötsel och ett hade begränsadt och äfventyrligt sädesbruk lämna. Den arbetsinkomst, som, fransedt betalningen för skogen, tack vare dessa sågverksägares rörelse hämtats från skogen, skulle ock halva saknats, och ställningen både i agronomiskt och andra afseenden varit sämre än den nu är. Särskildt hade isoleringen, som i det nutida närings* lifvet utöfvar en förlamande inverkan å alla den enskildes ansträngningar efter förvärf. varit vida större. Någon fraga kan nämligen icke vara därom, atl ej trävarnhandteringen mäktigt inverkat a tillkomsten af de järnvägar, som nu i olika riktningar genomkorsa Norrland och underlätta icke blott tillförsel af lifsmedel efter de missväxter, hvaraf landet efter korta mellantider hemsökes, ulan äfven landets egna produkters försändande söderut, hvilket senare, sa länge järnvägar saknades, maste en stor del af aret ske a släddon och där-före bragte varuägaren ringa behållning efter afdrag för transportkostnaderna. Till sagverksägarne sta alltså Norrlands jordägare i en stor tacksamhetsskuld, och denna bör delas af landets öfriga befolkning, da det ej är underkastadt nagot tvifvel, att det ekonomiska uppsving, som under de sista årtiondena yppats, icke varit tänkbart, om landet varit i saknad af de betalningsmedel gent emot utlandet, som erhållits genom den norrländska trävaruexporten. Man lastar sågverken för deras skogsförvärf, men förbiser, atl ett lika tillvägagående iakttogs af bergverken under förflutna tider med den skillnad blott, alt. medan de förra — om man frånser de privilegierade stockfångstskogarna, där virket ej gratis erballes utan efter de vid upplåtelsetiden gängse prisen — fått betala den skog, hvaraf de kommit i besittning, bergverken däremot af staten begaivats med skog eller åtkommit denna vid första anläggningen utan någon afsevärd uppoffring. För bergverken var skogen icke lmfvudsaken utan af värde blott emedan den fordrades för malmens utbrytning och bearbetande, under det atl sågverkens ekonomiska bestämmelse just är förädling af trävaran.

Olikheterna vid jämförelse mellan bergverken och sågverken stanna ej härvid utan sträcka sig längre. Verksamhetsfältet tur de förra är tämligen begränsadt. Under närvarande tid är det åtminstone ej tänkbart, atl bergverken komina atl utöiVa inflytande å skogsvården utanför vissa af förhållandena bestämda delar af landet. Inflytandet, där det förekommer, är så till vida lyckosamt, att intresset för den framtida skogtillgången, hvarförutan det enskilda bergverkets värde ytterligt nedsättes, leder till en uthållig hushållning i skogen. Med bergverken följa också utsikter till bestående förvärf för den omgifvande allmogen. I alla dessa afseenden framträda sågverken i en dager, som är mindre ljus och i hvarje fall lämnar rum för åtskilliga önskemål. Deras verksamhetsfält utbreder sig öfver de omätliga områden, som genomflytas af ett eller flera förenade vattendrag och saknar härigenom den begränsning, som öfverallt påkallas till förebyggande af förskjutningar inom näringslilVet utöfver detta lagom, hvars öfverskridande förr eller senare blir mom vida kretsar ekonomiskt kännbart. Hvad som kommer efter, är eller åtminstone har varit för sågverken tämligen likgiltigt. Deras mål befinnes närmast vara atl tillvaratagа och utnyttja den förefintliga naturskogen och i öfrigt låta hvarje lid liafva sin omsorg. I spåren efter dem följa också mer eller mindre devasterade marker med minskade i stället för, såsom fallet är där bergverken liafva sitt säte, ökade för-värfsutsikter för befolkningen. Motsatsen emellan det, som är och det. som varit, skärpes härunder. Huru knappt bonden under den förflutna tiden än hade det djupt inne uti de stora skogarna, kände han, att det var den karga naturen, som tvang till försakelser och därföre föredrog han allehanda umbäranden utan att klaga.

Svårare blir allt detta efteråt, sedan skogen i vida trakter hör till det. som gått och mångenstädes efterträdts af en förödelsens styggelse, som alltför mycket erinrar om det ohejdade mänskliga vinstbegäret. Förmögenhetsvillkoren komma i vida högre grad än förut att äfven inom allmogekretsar blifva mätaren på mänsklig lycka. Rikedomen och fattigdomen träda inpå livarandra. Man kan icke underlåta att göra jämförelser, och där den fattige förut lefvat förnöjd och lycklig, är han det ej längre, utan känner sig missnöjd och olycklig sand offer för en afundsjuka, som snarare leder till lättja och dåsighet än allvarlig föresats atl genom arbetsamhet ochklokt begagnande af lill buds stående hjälpmedel närma sig dem, pä livilkas plats i samhället man önskar vara.

Detta kan icke alltjämt fortgå, och en förändring lill del bättre torde väl så småningom äfvenledes vara att hoppas. Alpassningens ekonomiska nödvändighet måste komma atl. alltmer förstås, och handlandet därefter lämpas. Ett betänkligt hinder utgör emellertid den nya tingens ordning som skapats därigenom, all sågverken med äganderätt för-värlVat stora landsträckor, hvilka härigenom, mänskligt att döma, för en oberäknelig framtid nndandragits allmogen. Förhållandet är så mycket mer förtjänt af uppmärksamhet, som med rätta kan befaras, att detta jordförvärf skall komma atl fortgå. Hvad detta innebär, kan knappast för närvarande öfverskådas. Har koncentration en gång skett af jordförmögenhet, icke med anledning af politiska skickelser eller öfvergående lyxbegär utan under inflytande af ekonomiska krafter, som till sin natur äro af bestående natur, får man icke göra sig förhoppning under den närmaste liden om en afskibning af det, som bragts tillhopa. Här är det de mindre bemedlade, som afläta hemman eller skogsmark lill de mer bemedlade, och dessa senare lära icke släppa så lätt det, som en gång kommit i deras ägo. Allenast ett minskadt gagn af jordbesitloingen för ägarne och ökadi gagn däraf för de andra i förening med offervillighet, å afnämarnes sida skulle kunna föranleda en återgång i större eller mindre utsträckning lill de äldre förhållandena. 1 hvad mån något sådant är atl emotse i Norrland, torde för närvarande vara svårt, om ens möjligt atl bedöma. Inträffar ej en dvlik återgång inom närmaste årtiondena, såsom det är anledning att frukta, få särdeles öfre Norrlands hemmansbrukare till stort antal den tunga lotten atl framlefva sitt lif å mark. som äges af personer eller bolag på långt afstand från och främmande för jordinnehafvarne, deras önskningar och bästa.

Det är uppenbart, all ett sådant sakernas skick som det nu mångenstädes beslående bar stora skuggsidor. Under skilda tider och i skilda länder har det visat sig. all de som äga landets jord, äro i verkligheten dess herrar. 1 förväntan att så skulle ske, bragtes Irlands jord öfver lill engelske godsägare, och hvilket resultatet varit, känner man.I närvarande tid pågår i Posen ett likartadt arbete fur ufver-llyttning af jordägendom fran polacker liil inflyttade tyskar, som, om också mindre uträttats än man väntat, likväl skapat förtvillan och sorg i många polska hem. Tager man detta i betraktande, kan sågverkens jordförvärf i Norrland icke undgå all tilldraga sig den största uppmärksamhet samt framkalla oro för framtiden. Förskjutningar äfven utanför det rent ekonomiska gebitet blifva till ocli med att emotse.

Sa omfattande är väl ej i vår tid beroendet, att, på sätt skedde under den gamla absolutismens tid. gränserna för den religiösa tron bestämdes i enlighet med den kända stats-rättsmaximen: cujus regio, cujus religio eller dens land dens religion; men icke förty sträcker sig jord herrens makt långt, och hans underhafvande förstå väl den sociala skillnaden mellan jordägare och icke jordägare, om de ock åtnjuta förmånen att behandlas med stor hänsyn. Allenast rättigheten att medgifva eller förvägra bosättning a jordägendom innefattar en befogenhet, som, — särdeles där jordägarne äro få-taliga, eller, såsom händelserna tyckas utveckla sig i öfre Norrland, en och annan bland dem har, livar i sin ort, den mesta jorden, — erbjuder i socialt afseende ej ringa våda. Man behöfver blott ihågkomma, att i jämbredd med jordmonopolet allt liere af de öfverallt talrika jordinnehaf-varne komma att utgöras af brukare a annans mark, hvilka. medvetne som de måste vara om sin beroende ställning, föranlåtas att lämpa sitt handlande därefter, da de vid förbiseende af jordupplåtarens önskningar äfventyra kanske förlust af besittningsrätten. Så uppstår helt naturligt osjälfständighet, och häraf alstras håglöshet för arbete, som ej omedelbart återgäldas. Det från social synpunkt angelägna odlingsarbetet eftersättes öfverallt, där den själf-ägande bonden träder tillhaka och hans plats intages af landbon. Under alla omständigheter är jordlegoaftalens utbredning en betänklig sak, men blir det isynnerhet, om det är en följd af sågverkens landvinningar, därföre att

jordupplåtarne merendels icke äro enskilde personer, som må förutsättas hafva intresse utöfver det rent ekonomiska för landhons välstånd, utan handelsfirmor och opersonliga holags styrelser och verkställande direktörer, för hvilka skogsförvärfvet är hufvudsakensaml alll annal och däribland älven jordbruksskötseln att lillinäla underordnad betydelse.

Inför en sädan omgestaltning af förhållandena, som framkallats ieke af tillfälliga konjunkturer utan uppstått hart när med en naturlags oemotståndlighet, frestas man önska att skalteköpsrätt ej funnits till nybyggeshemman. De hade nämligen da förblifvit kronohenunan, som efter åbons frånfälle och sedan hans hustru under sin änkelid till eget och minderåriga barns gagn förblifvit i besittning af gården, öfvergått lill äldste sonen. Då hade mer kontinuitet ernåtts vid jord-besittningen, som icke är utan nytta, och undvikits, att hemmanen generation efter generation utbjudas lill den högstbjudande. Såsom det nu är, blir nämligen detta det vanliga. Dör mannen eller hustrun, förestår en utskiftning af den gemenligen ringa förmögenheten. Ku livar af de efterlefvande vill halva sitt. och utväg därtill erbjudes i allmänhet icke, sa framt man icke besluter sig för att afyttra hemmanet. Deklagligen har vid den sålunda förestående försäljningen den af stärbhusdelägarne, som skulle önska att lä hemmanet, ofta ringa utsikt atl åtkomma detsamma, då ett villkor därför är. atl han bjuder högst. Annars säljcs det till en annan, och denne andre är i vanliga läll någon utanför stärbhusdelägarnes krets med förmåga all tillvaratаga ståndskogen. Den efterlefvande maken lillkonuner, om båda ej varit nog förtänksamma atl genom testamente tillförsäkra den efterlefvande hälften af den allidnes giftorättsdel, blott hälften i boet. och utbetalning af återstoden erbjuder gifvet-vis svårighet för mången änkeman eller änka, helst om det är hälften al den behållna förmögenheten, som skall utbetalas. Värre är det dock för en son eller dotter, dä denne har all förnöja, utom fadern eller modern, utflyttade syskon, hvilka senare gemenligen vilja hafva sina ar&lotter kontant. Verkningarna liäraf spåras langt före arfsdelningen. Bonden kan icke undgå atl hafva en förkänsla däråt' atl hemmanet gar frän, om icke honom, sa hans änka och barn. Ändock ryggar man tillbaka för ändringar i arfsrätten och detta pä goda grunder. Det solidariska intresset inom bondens familj al allt, som stegrar det besutna hemmanets värde, befaras blifva mindre, om änka hade besittningsrätt för sin lifstid till detsamma eller, såsom jämväl förordats, de yngre barnenlinge träda tillbaka för den äldste sonen, eller, såsom ock förekommer i Tyskland, den yngste sonen gynnas framför medsyskonen, allt i ändamål att underlätta jordegendomens kvarblifvande inom släkterna. Etiska och i viss mån agronomiske omständigheter ställa sig sålunda hindrande i vägen för en i socialt afseende måhända lyckosam förändring af det bestående tillståndet, änskönt detta nogsamt har flera betänkliga följder.

Man må i fråga om det lämpliga af skatteköpsrättens utsträckning till nybyggesliemman hafva den ena eller andra meningen, städse kvarstår, att staten vid ordnande af ny-byggesväsendet saknat blick för vådan af de stora skogs-anslagen. Dock beror ej allt liäraf. För en livar, som med vemod tänker pä, lniru annorlunda allt kunde vara ställdt, vill det nämligen synas som sågverkens jordförvärf vållats icke blott af deras ägares vinstbegär och motkontrahenternas ringa för-länksamhet, utan att därtill bidragit flera omständigheter, som hafva nära samband med den gällande lagstiftningen, i följd hvaraf staten i skilda utseenden bär skuld till det som skett.

I 1827 ars skiftesstadga likasom i den nu gällande af är 1866 saknar man sålunda icke blott en minimalgräns för delning af skogsmark utan ock föreskrifter, som augifva, huru delningen på ett tillfredsställande sätt må ske. Hvad man beträdande inrösnings- likasom afrösningsjord där fordrar är närmast ($ 91). att ägoligurerna, så langt beskaffenhet och belägenhet det medgifva, må blifva »reguliära», d. ä. efter den vanliga uppfattningen fyrkantiga, i samband hvarmed till iakttagande erinras därom att längden pä skifteslotterna, så vidt möjligt är. icke ma mer än dubbelt öfver-stiga bredden, med tillägg särdeles i inrösningsjorden». Synbarligen har man haft i sigte allenast ståndskogens nyttiggörande utan att ägna någon hänsyn a tillståndet efteråt i skogen. Hufvudsaken bar varit och är fortfarande att låta en livar delägare vinna de bekvämligheter, som »till ett förmånligt landtbruk höra. Välbekant är. att under tillämpning af dessa stadganden skogslotter utlagts på stort afstand frän bostäderna, hvilka hemmanslotter sedan styckats i så små delar att därtill hörande niskiften genom afståndet och sin ringa storlek blifvil nästan utan värde för de hemman,livarlill de liöra. För skyldighet att underkasta sig delning af en samfälld tillhörighet borde dock förutsättas, att den ägen-dom, som skall skiftas, till sin natur är delbar utan värdeminskning, synnerligast om, såsom fallet är vid laga skiften, delningsarbetel är mycket kostsamt och

utgifterna skola fördelas efter en hvars delaktighet. Diamanten är delbar; men en af flera personer, som tillsammans äga en sådan, har ingalunda rätt att påkalla en utbrytning af den pä honom belöpande delen af diamanten, än mindre en allmän utskift-ning däraf. Likaså borde det ej få ske beträffande skog, så snart skifteslotterna i följd af en eller annan omständighet för den enskilde delägaren blifva all tillmäta mindre värde än den förutvarande delaktigheten i det större området, förutsatt atl delarnes värde Imfvudsakligen beror af de framlida utsikterna till skogsväxt därstädes. All delningen |>;i densamma kan liafva ett menligt inflytande, står icke att förneka. Ibland sträcker sig detta inflytande därhän. atl all tanke pa vidare bruk af marken lill skogsbörd bortfaller.

•lämväl i afseende a sättet för delningens utförande be-linnas bestämmelserna otillfredsställande. Godt och väl är. all anvisning lämnats därom, atl ägotigurernas längd icke ma mer än dubbelt öfverskjuta bredden, men det omförmälda tillägget »särdeles i inrösningsjorden är mycket att beklaga. Del har haft lill följd, alt skogsskiften utlagts, vid hvilka längden tio ganger, ja än mer, öfverstiger bredden. Sådant sker fortfarande opätaldt, med det resultat att i alla delar af landet och icke minst i öfre Norrland inträffat, att skogs-förmögenheten splittrats sönder i jordremsor af ringa bredd men så långa, atl ägarne sällan eller aldrig komma fram lill spetsarna. En verkan af delningssättet är redan att det minskar ägarens intresse för markens bibehållande, och likväl är denna olägenhet ringa vid jämförelse med det uppkomna beroendet af grannarnes åtgöranden. Äfven med bästa vilja går det icke att taga sig an skogen, om man blott har en smal jordremsa. Säljer en, återstår i allmänhet blott för den andre atl. också sälja, och missvårdar den ene, »ör kanske den andre klokast att följa hans exempel, då gagnet af uppoffringar är mycket osäkert. Får ständskogen ett för vinden utsatt läge, förvandlas kanske snart en stor del lillvindfällen och återväxten hindras eller uppehälles, Sa blir skogsförmögenhet å mindre utskiften, förnämligast om undantag göres för det till lmsbehof nödiga, ett ganska löst bihang till den öfriga fastigheten, hvars afskiljande därifrån är att förvänta vid första lägliga tillfälle af det naturliga skälet att det är mest öfverensstämmande med hemmansägarens egen fördel. Jordmånen är sålunda af lagstiftningen väl förberedd för den framträdande skogsköparen.

Såsom förut framhållits, har en inbringande trävaru-handtering, efter det större kapital vid densamma kommit all tagas i anspråk, till förutsättning föregående anordningar för erhållande af råvara för en längre tid framåt. Afverkningskontraktens tillkomst hade sitt uppliof i detta beliof, och förhållandet borde liafva föranledt åtgärder från lagstiftningens sida för atl trygga, å ena sidan, bestanden af ingångna afverkningskontrakt samt, å den andra, skogens föryngring och förebygga dess lokala utlmggning. Hvarken i förra eller senare afseendet fylldes berättigade fordringar. Först efter utfärdandet af 1875 års inteckningslag var sörjdt för beredandet af inleckningssäkerhet i upplätarens fastighet, i enlighet med den föregående tidens praxis. Säkerheten var dock ingalunda betryggande. Frånsedt det ej sällan inträffade fallet, att meddelad inteckning blef värdelös med anledning af domstolens förbiseende att kontraktet, änskönt del afsäg gift kvinnas enskilda egendom, icke försetts med hennes underskrift, fanns tillfälle till allehanda trakasserier från jordägarnes sida, hvarvid afverkningsrättsinnehafvaren stod nästan rättslös. Ett exempel härpå utgör det ofta gjorda yrkandet af laga skifte å förut storskiftad mark. Skedde detta, förbjöds omedelbart afverkning till afsalu ända tills dess skiftet afslutats, och sökte skiftesdelägarne att. om möjligt, fördröja afslutandet så länge att tiden för af-verkningsrättighetens bestand hunne att tilländalöpa. Afverk-ningsrättsinnehafvarens betalningsskyldighet ansågs icke beröras af det mellankomna hindret, och likväl hade väl billigheten fordrat, att skiftesdelägare, som åtminstone delvis lingo behålla sin skog, ej skulle rikta sig genom den merendels förskottsvis erlagda köpeskillingen för densamma. Ansökning om laga skifte kunde äfven vara och var ofta ett vapen i sågverksägarens hand gent emot delägare i ettskifteslag, diir han lyckats åtkomma en obetydlig lott. Ställ-des nämligen allinogedelägarne da inför valet att antingen skifta jorden, hvarmed i sinom tid följde skyldighet att gälda de betungande skifteskostnaderna, eller ock att omedelbart samfäldt upplåta afverkningsrätt under de villkor, som af sågverksägarne uppgåfvos, var det sannerligen ej lätt för bönderna att afgöra, hvilketdera var klokast. Säkert är, att dessa, trots den för skogen erbjudna penningen gemenligen var ringa, ofta föredrogo denna framlör en obestämd betal-ningsskyldighet i framtiden, till ett sådant slut kommo de desto hellre, som upplåtelsen hade till föremål nagot, som efter den

allmänna föreställningen aldrig kunde taga ända. 1 konlraktslärans detaljer voro upplåtarne alldeles okunniga, och den sakkunskap på platsen, som var att tillgå, begagnades och lönades rikligen af skogsköparne. Lätt var att förutse att under dessa omständigheter afverkningsrätt ej sällan tillkom utan att upplåtaren gjorde för dem oeftergif-liga förbehåll till begränsning af hygget med den följd att detta enligt den upprättade handlingens ordalag kom att omfatta vida mer än livad af allmogekontrahenterna varit af-sedt, utom det att det icke på något sätt blef sörjdt för aterväxten. Mindre var dock kanske att anmärka däremot än att tiden lämpades efter skogsköparens önskan. För visso hade nämligen denna icke behöft att. såsom gemenligen skedde, utsträckas till 50 ar, hvarigenom både upplåtarne och deras barn upphörde att intresseras för skogsväxten a sin egendom. Dithän hade det ej heller gått, om allmogen förstått att skydda sig och ej lämnat större förmän än som för ändamålet varit nödig. Upplåtelser, som voro ämnade alt gälla blott tall, kommo sålunda att gälla träd utan åtskillnad däremellan och gran, hvarjämte undantag för mindre dimensioner icke gjordes i de tält, da detta utan uppoffring kunnat utverkas.

Ehuru värdet, af ståndskog på det närmaste berördes af tillträde till flottleder, saknade man vidare löre utfärdandet ar 18S0 afen lloltningsförordning alldeles bestämmelser i lag om allmänna flottleder och inrättande af sådana, med anledning livaraf hela flottningsbestyret blef den enskildes sak. De flottleder, som genom konst avägabragts, utgjorde också städse en tillhörighet för skogsköpare, som naturligtvisdrogo fördel af sitt monopol på transportledens begagnande genom att tvinga jordägare i behof af penningar att afläta skog till vida lägre pris än det, som varit att påräkna, om flottleden varit allmän. Ocli likväl rådde det icke mer än en mening om det orätta däruti. alt enskilde förmenades att fortskaffa sitt virke å vattenleder, som sträckte sig upp till deras marker, så snart de voro villiga att deltaga i tlott-ledningsarbetenas gäldande.

Atl detta icke var, som det borde vara, var länge er-kändt. Kommittéer och regeringen hade under liera årtionden sig förelagdt att bringa reda i dessa förhållanden. De förluster, som härigenom uppstodo, voro oberäkneliga i privat-ekonomiskt likasom i socialt afseende. Förordningen den 30 december 1880 beredde utväg till erhållande af allmän flottled i vattendrag,. Sedan kom turen lill de af-verkningskontrakten, beträffande hvilka lagen den 25 april 1880 inskränkte maximitiden till 20 år. 1 vidare mån ändrades ej den gamla lagstiftningen. Något som helst ingripande från dess sida förekom ej till förhindrande af devastation nppa skogsmark, som var föremål för afverkningsrätt. Sådan devastation var mindre att frukta till en tid, beroende därpå, att hygge ej ifrågakom af andra träd än de, som hade en viss större dimension. I detta hänseende inträffade dock en allt större förändring, och där, såsom tyvärr ej sällan var fallet, gränserna för afverkningsrätten voro alldeles obestämda, blef följden, att litet eller intet lämnades kvar af ståndskogen, när de mindre virkessortimenten blefvo afsättningsbara. Härunder skärptes, såsom det var alt förvänta, intressemotsatserna emellan afverkningsrätts-innehafvaren och jordägare i allt högre grad. Den förre utnyttjade skogen sa långt, som han ansåg sig hafva rätt. trots säljarno vid upplåtelsen förespeglats eller åtminstone självfva trott sig komma alt få behålla en lmfvudsaklig del af skogen såsom icke användbar till afsalu, och, där så skedde, konnno säljarne att känna sig kränkta i sin rätt.

Skogsköparen var i de skilda rättsförhållanden, hvilka sålunda uppstodo, den ekonomiskt starkare och bonden den svagare. Däruti låg uppenbarligen en anledning till lagstiftningens mellankomst för den senares stödjande. Det skedde emellertid icke. Måhända skulle ett ingripande aflagstift i i ingen liafva mött oöfverstigliga lunder. Man frestas nästan antaga detta, och ändock har man svart att skilja sig från tanke pa det möjliga däraf. Hindren voro nog stora. Detta tvingas man att erkänna. Likväl borde något kunnat göras för olägenheternas undanskaffande. Tyvärr skilja sig åsikterna om det lämpliga af statens ingripande gent emot yppade ekonomiska förvecklingar alldeles för mycket. Å ena sidan har man en beklaglig öfvertygelse om statens oförmåga att kunna något uträtta till förminskande af mindre lyckliga ekonomiska företeelser, a den andra åter härskar en hart när obegränsad tro pa statens förmåga att bringa allt i öfverensstäinmelse med den närvarande tidens önskningar. Lika illa är det ena som det andra. För visso vidgas statens uppgift i jämbredd med den ekonomiska utvecklingen. Något tvifvel härom synes knappast föreligga, och det, som skett i utlandet, är ett talande vittnesbörd på sanningen däraf. 1 sådant afseende halva vi i Sverige onekligen mycket att taga igen af det, som blifvit eftersatt. Saknades sålunda ej här bestämmelser emot ett obehörigt riktande af några kontrahenter på andras bekostnad,

skulle i det fall, att en afverkningsrättsinnehafvare någon längre lid hindrats i utölhingen af sin afverkningsrätt, exempelvis genom påbörjadt laga skifte eller i följd däraf all någon jordägare öppnat rättegång om afverkningsrättens bestånd, ett sådant obehörigt riktande ej vara att frukta, därest det förebyggdes genom skyldighet atl i någon form ersätta förlusten. Faran af att jordägare efter ett laga skifte ställes inför en betalningsskyldighet, som framtvingar skogsförsälj-ning utan iakttagande af önskvärd förlänksamhet, skulle väl ock halva kunnat i viss män afvärjas genom förändrad form för skifteskostnadernas gäldande, exempelvis medelst deras förskottsvisa betalning af statsmedel.

Handlingsfriheten vid aftal angående rätt till afverkning al skog beliöfver för öfrigt ej vara alldeles fri utan kan godt underkastas någon begränsning utöfver ofvan omförmäld a förkortning af upplåtelsetiden, som utgör ett undantag från den allmänna regeln i fråga om beståndet af nyttjande-rättsaltal beträllåmle jord pa landet, hvilka aftal, efter livad kändt är, må afslulas a 50 ar. Afverkningsrättskontrakten halva lill föremål skogsmark, som utgör en betydlig del aflandets hela jordområde, ocli ingås åtminstone å ena sidan af så litet affärsförfarne personer, att förbehåll i det allmännas eller jordägarens intresse väl kunna försvara sin plats i lagstiftningen. Dit hör i första rummet föreskrift om uttryckligt angifvande af trädslag och dimension. Hade en sådan föreskrift meddelats, skulle hafva vunnits, att afverkningsrätts-innehafvaren hindrats att på grund af en obegränsad upplåtelse låta nedhugga, förutom den afsedda tallskogen, älven •granskogen och, jämte de utvuxna träden, äfven de helt unga för vinning eller allenast till straff för verkliga eller föregifna oförrätter från jordägarnes sida, såsom det lärer skett på en del ställen i Kopparbergs län och måhända äfven annorstädes. Skäl tala till och med för förbehåll om ovillkorlig utsyning af de träd, som tillkonnne afverkningsrättsinnehafvaren.

Någon anledning till större oro för skogsåterväxten, om man lämnar tidsutdräkten alldeles åsido, uppgifves väl ej vara för handen i stora delar af Norrland, hvaraf följden skulle vara att, så vidt staten ej sträcker anspråken gent emot jordägarne längre än lill omsorg för aterväxten, frånvaron i lag af föreskrifter emot kalhygge skulle där hafva mindre att betyda än i det öfriga landet, hvarest utsträckta kalhyggen kunna medföra framtida skoglöshet. Under alla omständigheter fördröjes dock föryngringen. I den linska skogslagen har äfvenledes kvarlänmandet af fröträd, utan undantag för Finnlands nordliga delar, blifvit ett åliggande, som gäller emot afverkningsrättsinnehafvaren lika väl som emot jordägaren. En sådan säkerhetsåtgärd skulle icke hafva varit ur vägen här, helst kvarblifvandet af en del träd per tunnland särdeles inom tallskogen kommit att jämväl vid sidan af den tryggade föryngringen gagna*.

Afverkningsrättskontrakten a 50 år innefattade en öfver-låtelse af den växande skogen för sa lång tid framåt, att behofven äfven inom ett större sågverksföretag åtminstone till en tid därmed fylldes. Genom den omförmälda begräns-

* I Landlbruksnkndemiens Handlingar och Tidskritt 1'ör år 1S84 åter-gifves det hufvudsakliga al’ ett töredrag, som fört. hållit i akademien, och därvid föreslagits, bland annat, lagstadgande att upplåtelse af afverkningsrätt skulle ske skriftligen och med vittnen för tid ej öfver 20 år äfvensom beträffande landet söder om Dalälfven lagstadgad skyldighet för afverkningsrätts-innchafvaren att sörja för aterväxten.ningen af titlen (ill 2(1 ar inträdde en förändring af beskaffenhet att nödga sågverksinnehafvare liil iakttagande af ett annat förfarande för att trygga sig skogstillgång i framtiden, hvilket förfarande måhända äfven annars vidtagits. Olägen-heterna från ekonomisk och kanske än mer från forstlig synpunkt af kontrakten a 50 år, som under den första tiden gjorde sig mindre gällande, blefvo nämligen, i den mån man närmade sig liden för deras tilländalöpande alltmer uppenbara. Agaren, medveten som han var, att han måste alnöjas, huru mycket skogen sköflades, var missbelåten, och afverkningsrätts-innehafvaren. som hindrades att i så höggrad som han ville göra sig skogen tillgodo, blef ock mindre tillfredsställd. Härtill kom den menliga återverkan a skogsåterväxten. Lagstiftningens mellankomst må förty icke klandras, om än skuggsidor ej alldeles saknas. Är afverkningsrättigheten icke lämnad för längre tid än 20 ar, uppfordras skogsköparen att, såsom lagstiftningen jämväl åsyftat, utan vidare dröjsmål träffa anstalter för uttagande af den tillhandlade virkes-massan. Det kan emellertid icke alltid genast ske. Lika tidsödande som kostsamma iloltledsarbeten måste ibland föregå afverkningen, och, efter det att dessa omsider afslutats, äro kanske konjunkturerna sa dåliga, att någon tids anstand med afverkningen förekommer önskvärd. Sa gå måhända

de första åren. Under den efterföljande tiden är gifvet-vis risken att i följd af någon oförutsedd omständighet hinder må uppstå emot afverkningens slutliga utförande sa stor att ytterligare uppskof kan vara äfventyrligt och är förty icke tillrådligt. Jordägaren har ock den billiga fordran, att afverkningen ej må ytterligt framskjutas, da, om så sker, till skada för honom skogsåterväxten försenas.

Sålunda uppställas skrankor för skogsköparen, emot hvilkas berättigande intet är att anmärka, men livilka kunna för denne befinnas hinderliga. För den 20-åriga afverkningsrättigheten får kanske betalas ett belopp, som föga understiger köpevärdet för hela fastigheten, helst om till ägandet däraf ansluter sig skyldighet till utgörande af högt tilltagna s. k. födoråd till personer, ibland ålderstigna, men ibland i den alder, att de kunde genom arbete sig försörja. Under dessa omständigheter må det ej förvåna, att Irävaruhåndteringens utöfvare i allt Ilera fall föredragit alt förvärfvaäganderätt till skogbärande omraden, da härigenom för dem blir möjligt att i högre grad än förut bereda sig inkomst af den förefintliga trämassan. Förkortningen af tiden för al-verkningen var, da den först vidtogs, förnämligast förestafvad af intresse för den framtida skogsväxten. Dess återverkan a jordägandeförhallanden fick för det emotsedda forstliga gagnet helt och hållet träda tillbaka. En sådan uppfattning må vara ensidig, dock är den, på sätt i det efterföljande skall närmare utvecklas, vida mer berättigad än det underskattande af den goda skogsskötselns sociala betydelse och öfver-skattan.de af den äldre jorddelningens bibehållande, som i närvarande tid visar sig inom tongifvande kretsar. Skogs-köpen vallade, att sågverken hade mer och allmogen mindre arealiter i jordförmögenhet; men minskningen för allmogen därutinnan behöfde ej betyda en försämring af dess ekonomiska ställning ocli betydde det ej heller. Särskildt om man tänker på de enskilde säljarne, d. ä. ser saken frän privatekonomisk synpunkt, var försäljningen till mer gagn än skada. Det torde nämligen lä anses såsom gifvet, att jorden betalats vida utöfver hvad den förut gällt och inbragt vid en arfs-\dredning af köpare, tillhörande bondeklassen. Ägendomen må jämväl förutsättas för den, som aflät densamma, haft lägre värde än för skogsköparen. Af den totala förmögenheten skulle sålunda ock en stegring skett.

Jord och penningar äro emellertid till sin natur och ekonomiska företeelse helt olika slag af förmögenhet, livar-före, särdeles om hänsyn tages därtill att jorden frångått allmogen och vederlaget för densamma varit penningar, de sociala verkningarna af den ifrågavarande öfvergången af jordförmögenhet till sågverksbolag och penningar till allmogen måste förr eller senare komma att blifva mindre lyckliga. Penningar till större belopp än vid jordbruket kräfves äro i bondens hand, efter livad en livar vet, i vida mindre grad än hos andra ett förvärfsmedel i produktionens tjänst. De nyttiggöras mestadels såsom räntekapital, under hvilken form de, vid en säker placering, gemenligen lämna en mycket minimal inkomst, allt under det att de mer eller mindre bortgå frän jordbruksnäringen och kikare liäraf, först nationalekonomiskt sedt och sedan privatekonomiskt, det senare i följd af arfsdelning. borgensförbindelse eller annan orsak iallmänhet inom en ganska kort tid, med det resultat att efterföljande brukare a det hemman, li vari från förmögenheten tagits, om ej utarmas, dock komma i mer knappa villkor. Till och med under den tid. då kapitalet stannar hos hemmansbrukaren, blir iörvärfvet, såsom nyss nämndes, icke stort, och det förvånar därför ingalunda, om kapitalet skulle komma alt underskattas af innehafvaren.

1 motsats mot penningar är jord i den mindre brukarens hand en outtömlig källa till förvärf, för så vidt jorden är mäktig att i högre grad upptaga arbete, hvilken egenskap den, åtminstone delvis, nästan öfverallt har. Penninge-innehafvets menliga återverkan visar sig också däruti, att innehafvandet af räntebärande kapital befordrar lättja och oföretagsamhet samt härigenom förr eller senare blilYer en orsak till fattigdom, isynnerhet i öfre Norrland, där köld och mörker i förening under en lång tid af aret undertrycka verksamhetsbegäret, i motsats hvaremot ägandet afjord inom allmogeklassen befinnes vara en kraftig driifjäder till arbete, företagsamhet och fortsatta uppoffringar, i syfte att jord-besittningen må lämna en större afkastning, hvartill lust desto heldre bör förväntas, som jordens afkastning i allmänhet är måttgilVande för det, som brukaren och de, som komma efter honom, hafva att tillgå till sitt uppehälle. Bostäderna ombonas och utvidgas och för att brukaren må fa en större afkastning från den odlade jorden likasom från ängsmarken, häfdas och dikas densamma samt företagas vid lägligt tillfälle nyodlingar utan beräkning af gängse arbetslöner för livarje spadtag, som gräfves eller sten, som

borttages. Så-medelst fortgår utvidgningen af den odlade jorden utan uppehåll. På en gång sker väl aldrig en större utvidgning. De stora odlingsföretagen hafva efter vanligheten samband med utförda vattenledningar, hvarpå allmogen mer sällan inlåter sig. Dock torde det, som därvid vinnes, vara en obetydlighet vid jämförelse med detta ihärdiga läggande af den ena odlade jordbiten lill den andra, hvarmed småbrukaren lämnar sill viktiga bidrag lill landets både ekonomiska och sociala utveckling.

Öfvergången af skogshemman lill sågverken beliöfver väl ej göra slut pä denna småbrukarnes verksamhet. Sågverken hafva stort intresse af förekomsten af på platsenproducerade lifsmedel, likasom af tillgång till dragare, bosläder och arbetsbiträden, tillhörande den bofasta arbets-befolkningen. Det vill i anledning liäraf synas, som såg-verken icke borde försumma att taga brukare a sina hemman, förutsatt att klimat och jordmån äfvensom kommunikationsförhållanden och annat dylikt äro sådana att brukarne hafva utsikt till god bärgning. Efter livad det uppgifvits, lära emellertid betingelser för en god bärgning at brukare af annans jord. ja till och med för dem, som med äganderätt innehafva jord, mångenstädes, äfven där klimat och jordmån äro gynnsamma, icke vara för handen, beroende än a den ena, än å den andra omständigheten. Ibland äro de utskylder och intecknade undantagsförmåner, hvarmed inne-hafvaren betungas, så stora, att. sedan han utgjort dessa, föga är öfrigt till hans och hans familjs uppehälle och än mindre till uppoffringar för erhållande af en större jord-bruksafkastning. Arbete för sistberörda ändamål förhindras dessutom genom förbehåll vid upplåtelsen om skyldighet för brukaren att biträda sågverket med skogskörslor eller andra sysslor, som väl tillföra personen en behötlig inkomst och äro langt ifrån oförenliga med ekonomiskt välbefinnande, men kunna föra in honom på en både främmande och farlig-väg, i det att han tvingas att tillbringa sin mesta lid långt borta från det egna hemmet, hvarigenom jordbruksintresset slappas, utom det att brukaren erhåller mycket af den fria arbetarens vanor. De stora dagsförtjänsterna ute i skogen och under anställning vid järnvägs- ocli andra vägarbeten, tlottrensningar m. m., vid jämförelse hvarmed förvärfvet af jordbruket är ytterligt ringa, måste, efter hvad i sakens natur ligger, vara för den föga bemedlade brukaren å egen eller annans jord en stor lockelse och skulle vara en lycka, om förtjänsterna ej merendels åtginge på det främmande stället, så att föga blefve öfrigt till de hemmavarande och under den kommande arbetslediga tiden. Det slitsamma arbetet uti skog och mark tager dessutom mycket på krafterna, med den påföljd att hemmansbrukaren ej sällan åldras i förtid och då plötsligen står utan både sparade penningar och ett gifvande jordbruk, så att för arrendatorn den kommunala fattigvården blir den slutliga tillflykten, och för jordägaren blott återstår försäljning af hemmanet till ett sågverkmot förbehåll af ett födo råd, som Iiindrar lians gelikar all uppträda såsom köpare, men fredar honom själf för nöd under hans återstående lefnad. En sådan lefnadslotl är föga tilldragande. Man känner grunden svikta, om ock ej för en själf, sä för de närmaste. Det livilar öfver det hela ett visst något, som alstrar vemod och skräck. Mången liemmansbrukares barn föredraga därför att söka sin utkomst ä ett annat omrade än det. hvarest de sett föräldrarna kämpa en ojämn kamp emot nöd och brist ena tiden samt den ohejdade njutningslystnadens lockelser den andra.

Hvad som lättas hemmansbrukaren, är viljekraft, kanske därtöre att han ej har ett lefnadsmål med en tryggad ekonomisk existens i sikte. Särdeles gäller detta brukare af annans jord. Till och med om. livad den senare vidkommer, villkoren vid upplåtelsen äro förmånliga, klimat ocli jordmån uppmuntrande samt afsättningsförhållandena tillfredsställande, kan knappast förväntas, att en brukare utan annat än en kortvarig nyttjanderätt till marken skall på uppodlingar och andra jordförbättringar uppoffra något mera. Hvad särskildt beträffar odlingsarbete, har upplåtaren skäl att frånsäga sig ersättningsskyldighet för detsamma, då jordvärdet sällan stegras proportionellt till den normala odlingskostnaden och förty ett åtagande af ersättningsskyldighet, isynnerhet om odlingsarbetet har något större utsträckning och skattas under beräkning af gängse arbetslöner, kan medföra betydande förlust för upplataren. Med dennes intresse ölverensstämmando torde det alltså ej vara att utfästa full ersättning vid blifvande afträde för odlingar. Under sådana förhållanden förlora emellertid hemmansbrukarne lusten att odla. Ingen vill genom arbete och penningeutlägg rikta en främmande, allra minst gör den fattige brukaren af annans jord detta. En längre tids besittningsrätt skulle måhända förändra ställningen, men medgifvande däraf hetinnes kanske icke förenligt med upp-lalarens önskan alt hålla brukaren i ett fortsatt beroende, hvaraf fördelarna äro mer ögonskenliga än nackdelarna. Sålunda blir det vanliga, att brukaren låter allt

blifva vid det gamla, ja icke ens vidmakthåller detta, hellre än han underkastar sig omkostnader, om de- ock närmast komma honom själf till godo.

Allt detta bör le sig olika där, hvarest bonden med.ägande ni 11 innebafver jorden och icke längre liar en förkänsla af att besittningen är af öfvergående natur. Da skulle vara att förutsätta både hos honom själf och hos dem, som sta honom nära, intresse för allt, som stegrar jordens afkast-ning. Den arbetsamme och handlingskraftige s. k. självfägande bonden är nämligen i det afundsvärda läge att icke i högre grad beröras af konjunkturerna på världsmarknaden, och det som tiinar i hans omgifning. Honom står nämligen till buds ett lorvärf, som, frånsedt missväxtår, lämnar honom föda och kläder samt ett ständigt tillfälle att förbättra sin ställning. Han är, såsom det säges, självproducent af sina förnödenheter i vida högre grad än andra samhällsmedlemmar. Mången prisar därför bonden såsom lyckligare än andra. Oberoendet är dock allt mindre, ju mer han behöfver af det, som ej är att tillgå inom hans egen ekonomi, och myckenheten liäraf visar sig under vår tid vara i ett oupphörligt stigande. Har han i motsvarande grad förmåga till förvärf. ligger däri icke något ondt, utan snarare ett godt. Känner han sig åter oförmögen att bringa åstad livad som fordras, är den naturliga följden en minskad lust för bondens sträf-samma 1 i f. Allenast enkelhet och försakelser skulle kunna bringa honom räddning. Tyvärr är det ringa hopp därom. Vinstbegäret tränger sig från köpmansklassen, inom hvilken näringsverksamheten genom detsamma får sin prägel, fram öfverallt på andra områden.

För alla gäller det mer och mer att slå sig fram' å den bana. som bjuder på de största förv-ärfsutsikter och de minsta försakelser. Sådan är tidens anda. I städerna framträder denna åskådning alldeles omisskännlig, och jämväl på landsbygden betinnes man vara i allt högre grad mottaglig för densamma. Detta står ej att hindra, ehuru många omständigheter tyda på, att verkningarna inom samhällslifvet kunna blilva ödesdigra. Småbrukarne äro eller åtminstone höra vara befolkningens kärna. Så länge den är sund, är ingen fara för handen. Yppade samhällskrämpor tillhöra da blott de yttre lagren, och man kan emotse framtiden med lugn. Ständigt tillflöde af friska arbetskrafter är öfverallt att påräkna, tack vare det kända förhållandet att jordbruket a ett högre kulturstadium ej förmår upptaga den lediga arbetskraften inom idkarnes egen krets. Däremot blir ett

4nedgående af den produktiva kraften oeh degeneration, att frukta vid en fortgående förminskning af småbrukare i goda villkor, så att de liafva betingelser för fostrande af ett kraftigt oeh företagsamt släkte. Icke mindre stor är. såsom vi alla veta, den politiska betydelsen af ett självfägande bondestånd.

I betraktande lnlraf blifva farhågorna för småbrukarnes ekonomiska tillbakagående helt naturliga, likaså den offervillighet, som i alla länder framträdt. för all underlätta deras arbete medelst sociala fördelar af ena eller andra slaget. Det linnes dock en gräns därutinnan i det ekonomiskt omöjliga. inför hvilket mer än ett socialt önskemål måst . falla. Pä det industriella området är förvärfvet. större, och allt flere af befolkningen söka att blifva delaktige af detsamma. Strömmen gar sålunda från landet till städerna, och den är beklagligen i vår tid vida starkare än under förflutna tider och än hvad kan anses vara det normala. Erfarenhet härom har man öfver hela det västra Europa, där landtbefolkningen relativt till den öfriga befolkningen sjunker i förvånande grad. livarken höga tullar a jordbruksalster, jordägarnes befriande från gamla skattopålagor eller andra i deras intresse vidtagna anordningar liafva verkat en förändring här-utinnan.

Inför ett sådant förhållande sviktar tron a det möjliga af en återgång lill den äldre tidens öfvervågaude jordbruks-lif. Därtill hörde ett utbredt beroende af den agronomiska produktionen i omgifningarna, landskapet eller det egna landet, och detta i sin ordning gjorde det lill en nödvändighet för afnämarne att betala brukningskostnaderna, huru höga de än voro. inom etl visst mindre område, hvilket förhållande varade, sa länge tillförseln utifrån var både osäker och medförde en större stegring af värdet. Nu är det ej längre sä. Del västra Europa tillföres lifsmedel från länder, där både klimat och jordmån erbjuda stora naturliga företräden vid jämförelse särskildt med det nordliga Sverige, och dessa lifsmedel erhållas lill sa laga pris, atl inga importtullar förslå till utjämnande af skillnaden. Samtidigt hatva anspråken på förvärf, lill en början inom industrien och sedan, efter livad ofvan påpekats, jämväl inom jordbruket därhän höjts, all ett missförhållande mellan ekonomiskt resultat och uppoffringmåste komma att framträda vid jordbruk under mer ogynnsamma

omständigheter, hvart ill äro att räkna ej blott oblidt klimat och karg jordman utan ock ytterligt uppdrifna arbetslöner. Till och med i det mellersta Europa har inflytandet liäraf visat sig märkbart och tvungit till utläggning af mindre gifvande jord till betes- eller skogsmark. Man må beklaga, att verksamhetsfältet för jordbrukarne sålunda inskränkts och känna sig manad att bringa dem lättnader, dock kan det ske blott inom en ganska trång ram och med relativt ringa framgång. såsom de s. k. agrärerna i Tyskland fått erfara af sina endast delvis lyckade försök att tillförsäkra jordbrukarne ett pä konstlad väg stegradt förvärf. Den internationella samfärdsel, på hvilken li'ela vart näringslif hvilar och som är ett villkor för den fortgående utvecklingen, får icke undertryckas. lika litet som det går an att ytterligt stegra lefnads-kostnaderna för den icke jordbrukande befolkningen, då, i samma mån detta sker, utom andra olägenheter, exportindustriens konkurrensförmåga nedbringas.

Kapitalismen % som lid och otid plår framdragas, da det gäller att förklara sociala förskjutningar, vill man äfveu tillmäta en stor betydelse för förändringarna inom landthus-hållningen och jämte annat ondt. som tillskrifves kapitalismen, skall den också hafva förskyllt tillbakagången af små-brukarne å skogshemman i öfre Norrland. Härvid torde man dock vara på villovägar. Utan vår tids rikare tillgäng a kapital skulle för visso mycket te sig olika och i stort sedt vida sämre än för närvarande bland icke blott näringsidkare utan äfven jordbrukare, större likasom mindre, hvilket likväl icke hindrar förekomsten af skuggsidor, som ställa den föregående tiden från en eller annan synpunkt i en mer tilltalande dager. För öfre Norrlands småbrukare har det som liändt onekligen i vissa afseenden varit mindre lyckligt. Genom ångbåts- och järnvägsförbindelser bar man där öppnat en ihållande konkurrens emellan dessa ekonomiski svage jordbrukare, å ena, samt Nord- och Sydamerikas genom klimat och jordmån gynnade jordbrukare, a andra sidan, allt under det att för de förre en utbredd trävarurörelse och nu senast ett i stor skala bedrifvet järnvägsbyggande och gruf-drift högt stegrat fordringarna på godtgörelse för utfördt arbete. Mången småbrukare, som själf lefvat och ville, atlaiulra också skulle lefva i saknad al' livete, ja kanske rågbröd sand mycket annat, ser sig besviken uti sin förhoppning att la afsättning för hafre och korn, ej sällan frost-skadadt. till pris, som synes honom skäligt, och hans smör ratas ock af dem, som fatt smak a margarin och s. k. mejerismör. Härunder återstår tyvärr blott för honom all gifva efter, och guldet, som bekommits för allalen skog, gör det mangen gang möjligt för honom att själf draga sig tillbaka som födorådstagare och ändock få de nya behofven fyllda. Trävarurörelsen och bergsbruket låta sig icke till-bakaträngas. Äfven om det vore i lagstiftningens makt atl hindra det. skulle gagnet varit ringa.

Efter livad man föranlates antaga skulle emellertid verkningarna af den ökade varutillförseln från utlandet, likasom, ehuru i mindre grad. från det nedra Sverige, aldrig sträckt sig så långt som nu skett, om icke sågverkens hemmansköp och den odlade jordens öfverlåtande till landbor ställt sa att säga en stor del af befolkningen på rörlig fot och försatt ett flertal af just dem, från livilka initiativet till agronomiskt framåtskridande borde hafva utgått, å indragningsstat. Helt naturligt framstår det i betraktande häraf, som det skulle hafva varit vida bättre, om jorden kvarblifvit lios själf-ägande bönder, enär dessa nöjt sig med ett lägre arbets-förvärf och allt framgent underkastat sig försakelser för att fa lefva silt gamla lif med eller i värsta fall utan skog.

Från denna synpunkt förekom till en tid det, som lagstiftningens mal borde vara, om ej en fullständig återgång till äldre förhållanden vore möjlig, åtminstone bibehållandet af jord för agronomiskt bruk under äganderätt ät bonden och underlättande af den absoluta skogsmarkens afskiljande i ändamål att densamma för framtiden ma utgöra en tillhörighet för kronan, stiftelser, kommuner, större byalag eller sågverken. Sämedelst skulle bonden fa det, som honom med rätta tillkomme. Skogsmarken kan. efter livad förut anmärkts, icke pä längden nyttiggöras af denne i vidare mån än all han där later sina kreatur beta, och ett sådant bruk blir ekonomiskt underlägset användning af marken lill skogsbörd. 1 motsats mot skogen blir den odlade jorden med äng och det öfriga. som tillsammans bildar en jordbruks-lägenhet med tillhörande lmsbehofsskog, af värde företrädes-vis lur bonden, hvarför han också kan förväntas få hafva allt detta i behåll, under det all åter, om den agronomiskt användbara jorden utgör en tillhörighet till något sågverk, jorden ej med fördel kan brukas för dess räkning, så att blott återstår dess upplåtande å arrende med relativt sämre resultat än som varit att emotse vid en försäljning, som bragt egendomen iill någon med förmåga att själf bruka den. Öfverallt inom näringslifvet drages ägendom magnetiskt till den, för

hvilken ägendomen bar högsta brukningsvärde. Ju fortare och säkrare detta sker, desto bättre synes det vara för den enskilde och i viss mån äfven för samhället.

Utgående härifrån, och då man ej hade förhoppning atl staten, kommuner eller stiftelser skulle förvärfva någon del af den fala skogsmarken, ändrade man, efter livad kändt är, genom förordningen den 27 juni 189(1 lagstiftningen om skifte af jord i det afseendet, att vid sidan af den gamla hemmans-klyfningen sattes ägostyckningen, hvilken senare al hemmansägaren lämnar frihet att efter behag stycka sin jord i skiltla delar, utan att till en livar af dessa behöfver höra åker, äng och skogsmark i lika proportion. Vid hemmansklyf-ningen är skiftets utförande fortfarande landtmätarens sak och blott i undantagsfall må han frångå den alltsedan Gustaf l:s tid vidhållna regeln, att en livar delägare i hemman skall hafva sin proportionella andel af alla dess tillhörigheter. Så länge annat skiftesförfarande än det vid hemmansklyfning före-skrifna icke tilläts, mötte sålunda ett afskiljande af den absoluta skogsmarken från de ägor, som förutsättas komma att förblifva underlag för det egentliga hemmansbruket, binder i lag. Allenast under formen af s. k. afsondring kunde det delvis ske. Man gjorde sig i anledning liäraf stora förhoppningar om goda forstliga verkningar af den tillkomna rätten till ägostyckning, som, enär utskiftningen vid densamma verk-ställes i enlighet med jordägarens resp. köpares och säljares önskan, möjliggör, atl liennnansdelar uppstå invid hvarandra, ilen ena med uteslutande skogsmark och den andra med åker och äng, men utan någon skog, icke ens det till husbehof nödiga. Frånvaron af förbehåll i sistberörda afseende bar med rätta klandrats. En utskiftning, vid hvilken jordbruksdelen saknar husbehofsskog, är onekligen från agronomisk synpunkt något betänkligt. Både jordbrukets prestationsförmåga i denhöga norden odi allmogens ekonomiska förtänksamhet halva öfverskattats vid den efterlätna friheten att bilda jordbruks-possessioner efter köpares och säljares fria skön. Där ägostyckning vidlogs, gällde det för de säljande bönderna all fä det mesta möjliga af penningar, och släppte de för detta mals vinnande frän sig jord, som var för dem omistlig, allt under det all sågverksägarne, som icke bort bafva varit blinda för de sociala följderna af ett sådant tillvägagående, togo utan betänkande livad som bjöds dem. Större måttfullhet hade varit till gagn för båda parterna. Bonden be-hölver, jämte husbebofsskog, odlingsbar mark, icke alltför knappt tilltagen, till ett successivt förbättrande af sin ställning. Gränsen emellan det för honom sålunda nödiga och den s. k. storskogen, hvars allätande vållar honom mindre olägenhet, skulle med god vilja kunnat uppdragas till ömsesidig belåtenhet för båda.

Sågverkens besittningstagande, efter livad det vill synas, för evärdlig tid af allt större delar af den norrländska skogsmarken är en tilldragelse, som tilltalar många men misshagar ännu Ilera. Skogsvården, förmena de förre, kommer alt blifva bättre, efter det att marken underlagts sågverken. Det saknas icke grund för antagandet häraf. Ensidig är dock en sådan åskådning sa till vida. att besittningstagandets menliga inverkan a de naturliga förutsättningarna för ett framgångsrikt jordbruk, och i viss man älven å den framlida förmögenhetsfördelningen icke tillräckligt beaktats. Om rikedom kan det gifvetvis ej blifva tal för dem, hvilkas lott det är att drilva jordbruk i ofre Norrland: men de ekonomiska betingelserna för god bärgning behöfva icke där saknas. Det är likväl just detta, som befaras komma mer eller mindre allmänt alt ske i följd af det begränsade jordutrymmet a hemmanen. Inom vida kretsar bestämmes uppfattningen af hänsyn till dessa farhågor och da det närvarande tillståndet just karaktäriseras därigenom alt jord går bort frän hemmansägarne, förstår man, hvilka ludva att påräkna flertalets sympatier. Sa mycket mer anledning är det da. alt sträcka sin undersökning något djupare för att icke förledas af det. som föregår på ytan. till förhastade omdömen.

Kapitalkoncentrationens ekonomiska nödvändighet är pa det industriella och kommerciella gebitet ett faktum, som enlivar känner, och hvars ekonomiska berättigande det knappast lönar sig att bestrida. Det sociala missnöje, som af förhållandet vallats, riktar sig äfvenledes icke emot kapitalkoncentrationen såsom sådan utan emot den privatekonomiska grund, hvarpa den inom det närvarande samhället hvilar. Hvad man inom allt större lager af befolkningen åstundar. är produktionsmedlens öfvergående till staten, och en statlig organisation af det hela m. a. o. en socialistisk samhällsbyggnad. Där väntar man sig välfärd för alla på grundvalen af en allmän underkastelse under de ledande.

Inom jordbruksnäringen förekomma stora och små ägen-domar invid hvarandra, och båda försvaras såsom

lämpliga. Koncentrationens behötlighet är sålunda där icke en sä gif-ven sak, som inom industrien och handeln, ehuru man alltjämt fruktar, att inflytandet af den rådande koncentrationstendensen inom näringslifvet skall sträcka sig äfven till jordbruket. Ställningen är ej alldeles densamma inom skogshushållningen. ity att där skilda omständigheter förena sig att göra produktion i stor skala och på ell större område till det mest lämpliga, ja naturliga. 1 fråga härom kan egentligen blott vara en mening. Alldeles omöjligt är väl icke, alt skogsmark, efter det att den blifvit föremål för en utsträckt delning, det oaktadt bär skog, men det anmärkta förhållandet om storskogens företräde visar sig verksamt, i samma män de enskildes lotter aftaga i storlek, därutinnan att produktionsutsikterna te sig mer äfventvrliga, såsom förut framhållits. Del är på grund häraf, som man vid förekomst af etl flertal sammanhängande skogslotter förordat ett sam-fäldt bruk af dem i ändamål att en hvar må blifva delaktig af koncentrationens fördelar. Allenast en trädgärdsartad skötsel af skogen bedrifves med framgång ä små områden. Befinner man sig a naturockupationens stadium och tvingas af den ringa förbrukningen att där förblifva, betyder områdets storlek mindre. Är fråga om att ingripa emot sammanförandet af skogsfönnögenhet, som varit utskiftad i både små och oformliga lotter, för hedrifvande på det sålunda hopbragta af en sådan skogshushållning, vid hvilken syftet är icke blott att taga utan äfven om att främja skogsväxten, att plantera, samt att erhålla annat än sämre bränsle, störoch ris, far förty den nyssberörda omständigheten ej lämnas obeaktad.

Skog var länge i Norrland säsom annanstädes ett till-beliör till annan förmögenhet med bruksvärde, så framt den togs i anspråk vid jordbruket, bergsbruket eller annan näring, men annars utan värde, därest den ej lämnade material för tillverkning af slöjdalster, tjära, pottaska och annat dylikt utöfver de egna behofven. Tillverkningen af tjära och pottaska skänkte till en tid en viss inkomst, men upphörde såsom ofvan framhållits snart. Den växande skogen fick omsider eget värde, och det stannade icke härvid. Naturockupationen i dess ursprungliga form. utan ens hänsyn till den framtida skogsväxten, befanns lida emot sitt slut. På detta sätt har under tidens lopp mycket förändrats. Äfven där naturockupationen, såsom tältet är i större delen af Norrland, ännu vidhålles, börjar man komma till insikt om angelägenheten att göra sig skogen tillgodo genom ett förtärande, hvartill hör ett hygget föregående och efterföljande produktionsarbete. En fortgående bevakning af den växande skogen är det första, som påkallas. Sedan kominer att låta afverkningen utföras med fäst afseende a åter växtens fordringar under iakttagande af hjälpkultur i allt större utsträckning, tills ändtligen natur-skogens plats intages af kulturskogen. Tillika är det mer och mer af skogens trämassa, som kommer till nytta. Först begränsas hygget till sagtinnnerträd af det naturliga skälet, alt allenast dessa liafva det värde, att de ersätta hygges-och transportkostnaderna, under det att nästan allt det öfriga får ändamälslöst förruttna. Både i förra och senare afseen-det är läget numera förändradt, och blir det alltmera, i samband hvarmed det befinnes höra till god ordning att företaga periodiska gallringar i den uppväxande skogen.

Det mänskliga arbetet medverkar bärunder i växande grad till beståndens stegrade värde, som dock allt framgent förnämligast är ett resultat af den naturliga trätillväxten, vid hvilken så att säga ränta lagras pa ränta uti skogens trämassa, ökande till en början blott kvantitativt, men omsider också kvalitativt dess braknings- och saluvärde. Af samma natur som nu ifrågavarande insats uti skogsförmögen-heten är ej det bidrag därtill, som erhälles af den för skogsväxten under liela den långa tillväxttiden disponerade marken,hvilken emlast i mindre vanliga undantag bär spar af någon som helst föregående jordförbättring. Socialt sedt sammansmälta mark och beståndskapital liil ett, nämligen det s. k. skogskapitalet. Detta växer i man af omloppstidens längd samt trämassans stegrade .värde så liögt upp, att vid jämförelse därem ellen och den erforderliga ärliga arbetsuppoif-ringen den sistnämnda framstår vara försvinnande obetydlig, ja så låg, att knappast någon näringsverksamhet kan uppte något motsvarande.

Nu anmärkta förhållanden äro ägnade att afsöndra skogs-förmögenbet från jordbruksfastighet, hvartill den af ålder varit blott ett bihang. Det sker allt oftare, ju mer bihangets värdefulla beskatfenhet därtill uppmuntrar. Samedelst und-vikes, att den fasta delen af jordbruksförmögenheten skjuter öfver det frän agronomisk synpunkt nödiga. Jordbruket tager sin main och dess idkande förpliktar ingalunda till någon anslutning af skogsbruk därtill, åtminstone icke utöfver bibehållande af lmsbehofsskog. Genom atl begränsa den förmögenhet, som jordbruket påkallar, vidgas antalet af dem, för hvilka det blir möjligt att blifva jordbrukare och be-drifva jordbruk utan

betungande skuld.

Särdeles för den mindre jordbrukaren är skogshushållningens kapitalistiska natur afskräckande. Efter jordens användbarhet såsom arbetsmaterial skattar denne jorden högre eller lägre. Hvad han vill hafva. är en ofta återkommande skörd. Det är därför icke nettoafkaslningen, som är hans mätare a förmögenhetens värde, utan den påräkneliga brutto-afkastningen, för så vidt den inrymmer ersättning för det af brukaren, hans hustru och barn tillsatta arbete. Hans anspråk därutinnan äro åtminstone i trakter, där arbetsförtjänst utanför det egna hemmet ej står till buds, mycket små. Man kan liäraf förstå, att utsikt till förvärf genom skogens s. k. räntevärde under loppet af en hundra år, ja än längre kanske fortsatt ränteackumulation ingalunda är i hans smak.

Sålunda samverka skilda omständigheter i det afseendet att skogsförmögenhet belinnes allt mindre passa för småbrukare, ju större värdet af det växande träkapitalet är. Godsägare äro eller kunna åtminstone vara i ett annat läge. I olikhet mot småbrukare, som själfva prestera arbetet, tvingasde förre att träffa anstalt att fä detsamma utfördt af andra under beräkning att få kostnaderna ersatta af produktionsresultatet. Sa uppstår i jämbredd därmed att arbetslönerna stiga en sträfvan att frigöra sig från behof af arbetsbiträde. Många utvägar erbjuda sig härvid. 1 första rummet begagnar man sig af maskiner, som spara arbete. Jämväl en mer extensiv hushållning med exempelvis utvidgning af den gräsbärande marken främjar målets uppnående. Be-liofvet af arbetskraft förblir doek städse inom jordbruks-liushållningen så betydligt, att förvärfvet nästan uppslukas. Skogshushållningen, förutsatt att den skötes a ett uthålligt sätt samt att träet betingar ett något högre pris, ställer åter. såsom olvan nämnts, icke stora fordringar a arbetskraft, jäm-fördt med värdet af årshygget, som alltså till sin hufvud-sakliga del har egenskapen af nettoafkastning för jordägaren.

Motsatsen mellan skog- och jordbruksägendom är tämligen askadlig. Sa kan man tycka; men tyvärr äro gränserna emellan den liil både forstligt och agronomiskt bruk. a ena. samt blott till forstligt bruk, å andra sidan, användbara skogsmarken icke sä bestämd att det till ena eller andra slaget hänförliga icke ofta lämnar rum för ovisshet. Beträffande en del jord kan man dock taga för nästan afgjordt. att den, om den ej vidare bär skog, blir ödeland samt så-lunda förtjänar benämningen absolut skogsmark. Det är sadau mark, som synes kunna utan olägenhet skiljas frun den öfriga jordägendoinen, isynnerhet om samedels tillfälle erliälles all lylla ett tomrum inom den agronomiska hushållningen exempelvis genom betalning af skuld, anskaffande af felande jordbruksredskap m. m., samt brist a skogseffekter för den egna hushållningen ej äfventyras. Genom att sa handla konsoliderar jordbrukaren sin ställning.

Arbetsdelningen gör sig äfven inom den landtliga hushållningen, sa langt omständigheterna det tillåta, med obetvinglig makt gällande. Närmast visar det sig med hänsyn till mindre jordägare, men jämväl de större röna inverkan af samma särskiljande kraft. Att den mindre jordägaren underskattar verklig skogsförmögenhet, ma icke förvana någon. 1 det föregående framhållna omständigheter lämna redan en förklaring härpå. Merendels saknar han utväg att atlata trä i annan form än såsom bränsle, som föga betalas. För demer värdefulla sortimenten har han, sa länge de äro i oförändrad form. att påräkna fa afnämare. 1 af bidan a tiden för skogens lämpliga tillgodogörande löper han en stor risk. Skogen kan brinna eller skadas genom storm och hela hans förmögenhet där plötsligt taga ända, utan att, såsom fallet är för den större skogsägaren, risken fördelar sig a det utbredda områdets skilda delar. Någon saluafverkning är ej. sedan den en gång skett, under lång tid att emotse. Först barn eller barnbarn, ja knappast de senare kunna, om de blifva ägare, påräkna direkt förvärf af utgifter för återväxten likasom af gallringar i ungskogsbestånden. Allenast en viss social pliktkänsla förmår att framkalla åtgärder för ändamålet, och, där den ej tinnes, samt försummelsen icke sänker det närvarande saluvärdet af hela fastigheten, såsom fallet ännu ofta är. undandrager man sig också ganska allmänt uppoffringar för skogsvården.

Föryngringsarbeten inom skogen försämra för öfrigt mulbetei därstädes, för hvilken frånsida af skogsskötseln den mindre jordägaren är långt, ifrån blind. Af mulbetet har han omedelbar inkomst, hvaraf lian desto hellre drager fördel, som en tillfällig minskning af mjölkafkastningen a tid. da korna få söka sig näring af det glest växande gräset ute i skogen, har mindre att betyda inom bondehushållningen. Kreaturens beskaffenhet tvingar ej heller såsom på herrgårdarna i ill sfalllbdring. Slutet blir alltså, att det från den mindre jordägarens

privatekonomiska synpunkt är föga välbetänkt att å platser i skogen, hvarest afkastningen af boskapsskötseln på minsta sätt beröres genom åtgörandena vid skogsvården. försaka mulbetet för den framtida skogsväxteh. Af-verkningsrätt till skog, hvaraf bonden ej anser sig själf halVa behof. skadar ej mulbetet utan är snarare till gagn. da träden hämma gräsväxten, hvilket i viss mån förklarar de länge ölliga upplåtelserna af afverkningsrätt.

Omständigheterna halva emellertid framtvungit en förändring. och en livar med blick för det starka förenings-bandet mellan bonden och den honom tillhöriga jorden, har lätt att fatta hans känslor, då han nödgas att för alltid skilja sig frän jord, som han kallat för sin och hans afundsamhet. efter det han omsider begripit storleken af det förvärf, som öppnats för den nye ägaren.Känslostämningar, helst dä de liafva en grund sådan som den angifna, befinnas visserligen ej vara utan inflytande a förhållandenas utveckling; men i längden äro de likväl icke de bestämmande, sa äfven bär. Det allt större intresse, som sågverken hade och fortfarande bafva att köpa skogshemman och den makt, som penningar öfverallt utöfva till förmån för personer och bolag med den största köpkraften, måste komma att visa sig verksamt med det resultat, som alla känna och i det föregående angifvits. Har ett hemman i följd af ägarens dödsfall, ålderdom, obestånd eller annan orsak blifvit till salu, äro köplystne personer af allmogeklassen spekulanter lill detsamma allenast under förutsättning att de ej behöfva betala något utöfver det belopp, som svarar emot det kapitaliserade värdet af jordbruksafkastnin-ningen efter afdrag af det belopp, som ett sågverk med säkerhet betalar för den vuxna skogen. Att behålla sådan skog, som för hvarje är drager ränta, ifrågasätter icke den mindre bemedlade bonden. Rika bönder, som köpa skogshemman, äro gemenligen mellanhänder åt sågverken. Köper någon af de förre ett sådant hemman och gör afdrag för ståndskogen, maste detta hållas lågt, då priset, som lian kan emotse vid efterföljande försäljning till'ett sågverk, städse förblir ovisst. Detta vållar, all en livar, hvilkens mal är att blifva hemmansbrukare, liar mycket små utsikter att förvärfva ett hemman med sparad skog, såsom erfarenheten bestyrker. 1 stilllet är det vanliga, att ett sågverk eller någon affärsman med blick för skogsförvärlvet blir köpare till hemmanet. Därför arbetar åtminstone ägaren eller vid dödsfall den föregående ägarens stärbhusdelägare utan någon som helst hänsyn a annat än den privatekonomiska fördelen, m. a. o. köpesummans storlek. Hvad som kommer efter, tillmätes därvid ingen eller ringa betydelse.

Sågverkens köp skulle kunna liafva en tillfällig karaktär, för så vidt man hade att påräkna, att någon hufvud-saklig del af marken efter skedd uppodling eller ängsröjning lämpade sig för agronomiskt bruk. Stora förhoppningar ma man dock ej göra sig härom. 1 alla de norrländska länen med inbegrepp af kustlandet utgör den odlade jorden blott 344,701 liekt., hvartill kommer s. k. naturlig äng 500,450 liekl. mot 11,9S2,500 liekt. skogsmark, oberäknadt s. k.imptsdimenter till nära dubbla arealen. Hushållningens tyngdpunkt. måste i betraktande häral' komma att ligga å skogsmarken. förutsatt att den förblir skogbärande samt år efter år eller efter något längre mellantider bringar ägaren en samlad penning i betalning för allatet virke. Ju större det trämasse-kapital är. hvarifrån den periodiska virkesafkastningen åtskiljes, m. a. o. ju bättre uthålliglietskrafvet med lika årshyggen för en lång framtid är tillgodosedt, desto mindre är att förvänta en öfverflyttning af skogen till allmogen närmast af skäl att inköpsvärdet stegras. Älven där samlad förmögenhet bos köparen linnes, är räntabiliteten alltför låg att tillfredsställa honom.

Mulbetets värde inom bondens hushållning skulle kanske göra honom benägen för köp af skoglös mark, som måhända kommer alt tillbjudas honom, i den händelse att. såsom många befara, sågverken, sedan de väl uthuggit ständskogen. icke skulle komma att lägga sig vinn om uppdragande af ny skog. Under närvarande förhållanden äro köpen dock föga sannolika. Man bör nämligen ihågkomma, att hägnader blott undantagsvis förekomma å de vida norrländska skogarna, hvadan den skedde öfvergangen af skogsmark till bolagen på grund af stadgandet i § ö af gällande stängselförordning om mulbetesrätt å ohägnad mark icke hittills vallat någon afsevärd begränsning af mulbetet därstädes. En fara för den norrländska allmogen är emellertid, att den fria mulbetesrätten å ohägnad mark, ehuru sedan äldre tider bestående, förr eller senare upphör. Gång efter annan har ifrågasatts skyldighet för jordägare att. oafsedt om stängsel a marken icke finnes, taga hand om sina kreatur, och hindra dem att inkomma på annans mark. Det behöfves alltså blott en lagförändring, för ölrigt till gagn i forstligt afseende, för att bringa hennnansbrukaren i förlägenhet med hänsyn till boskapens underhäll sommartiden. Förutsatt att så ej sker, borde

stora boskapshjordar under den varma årstiden kunna finna sin näring ä öfre Norrlands skogsmarker, utan synnerlig skada för skogsväxten. En betingelse är dock, att lämpliga anordningar träffas för gemensam vall-ning af djuren. Tiden, under hvilken mulbetet besparar hennnansbrukaren omsorg om djurens stallfodring, är tyvärr helt kort. En nödvändighet är med anledning häraf, att deförefintliga slåtterlägenheterna utvidgas till beredande af mer vinterfoder at kreaturen än nu är att tillgå. Därförutan saknar boskapsskötseln (‘It fast underlag. Funnes väl vinterfoder i ymnighet, komme boskapsskötseln i öfre Norrland att fa sa mveket större betydelse, som den vid jämförelse med åkerbruk tager i ansprak mindre arbetskraft, hvars dyrhet hämmar odlingen af kulturväxter, innan stark gödning borgar lör stor afkastning.

Hvar för sig kunna emellertid smabrukarne icke komma langt. Ett villkor för framgång är sålunda, utom företagsamhet och energi, förmåga af förtroendefullt närmande och samarbete på associationens grund. Isoleringen blir äfven vid det norrländska jordbruket, i den man självförsörjnings-ändamalet träder tillbaka och behofvet af förytterliga jord-bruksalster gör sig mer gällande, för den enskilde mördande.

1 öfre Norrland såsom annanstädes är mulbetesområdets begränsning allenast en tidsfråga. Kreaturen blifva mer fordrande och skogsväxten får ökadt värde. På sätt länge skett i södra och mellersta Sverige, linner man sig därvid föranlåten att ägna skogen en bättre vård, till en början mindre delar och omsider densamma i sin helhet, med den följd att den kommer att fredas för boskapens bett. Träets värdestegring visar sig öfverallt medföra, att det, som skogen producerar, jämte träet, far vika för detta, och återstå för boskapens underhäll därefter hufvudsakligen blott åkern och ängen. En tröst är dock i förutsatta fall, som. livad öfre Norrland vidkommer, är långt ifrån förestående, att skogsmarkens bidrag (ill det faktiska årsförvärfvet blir, da den här skog, men har ringa eller ingen gräsväxt, vida större än under motsatta förhållanden.

Sa gar det framåt efter deras uppfattning, livilka hafva i sikte allenast den största möjliga produktion, och tillhaka eller meningen bland dem. för livilka produktionen är af underordnad betydelse, sa länge och där den efter allt att döma riktar mer fåtalet än det stora flertalet. Omständigheter förekomma nogsamt, da en anmärkning i senare al-seende har fullt berättigande. Man vill dock i vår tid ofta se en exploatering af den stora massan, da ett förhållande, motsatt det bestående, skulle vara för densamma mer olägligt. Förbiseende af det sociala intresset vid produktionenär farligt; men än farligare är att, såsom mänga göra, blunda fur det. som produktionen oafvisligen kräfver. Af den sistnämnda beror ytterst allas ekonomiska väl. Sågverksrörelsen lastas, ocli är man benägen att i densamma se ett hinder för uppkomsten af mer utbredd odling af kulturväxter. I ii fre Norrland får man dock icke göra sig räkning på ett större agronomiskt förvärf, och boskapsskötseln, som skulle vara en ersättning för det. som brister vid afkastningen från åkern, saknar tyvärr ännu där en fast grund, för att nå högre utveckling. Måhända skall genom statens mellankomst astadkommas livad som fattas. Dithän gå på många hall förhoppningarna, och de utvägar, som anvisas, äro ganska olika.

Under den förflutna tiden gällde det att erhålla nybyggen i ödemarken, och för detta måls vinnande vidkändes statsverket icke obetydliga uppoffringar. 1 närvarande tid föregår något likartadt, dock mindre i Sverige än i Norge. Målet är att bereda uppkomst ät s. k. egna hem för personer af allmogeklassen. Redan hafva i sistnämnda land anvisats betydande statsanslag och synes man benägen att lämna än större. Finnes arbetsförvärf och förstår jordinne-hafvaren att taga vara på detsamma, må mindre vara att säga. Vid frånvaro af nämnda båda förutsättningar, torde dock skadan vara större än gagnet, och ha upplåtelserna säkerligen ingen varaktighet. Hvad som mer än något annat i öfre Norrland bringar jordbrukaren förlägenhet, är just bristen af förvärfsmedel kortare eller längre tid af aret, och därutinnan är staten tämligen maktlös. Den kan med oberäkneliga kostnader skapa järnvägar i obygderna,' men de få föga att föra och vålla samedels ökade skatter för befolkningen i hela landet. Fördyrande af alla lifsmedels-transporter på de järnvägar, som redan bestå, vore ock en utväg att öka förvärfvel för jordbrukarne till men för ortens öfriga befolkning, som likväl ej är alt rekommendera, då det blefve en hämsko ä all annan näring. Allt ankommer för öfrigt ej på statsmakten, utan den enskildes sak måste det vara att därvid utföra det mesta. Statens uppgift må icke sträckas längre än till undanrödjande af möjliga hinder för näringsidkare att förverkliga sitt produktionsändamål, ehuru anspråken esomoftast skjuta vida därutöfver. Man mäktaricke själf na del välstånd, dit förhoppningarna gä. Kanske minnet af den bortslumpade skogen utöfvar en

förlamande inverkan på den norrländska allmogens arbetskraft och gör den emottaglig för tanken pa hjälp utifrån, lvändt är, hurusom rike arftagare halva svart, att, sedan de förspillt sitt arf. linna lönande arbete, och något liknande visar sig ibland hos ett helt lands befolkning. Så var länge i Kalifornien guldet i jordens innandöme ett hinder för fortkomsten af jordbruket. Innan detsamma vidtog, måste utsikterna till att få guld vara borta, och af den generation, som sysslade med det senare fånget, var föga att hoppas för det förra. Efter guldgråfvareu kom emellertid jordbrukaren och bragte fram vida större rikedom än den förre. Sä skall del kanske ock gå i öfre Norrland, sedan allmogen ej längre bar skogsförvärfvet att lita till.

Den jordfördelning, som i denna landsdel synes blilva förhärskande, med ofantliga skogsvidder i sågverkens ägo och därinvid små, nästan torpartade hemmansdelar till förfogande för de besutne af landets gamla befolkning, ställer en livar inför det spörjsmålet, huruvida något må kunna göras lill beredande af en annan jordfördelning än den an-gifna. Ett villkor för förverkligande af önskningar i denna riktning skulle vara åtgärder för återbringande af skogsmark till hemmansägarne, erinrande om klangåret inom den gamla mosaiska rätten, som hvart 49:de år emellan släkterna återställde det gamla jordinnehafvet. Fragan skulle salunda vara att komma tillbaka till det, som varit. Under tidens lopp har emellertid så mycket ändrats, att en dylik återgång, äfven om det vore att önska, knappast är ut-förbar.

Något främmande för lagstiftningen är långt ifrån en återverkan af densamma pa jordfördelningen inom landet. Historien, vår egen liksom utlandets, bär vittnesbörd härom. På detta område hafva sträfvandena utan albrott riktats emot ett visst mål i enlighet med livad man ansett vara folkets eller den härskande folkklassens intresse. Särdeles i äldre tider, da jordförmögenheten var landets hufvudsak-liga rikedom samt två stånd, frälsemän och bönder, hämtade sitt sociala inflytande från sina jordbesittningar, funnos lag-stadganden i syfte af en utskiftning dem emellan, och delinde sin förklaring i den olika sociala uppgift, som gafs en livar af dessa stånd. Frälsemannen skulle vara de ledande både i krig ocli fred samt beholde därför ett visst varaktigt ekonomiskt underlag. Ända Iill år 1809 dröjde det, innan det här i Sverige var ofrälse personer tillätet att köpa säterier, och i utlandet vidliöllos än längre dylika bestämmelser. 1 motsats mot adeln ansägos bönderna utgöra det egentliga närings- och skatteståndet. Härigenom kom samhällsintresset att kräfva gränser för bådas jordlörvärf. Adeln förbjöds att underlägga sig skattejord, sa länge den kamerala naturen däraf berördes, och älven efteråt såg man det ogärna. För frälsemännen inbördes syntes begränsningar icke beliöfliga, men väl för bönderna. Ingen af de senare lick nämligen under medeltiden och länge därefter halva mer jord än att han därpå vore fullsuten. Det tilläts jämväl icke dem att underlägga sig mer af byallmännings-jorden än skäligt var. Rättsuppfattningen var härutinnan densamma i södra, mellersta och norra Sverige. Trots jorden i den sistnämnda landsdelen var alldeles värdelös, angilVer Hälsingelagen, efter hvad ofvan meddelats, att den enskildes handlingsfrihet hade behof af inskränkningar. Hvad som hörde lill ett liemman, skulle ej fä därifrån tagas, och s. k. skattskyldig jords minskning genom afsondring var från från Gustaf I:s tid under mer än två sekel strängt förbjuden. Hemmansklyfning medgals allenast under vissa förbehåll, tillkomna af fruktan, att ägoområdet skulle blifva sä ringa, att jordinnehalYaren urständsattes alt betala sina utskylder. Meddeladt förbud att sammanlägga ett hemman med ett annat, synnerligast om därmed förbands borttagande af del ena hemmanets åbyggnader eller s. k. afhysning gäller lill och med ännu, om ock någon tillämpning af stadgandet icke kan ifrågakomma.

Detta och annat mer utmärker, hvilken vikt under förflutna tider tillmätts alpassningen af jordbesittningen efter arbetsförmågan och jordinnehafvarens sociala uppgift. Olikheterna mellan bönder och den gamla tidens landtliga öfverklass frälsemännen beaktades, och förbisåg man ingalunda det inom båda dessa klasser gemensamma intresset af att vara skyddad emot rubbningar i besittningen samt att, då en rubbning i följd af dödsfall icke stod att undvika, foga detsä, ;itt någon bland den atlidnes närmaste kunde träda i den föregående jordinnehatvarens ställe. Lefde mannen efter hustrun, kom han, såsom bekant, i bättre ställning än hustrun, dä mannen dog före henne. För visso handlade man härvid icke ensamt med afseende å angelägenheten att gynna den efterlefvande mannen såsom familjeförsörjare utan äfven af hänsyn till det önskvärda, att en viss samlad förmögenhet måtte finnas hos den, som förutsattes komma att öfver-laga den arflällna jorden. 1 detta syfte tillades mannen två tredjedelar utaf det gemensamma boel, fast såväl som löst. under det att hustrun i lika omständigheter fick åtnöjas

med en tredjedel, oberäknadt den vid anvisning af jord ined nyttjanderätt för lifstiden rätt betydliga morgongåfvan. A en förefintlig hänsyn till produklionsintresset tyder, att mannens giftorättsdel för borgare och ofrälseiliän i städer var bestämd till hälften af stadsförmögenheten, men åter till två tredjedelar af makarne tillhörig fast ägendom på landet med såsom orden lydde boskap och åkerredskap». Sonens större arfslott likasom lians s. k. tagelott syfta åt samma hall. Man fruktade utskiflning af jord ägendom och försäljning till främmande.

Vår tids människor kunna emellertid icke godkänna, att man och hustru likasom son och dotter behandlas olika, och allra minst synes skillnaden kunna försvaras af hänsyn till olägenheten för den, som får det ena, att icke jämväl få det andra af jordägendom med »boskap och åkerredskap». På goda skäl anser man, att de förhållanden, som liafva samband med bruket af förmögenhet., icke höra vara det bestämmande och lmfvucjsakliga utan att allt detta måste Iråda tillhaka för de naturliga anspråken hos individer. Iill hvilkas uppehälle förmögenheten skall tjäna. 1 enlighet härmed handlade man under medlet af 1800-talet, och en återgång pä detta område torde vara svår att utverka, eftersom den lmr emot sig etiska skäl, utom del att följden skidte blifva ett gynnande af den ekonomiskt starkare mannen framför den ekonomiskt svagare kvinnan. Allenast modifikationer kunna ifrågakomma, för sa vidt produktions-intressel tillgodoses utan att det är för släktkänslan sårande.

/ I barnens intresse ligger, att den efterlefvande fadreneller modren ieke undanryckes medel till försörjning, oeh eftergift härutinnan gent emot en af liera syskon behöfver ej lända de andra till skada. Fara för ett utarmande är ej sällan för handen och framträder mest beträffande inne-hafvare af mindre jordbruksfastighet, sedan en delning däral in natura ej längre kan ilrågakomma. Jordägendom är en förmögenhet af alldeles särskild! slag, och förmånen att liafva densamma med äganderätt så stor atl villkor må lästas, som göra intrång uti de i allmänhet beträffande delning af kvarlåtenskap följda grunder. Mångenstädes i utlandet lagstiftas för att upprätthålla den af ålder varande fördelningen af landets jord i stora och små ägendomar och i förening därmed bevara förhållandet mellan godsägare och bönder, de förra såsom det politiska ståndet par preferance samt de senare såsom näringsståndet och befolkningens vagga. För all konsolidera godsägarnes ställning främjas uppkomsten af lideikonnniss, under det att bondeståndets försvagande ocli ett befaradl jordägareproletariat motverkas genom rättighet för en utaf liera stärbhusdelägare att till pris, understigande det beräkneliga vid försäljning, öfvertaga arflällen jord. Särdeles i Tyskland och Österrike ser man däruti enda medlet att bevara bondeståndet. 1 det senare landet har man, med anledning af exekutiv försäljning i förfärande utsträckning af bondehemman, tanke att så småningom förvandla dem till kommunala län, m. a. o. låta kommunerna blifva ägare och bönderna blott nyttjanderätts-innehafvare. Slutna hemman, för hvilka gäller förbud emot Safsöndring och klyliiing, förekomma flerstädes i Tyskland. Det mesta liäraf torde dock liafva föga utsikt till att vinna efterföljd i Sverige, ehuru det icke lär kunna förnekas, atl vår åldriga arfslagstiltning langt ifrån är tillfredsställande. Särskildt där jordegendom ingår i kvarlåtenskapen, beredas stärbhusdelägarne stora svårigheter genom nu bestående rätt för en livar af dessa, om han eller hon ej får sin vilja fram, iill utbrytning af sin andel af den uti mantal satta jorden, d. ä. naturadelning, likasom genom frånvaron af lämpliga stadganden om lösningsrätt af mindre delar, inventarier (de. Förtjänt af uppmärksamhet synes här vara en rättighet, som å en del ställen i Tyskland linnes, för änkeman eller änka med minderåriga barn att lorblifva i besittninga i’ den efter den allidne maken artfallna bondgården under liden, tills alla barnen uppnåtl myndig' alder. Ene makens lrånfälle vallar ej da, såsom annars är all befara, upplösning af det gamla hemmet utan det består fortfarande, hvar-ölVer de äldre barnen, änskönf de redan fått sin uppfostran och halva sin utkomst utanför föräldrahemmet, ej ma känna sig missnöjda, helst de vid arbetslöshet kunna halva en lill-tlykt där. I hvarje fall uppväger olägenheten för de äldre ej fördelen för de yngre, hvilka genom den artfallna gårdens bibehållande fortfarande fa tillhöra de besutues krets och icke behöfva frukta att Hyttas från det ena stället till det andra samt se sitt obetydliga a rf snart försvinna. Hvad man också därvid skulle vinna, vore en framskjutning af tiden för den slutliga försäljningen af hemmanet, som trots den nu sker i syfte atl låta alla barnen fä ut sina arfs-I otter, gemen ligen har tili följd för både efterlefvande make och barn en social degradation lill båtnad för någon främmande.

Likasom en målmedveten sträfvan att erna en sådan jordfördelning, hvilken förekommer önskvärd, kännetecknar den äldre lagstiftningen i vårt land. lär man icke i den närvarande tiden lämna ur sikte återverkan af lagbuden a

jordfördelningen. hvartill man tyvärr bär mer än i utlandet gjort sig skyldig. Vid de etiska fordringarna måste naturligen tagas hufvudsaklig hänsyn. Såsom sådana må dock ej räknas andra, än de, hvilka verkligen äro förtjänta atl dil hänföras. Förbiseende af produklionsinlresset skadar utan all fråga och reagerar ofta a områden, där man knappast kunnat vänta det, så ock å det etiska. Detta intresses beaktande blir förty en skyldighet icke l>t«>lt frän rent privat ekonomisk synpunkt, utan älven af skäl atl dess tillhaka-sättande vållar minskad förekomst af den ifrågavarande produkten och fördyrar densamma lill skada för totaliteten af befolkningen. För produktionsintressets gynnande får man likväl ej gå därhän alt låta etikens fordringar ölver-Irädas eller allvarsamma sociala olägenheter uppstå. Gränser vid den ekonomiska handlingsfriheten i ämlamal af socialt välbefinnande eller till förhindrande af hela folkklassers lillbakagående blifva sålunda påkallade, lill och med om det skulle föranleda en nedsättning af det produktiva ul-bytet, ulan att man likväl i sistberörda afseende må låta förleda sig till livilka anordningar som helst, om de hafva sken att bringa samhället eller enskilda folkklasser gagn. Skalle det älVen så vara, att en menlig återverkan af det bestående ter sig såsom en sorglig verklighet, blir sålunda icke livarje offer berättigad! för alt förändra sakernas skick. Så är rättsordningens uppehållande något så angeläget, atl tillfälliga eller mer varaktiga olägenheter hellre må fördragas än man kränker densamma för all pä fåtalets bekostnad gynna flertalet, liar medborgaren icke längre rätten att stödja sig uppå, båtar det föga, om han arbetar och spar. Produktionen förlamas, pä sätt tillståndet mångenstädes i Orienten visar, och armodet blir allmänt, livilka eller hvilkas intressen äro sädana, att de böra af statsmaklen tillmätas etl bestämmande intlytande vid utskiftuing af rättigheter och skyldigheter, blir för öfrigt ett spörjsmäl. som nödvändigt måste komma att valla ständiga slitningar, efter det all icke längre något inskränker statsmaktens handlande lör det ena eller andra målets uppnående, utan full frihet råder all taga och gifva. Öfverallt inom näringslifvel korsa ekonomiska intressen hvarandra och inträffar ofta, att det, som gagnar blott en del af samhällets medlemmar, framträder under anspråk att gälla det hela. Man är förty alldeles utan ledstjärna för sitt handlande, om man saknar rätten, som har sitt ursprung och fotfäste inom etiken, men ytterst syftar att främja allas välfärd genom att åt en livar skänka rättsskydd och ställa gränser för både individens och statsmaktens handlande.

Om det, som är eller bör vara rätt, blifva meningarna gifvetvis från den ena tiden lill den andra växlande. Sådant, som varit föremål för enskild äganderätt kan upphöra att vara det. exempelvis har det så gått med slafvarne. Grunddragen inom rätten beröras dock i allmänhet iöga af dessa skiftningar. Väl ådagalägger historien, att intressen för enskilde gång efter annan fått gälla för att vara intressen för hela samhället. Förr eller senare har emellertid i förutsatta fall gemenligen ett omslag inträffat lill hugnad för dem, som varit de lidande, oftast flertalet. Numera är läran för fåtalets sociala öfvervikt icke densamma, som den var i gamla tider. Däremot hota kränkningar af rättenIran flertalets sida. Alli större blifva de krat. som Iran dess sida framställas på sociala förmåner och härunder artar sig åskådningen om det, som är rätt, att på ett betänkligt sätt förvridas. Så inträffar, att det, som fordras af flertalet, förekommer vara rätt, änskönt ingen fråga är att det, om saken gällt fåtalet, skulle hafva varit orätt.

1 den skrifna lagen* vill mången ej se mer än den aktuella formen för ['ätten och tror sig därföre 1'ri från skyldighet atl låta sitt handlande bestämmas af något, hvars grund är helt och hållet formell och därföre blott kan göra anspråk på formell helgd. Emot denna till sina uppgifna konsekvenser vådliga formella rättsuppfattning och formella lagtolkning ställes en statlig försyn, skyldig al t taga sig an allas ekonomiska omsorger med motsvarande rättigheter geni emot alla och en livar på grundvalen af den allt omfattande människokärleken utan bestående fäste i annat än önskningarna inom de hreda lagren. Innehållet är också lika omfattande som skiftande. Efter hvad kändt är. skjuter anarkismen ifrån sig all egentlig till lag hänförlig rätt, under det atl i motsats däremot socialism gifver den afart af rätt. som bär namn af administrativ justice, en utsträckning utan gränser. Af anarkismen kunna allenast dårar tilltalas, hvarföre också densamma såsom lära ej är att frukta, men sa mycket mer de, som hylla den, i följd af deras kända benägenhet för illdåd. Förhållandet är helt olika med den utopiska socialismen, hvilken senare åsyftar att bereda den enskilde försörjning af och genom statsmakten under fullständigt undertryckande af den sociala friheten för den enskilde, i gengäld hvaremot denne skulle fä sa mycket större politisk frihet.

Till rättelse vid framtidens lagstiftning vill man taga det opportuna, livad den grekiske lilosofen Aristoteles lärde

* »Utskottets hela motivering är grundad pä eu uppfattning, som enligI min personliga mening är fullkomligt oriktig. Utskottet liätdar nämligen i detta utlåtande lielt och hallel lagens lbrmella helgd ulan att taga hänsyn lill de förhållanden — det (utskottet) har ställt sig uteslutande på formell grund, det vill säga liäfdat livad man kallar lagens majestät - - Men hvad är

lagen? Ju, lagen är hlott det opportuna; enligt min mening hör den åtminstone ej vara något annat.> Yttrande i 2:a kammaren af herr C. A. Lindhagen den 2 mars 184*8.därom, att statsmaktens första plikt gent emot medborgarne vore öfvandet af rättfärdighet, hvartill i första rummet hörde behandling af lika fall lika och olika fall olika, skulle förty icke såsom under förflutna tider vara idealet, hvartill man borde sträfva, utan utgöra en öfvervunuen ståndpunkt!* T dess ställe skulle komma hänsynen till det opportuna hvarom meningarna alltid komma att förbiifva delade, då det till sin natur är något tillfälligt och växlande. Vissa tidsströinningar framträda den ena efter den andra och skapa en, såsom det synes, fast opinion i en viss riktning, som förekommer tilltalande, och likväl, om man blickar utöfver den trånga synkrets, som är den stora hopens, försvinner ej sällan enheten och beiinnas föreställningarna om det opportuna vara icke blott temporärt utan äfven individuellt mycket skiftande. De röra sig på det statsrättsliga området från despotism till anarkism. Under det att de, som makten hafva. städse känna en dragning till den förra, tilltalas de, som linna sig illa under det bestående eller frukta rättvisans handhafvare, af den senare. Både inkvisitionens blodsdåd och franska revolutionens skräckvälde skulle icke kommit till stånd, om det som skedde ej för de makthafvande framstått såsom opportunt. Där, hvarest det oppurtuna är den ledande principen för samhällsmaktens handlande, saknas säkerhet lill lif eller egendom. Person eller sak, som för det bestämmande flertalet eller fåtalet utgör ett hinder för förverkligande af något önskemål, måste rödjas ur vägen i enlighet med den jesuitiska regeln att ändamålet helgar medlen. Icke ens inom det antika samhället hade man, åtminstone i teorien. den cynismen att i rättens ställe taga hänsyn till det opportuna. Bästa beviset härpå är. att, huru mycket man än inom det romerska samhället höll på den enskildes skyldighet att. om så oundgängligen fordrades, offra sig för det

* 1 lagutskottets betänkande n:o 4S sid. 20 vid 1901 års riksdag förekommer följande uttalande af herr C. A. Lindhagen: »att häremot åberopa grundsatsen om lika lagstiftning för alla är just att förorda olikhet; ty det blir olikhet, då man vill tillämpa summa lag på vidt skilda sakförhållanden». Detta är på grund af den (person-, klass- etc.) hänsyn, som skulle tagas vid utskiftande af rättigheter och skyldigheter inom samhället, till sitt syfte att' betrakta såsom en negation af all positiv rätt och öfver hufvud laget af hvarje lagbunden samhällsordning samt förty såsom en idealiserad anarkism.allmänna, ilen romerska lagstiftningen blifvit ett föredöme för nyare tidens folk. De romerska kejsarne, ehuru envålds-härskare, skipade rätt opartiskt i enlighet med gällande lag. Hade icke sä skett, skulle Roms välde icke bestått sa länge som det gjorde och en ekonomisk utveckling ernåtts, som i mångt och mycket höjde sig öfver vår egen.

1 det. antika samhället hade man, trots individens i statligt hänseende underordnade ställning, kommit lill erkännande, att etl samhälle utan rättigheter, icke blott politiska utan äfven civilrättsliga, för medborgarne och en på grundvalen af den gällande rätten fotad lagskipning ej kunde besta. Hvad som icke skedde där, synes än mindre kunna inträlfa inom det germaniska samhället, hvarest städse individens rätt gent emot statsmakten häfdats. och den ledande grundsatsen inom rätten varit, att ingen utan laga dom tinge be-röfvas lif och ägendom*. Hela den germaniska kulturen är byggd på en sådan åskådning, och detta vill man nu upp-häfva. Hvad i $ I (> af vår regeringsform stadgas därom, att konungen ej ma någon fördärfva eller fördärfva låta, till lif, ära, personlig frihet och välfärd, ulan han lagligen förvunnen och dömd är och ingen afhända eller afhända låta något gods, löst eller fast utan rannsakning och dom i den ordning Sveriges lag och laga stadgar föreskrifva» återgifver alldeles bestämdt denna urgamla germaniska rättsuppfattning. Vida skiljdt härifrån är det samhällsskick, inom hvilket stats-skäl skulle berättiga lill tagande af ägendom, så snart ölVer-

* Herr C. A. Lindhagen uttalar sig i fråga hilrom i>ii ett sätt, som är 1'örtjäut uti omnämnas. Efter 2:u kunnnurens protokoll tor den 2 mars 1S1I8 yttrades: -Nu stiger emellertid utskottet i detta full, att det är lör alla

tider oeh alla förhållanden absolut klart och fastslaget, att. man aldrig får göra ingrepp i redan lagligt törvärfvade rättigheter. Nej, ieke får man göra det i vanliga fall. men i undantagstall, när stora sociala faror eljest skulle uppstå; skulle man ej då iå råda hot för något sådant. Det har man alltid

gjort i de fall, där dylika faror hotat—-------i vårt lands historia ilnnus

flera lysande bragder i detta utseende.» Sålunda skulle vid »stor social fara efter de styrandes förklarande ena gången sågverkens landvinningar oeh andra gången något annat, den enskilde vara alldeles värnlös utan utsikt ens att hallas skadeslös för det. som förlorades, m. a. o. ett despotiskt samhällsskick. som med undantag för Turkiet ieke rader någonslädes i Europa, men gifver en inblick vdi tillståndet inom det socialistiska statsmaskineriet, där en livar Imde sig plats anvisad oeh hvarje förlöpning måste strängt, undertryckas.flyttning af denna från en enskild person till annan sådan eller till staten skulle från ekonomisk eller social synpunkt framstå såsom opportunt. Något helt annat är (let både lämpliga och nödvändiga att vid fråga om det, som må vara rätt, fästa afseende vid utiliteten, som i alla tider tillmätts ett afgörande (dseende. Från opportunismen är den sociala utilitarismen, som går ut på främjande af det samhällsnyt-tiga. väsentligen skiljd. Elt exempel torde bäst åskådliggöra skillnaden. 1 Nordamerikas Väster bland skuldsatte jordbrukare utgör bimetallismen med silfver jämte guld såsom myntmetall och ell värdeförhållande af 1 : 15 V2 mångas önskemål, emedan låntagare och i allmänhet alla betalnings-skyldige såmedels skulle få sina skulder reducerade till hälften, i följd däraf att de linge betala med ett mynt af lägre värde än det, efter hvilket deras betalningsskyldighet bestämts. Detta vore onekligen för dem opportunt. Efter någon kortare tids förlopp skulle emellertid de likasom alla andra blifva lidande af den förändrade värdemätaren. Från den sociala utilitarismens synpunkt vore sålunda anordningen obetingadt fördömlig. Krediten skulle rubbas samt handel och rörelse beredas ett oberäkneligt af bräck; vida öfvervä-gande den tillfälliga lättnad, som ernåddes för de betalnings-skyldige, om än dessa utgöra det stora flertalet. Huru farlig opportunismen under dessa omständigheter är, kan lätt bedömas. Demagoger och lycksökare sta alltid redobogna ;dt föra dess talan så inom lagstiftningen som i öfrigt.

»Makt går framför rätt» utgör ett adekvat uttryck för opportunismen, omsatt i handling. Opportunism, utan förening med makt är inom samhälls- och näringslifvet betydelselös eller åtminstone af betydelse endast såsom inverkande å en framtida ombildning af förhållandena i den riktning, som för liere eller färre befinnes eftersträfvansvärd. Hafva enskilda personer eller samhällsklasser åter makt att föra fram det intresse, som förenar dem, äfventyrar man däremot att så ock sker, för sa vidt deras rättskänsla ej haller dem tillbaka eller lagen hindrar det. Det är i betraktande häraf ett ej ringa ansvar, som den ådrager sig, hvilken proklamerar det opportuna såsom det bestämmande vid lagstiftningen. och ansvaret är så mycket större, som till den naturliga opportunismen hos landets obildade flertal gärnasällar sig principlöshet hos tic politiska aktorerne bland tle mer bildade. Allt är därvid vordet en maktlråga med förmögenhet, å ena sidan, att vinna och, å den andra, att förlora utan de skrankor, som rätten i det borgerliga samhället ställer för vinstbegäret.

Till stöd lör påkallade afvikelser frän den formella rättsuppfattningen och i allmänhet utomordentliga åtgärders vidlagande har anförts, att de mindre gynnsamma förhållanden, under livilka jordbruket i öfrc Norrland bedrifves, hade till följd, alt detsamma måste uppgifvas, sa fram t man ej fogade del så, att jordbrukaren hade att tillgå en arbetsfri inkomst, pä den brukade ägendomen eller utanför densamma. Skulle del dåliga produktionsresultatet vara icke undantag utan regel, vore det mycket att beklaga, i det att. näringen da vore icke producerande utan konsumerande m. a. o. den återgäldade icke livad den kräfde af arbete och kapital samt förtjänade då icke att uppehållas. Att i verkligheten detta här och livar, om än undantagsvis, efter livad man må hoppas, är fallet, må icke betviflas. Man föran lätes således antaga att, frånsedt undantag, jordbruket i stort sedt också bär sig.

Om det vore en sanning att missförhållandet mellan inkomster och utgifter verkligen orsakas af klimat, jordmån och iifriga ekonomiska betingelser, skulle hela näringsverksamheten vara lill spillo gifven, och, om den icke förty bestode tack vare tillskott utifrån, komme dess fortsatta idkande att medföra ett motsvarande afbräck å annat område. Detta vore den oundvikliga följden. Förr eller senare måste emellertid ett sådant sakernas skick

upphöra. Uppoffringar, direkt eller indirekt, af det allmänna för uppehållande af en produktion, som hade naturbetingelserna emot sig. vore icke länge att påräkna, då livad som erliölles å ena sidan måste betalas å den andra. Ibland händer väl, att staten underkastar sig uppoffringar för främjande af en viss näring, emedan det gagn, som dess fortsatta ntöliiing skänker det allmänna, mer än uppväger uppoffringarna. I Frankrike och Tyskland har betalats exportpremier å hvitbetssoeker och i andra länder såsom Sverige hålles sockerimporttullen högre än den inhemska accisen, allt för att bereda den inländska producenten etl extra förvärf utöfver hvad annars kommit honom lill del. Skeppsrederirörelsen subventioneras lika-ledes i en del länder medels tillskott af statsmedel. Stats-subventionen har sålunda en, om än, efter livad i sakens natur ligger, strängt begränsad plats inom näringslifvet, och dess — gemenligen imaginära — förutsättning är den sociala angelägenheten af att uppehålla en näring, som. lämnad åt sig själf, blir förlustbringande för utöfvaren, men, trots det dåliga produktionsresultatet från privat ekonomisk synpunkt, är förenad med en social nytta, som kommer uppoffringarna all träda i bakgrunden och i händelse af näringens förstatligande icke ernås eller i öfrigt befmnes olämplig.

Huruvida1 jordbruk till och med i mer afskilda trakter af öfre Norrland lönar sig, är emellertid ett spörjsmål, som icke torde utan vidare böra besvaras nekande. Från annat håll* än det, där det arbetsfria tillskottet angifvits vara en förutsättning för jordbruket i nämnda del af landet, har det sagts, att lilt och med vid den s. k. odlingsgränsen funnes utsikter lill bärgning för driftiga jordbrukare, om de nämligen a utdikade myrar ägnade sig åt odling af foderväxter och gräs, och man hängifver sig åt förhoppningen, att, sa framt blott koloniseringsarbetet bedrefves på ett planmässigt sätt samt torrläggning af markerna föreginge nybyggena, skulle (dl flertal af personer, tillhörande den nu talrika lösa befolkningen, förutsatt att evärldlig besittningsrätt erhölles till odlingsbar jord och husbehofsskog gåfves, med tillfredsställelse öfvergå frän den mer tillfälliga näringsverksamhet, hvaraf de nu hade sin utkomst, för att erhålla sina egna hem samt blifva jordbrukare, utan att härvid ifrågasättes vare sig skogs-anslag med virke till afsalu eller någon annan statssubven-tion, om man än för dem väntar sig tillfälle till lörvärf under den tid, da jordbruket icke upptager arbetskraften.

Huru förklara denna ögonskenliga motsats? För de gamla hemmansbrukarne, som dock hafva byggnader, odlad jord och andra förutsättningar för framgång, skulle det vara omöjligt att erhålla en anständig bärgning utan skog öfver husbehofvet, medan man i afseende å dessa, nykomlingar, åt hvilka det sättes i fråga att upplåta jord, har helt andra förväntningar. Icke kan väl den omständigheten, att de förre

* Sc motion nf herr G. A. E. Kronlund vid 1900 års riksdag om anslag liil bildando nf on fond för öfre Norrlands kolonisation.tillhöra do ursprunglige ägarne al' landets till enskilde upplåtna jord, berättiga dessa odalmän till anspråk, som man frånkänner de andra, eller vill man tilltro dem, till hvilkas fördel det gällde att nu afhända kronan jord, ett högre mått af arbetsamhet och förmåga att afpassa jordbruket efter tidsomständigheterna eller äro kanske lefnadsanspråken hos de senare mindre. Så kan man spörja, då, å ena sidan, ifrågasättes att uppmuntra personer att taga upp jord för odling och, a den andra, förklaras, att jordbruket utan tillskott utifrån är ruinerande, å bådadera sidor, med afseende pa samma del af landet. Optimismen och pessimismen åstadkomma uppenbarligen äfven här brytningar, och den. som på afstand åser desamma, vet ej livad han skall tro.

Till och med om så illa skulle vara. att jordbruket a liera eller färre hemman måste ölYergifvas i följd af alltför knappa utsikter till förvärf, hvilket förekommer antagligt, medför emellertid et t sådant förhållande icke någon förpliktelse för statsmakten att förhindra det. så vida icke särskilda omständigheter tillkomma, såsom behof af bofasta personer på platsen för att vara att tillgå vid möjligen uppkommen eld a kronan tillhörig skog, för försvaret etc. 1 dessa och likartade fall är gifvetvis det understöd att föredraga. som blir för statsverket minst betungande och för den enskilde mest inbringande, nämligen pengar. Härom torde väl ej kunna vara mer än en mening, om ock en annan form af understöd såsom skog skulle vara för hom-mansbrukaren mer tilltalande.

Fiir sa vidt statshjälp, pengar eller inkomstbringande förmögenhet påkallas, bör i hvarje fall icke gärna ifrågakomma mer än så mycket, att det, som lämnas, utgör fyllnad till beredande af en tarflig utkomst för jordinnehafvaren. Villigt ma medgifvas, alt kommuner, inom livilka de själfägande bönderna väl ej behöfva, men

stå på gränsen att behöfva statshjälp, äro i ett föga tillfredsställande läge. Någon fråga kan därföre knappast vara alt icke det vore lyckligt, om åtminstone ett flertal bland dem hade det bättre. Där något större tillgångar här och livar inom kommunerna saknas, är ej all påräkna den ekonomiska motståndskraft, hvaraf behof ena tiden mer och andra tiden mindre förekommer särdeles i en bygd med återkommande missväxtar.Skulle det ock sålunda vara ett önskemål att inom de enskilda kommunerna vid sidan af dem, som icke mer än draga sig fram, finnas personer med en viss förmögenhet, tillräckligi stor, att de, tröts uppoffringar, kunna lelYa, måste likväl staten geni emot etl sådant önskemål förhålla sig passiv, sa länge den ej förmår afhjälpa verklig nöd.

Icke ens traditionerna från den föregående tiden kunna därtill berättiga, och för öfrigt gå ej heller dessa, såsom man i närvarande tid vill göra gällande, ut därpå, alt ell extra förvärf varit åt åboarne i öfre Norrlands hemman af statsmakten från början änrnadt under sådana omständigheter, all det ej iinge dem beröfvas, hvarpå nu grundas det redan förut meddelade sträfvandet att bringa jord åter lill hemmanen. Tvärtom torde hvarje tanke på ett sådant förvärf varit för de styrande vid liden för afvittringsförordningarnas tillkomst alldeles främmande, på sätt i det föregående vidlyftigt om-förmälts. Så länge allmogen hade skogen, ödslades med densamma, så att man befarade, att den utan all försäljning snart skulle taga slut, och, sedan väl tillfälle yppats att med förtjänst allåta skog, skedde detta med ett lättsinne, som väl hårdt straffats, men kan befaras komma att upprepas, om tillfälle ånyo erhjudes.

Tilt och med om kronan återbekomme skogsmarken, vore det i betraktande af nyss anförda omständigheter föga lämpligt, att ställa den lill förfogande för vederbörande lieni-man.sinnehafvare. Frånsed t den godtgörelse, som de närvarande ägarne kunde påfordra, linge staten förbereda sig pa utgifter för skogsskötseln och tillsynen å den växande skogen öfver hela den mark, som tillfördes bondehemmanen.

Det torde väl ock få tagas för gifvet, att, i händelse det för närvarande till disposition åt hemmansägarne utanför Lappmarken funnes skogsmark, man skulle lrågå det gamla förfarandet och. efter livad jämväl skett vid afvittring ä sista tiden i en del socknar, delvis utbyta skogsanslagen lill de enskilda hemmanen mot större skogssamfälligheter, i livilka socknens alla hemman blefve delaktiga, och livilka. tack vare den arbetsfria inkomst, som därifrån erhölles, skulle, efter livad man sagt, komma att blifva ett underlag för jordbrukets utveckling, inom socknen. Förväntan därom skulle dock kunna gäckas. Detta vill man icke tro, och likväl förekomma Ileraförhållanden, som göra det antagligt. Inom alla klasser, särdeles de lägre, slappar den arbetsfria inkomsten snarare än den eggar till ökad verksamhet. De, som hylla den socialistiska åskådningen, kunna sålunda icke undgå att erkänna gagnet af del borgerliga samhället — till en tid - för den uppfostrande subordination af de lägre stående, som där är en följd af försörjningstvånget. Härmed är långt ifrån sagdi. att icke skogssamfälligheterna blifvit värdefulla för de socknar, som erhållit dem; men samfälligheterna skulle kanske mest gagnat därigenom, att de tillhakahållit sågverkens jordförvärf, likasom att, i händelse skogen, såsom det varit att förmoda, ägnats en uthållig skogsvård, arbetsförtjänst med hygge och virkesdrifning i all framtid varit vintertiden för ortsbefolkningen att påräkna.

Med anledning däraf att man gång efter annan hänvisat till skogssamfälligheterna såsom rätta medlet att upphjälpa jordbruket i öfre Norrland, erbjuder det ej ringa intresse att efterse verkningarna af desamma i det tämligen sydligt belägna Dalarne, hvarest dylika samfälligheter till ganska stort antal och utsträckning finnas. De tillkommo i detta landskap icke på grund af de omständigheter, som nu framdragas till skäl för anordningen, utan förnämligast emedan Dal-allmogen enligt en kungl. resolution om fördelning af reala onera af år 1682 tillförsäkrats rätt att få förblifva i besittning af den befintliga skogsmarken, utom det att i följd af befolkningens sammanboende i stora byar och förekomsten af en synnerligen utsträckt jorddelning det skulle visat sig hinderligt att skrida till en utskiftning å det sedvanliga sättet.

Icke mindre än åtta socknar inom Kopparbergs län hafva livar sin sockenallmänning eller, såsom några af dem benämnas, besparingsskog. Deras sammanlagda areal utgör 212,550,16 hekt., livaraf 28,35(1,79 tillhöra Orsa socken. Till-lägges 40,901,87 hekt. som nämnda socken har inom Gäfle-borgs län. förfogar socknen öfver 09,258,66 hekt. skogsmark, inbringande sa mycket att, frånsedt utgitter för andra allmännyttiga ändamål, åren

1891—95 utbetalades till odlingshjälp 82,580 kronor och aren 1896—1900 till torrläggning och afdikning af jord 290,000 kronor. Icke förty bolinnes åker och annan odlad jord, som ar 1890 utgjorde 2,480 hekt.,år 1900 vara 1,964 liekt., under det att de motsvarande talen för naturlig äng äro: 4,621 och 4,356. Till mejerirörelsens befrämjande hade åren 1891—95 i socknen anvisats 45,873 kronor, och ändock nedgingo korna frän 3,250 ar 1890 till 2,015 år 1900, samtidigt därmed att fåren minskats från 4,500 t ill 1,100. Ett liknande förhållande, om icke så påfallande, är, att döma af den officiella statistiken, märkbart inom Svärdsjö, Yenjans, Elfdals, Särna, Transtrands, Lima och Envikens socknar, m. a. o. de socknar, som förutom Orsa halva skogsallmänning. År 1890 var nämligen åkerjorden i alla socknarna 10,021 liekt. och ängen 15,063 liekt. men år 1900 hade åkern nedgått till 8,980 liekt. och ängen hållit sig tämligen lika, i det att den utgjorde 15,176 liekt., under det att jämväl antalet af korna ej undergått någon mer afsevärd förändring. Fåren voro äter 1900 förminskade med mer än halfva antalet. Under nu ifrågavarande period hade i hela länet åkarearealen ökats frän 96,934 liekt. till 100,686 liekt. men ängen nedgått från 106,914 liekt. till 95,953 liekt. Korna voro 1890: 63.450 och fåren 60.931, men 1900: korna 65,706 och fåren 48,169.

Sålunda kan, särdeles i Orsa socken, icke spåras något lyckligt inflytande af de stora skogsanslagen, och inför det faktiska stillaståendet eller rättare tillbakagåendet i de nämnda socknarna trots förekomsten af allmänningar, så stora all något däremot svarande knappast kan åvägabringas i öfre Norrland, blir man frestad att se allmänningarna i en helt annan belysning ån den vanliga och anse dem skadliga. Detta vore dock att gå för långt. Måhända ställer man i Orsa socken sin lit i alltför hög grad till be-sparingsskogen, hvars till många millioner uppgående värde ingifver föreställningar om en outtömlig rikedomskälla och äfven i Lima och Elfdalens socknar med resp. 47,714,06 och 54,191,50 liekt. är nog det stora värdet däraf för en och annan delägare bedårande; men flertalet af socknemän-nen förstå väl, att de för sitt uppehälle böra räkna på annat än de gemensamma skogsinkomsterna. Efter vanligheten söka de emellertid det behöfliga förvärfvet där, livarest det är störst., och ganska sannolikt förekommer att arbetsförtjänst vid järnvägs- och torrläggningsarbete lämnar merai behåll än jordbruket, hvarföre det senure i nr stå tillbaka. Vid användning al' skogsinkomstei’na a ett sådant såti, alt det tryggar ett högt arbetsförvärf, motverkas emellertid all-deles direkt modernäringen. Hvil ka orsakerna ma vara till den allt mindre lockelse, som densamma skänker, är dock svart att säga. Säkerligen samverka härvid mänga förbål-tanden. Flera af de ifrågavarande socknarna liafva sitt läge i landskapets nordligaste del, hvarest jordbruket är mindre tilldragande, och för öfrigt tinnes ränteinkomst a skogsför-säljningsmedel för många att tillgå, hvilket det ena i förening med det andra i viss mån förklarar, livad till en början synes oförklarligt. Dyrbara torrläggningsarbeten utan efterföljande odling och ängsröjning likasom vägarbeten utan förmåga alt något mera stegra trafiken utgöra dock ekonomiska oegentligheter. Detta låter ej förneka sig.

För mänga är det hart när axiomatiskt, att ägare af jordbrukshemman i öfre Norrland icke kunna undvara skog lill afsalu. vid hvilket förhållande och da jordbruket ingenslädes i öfre Norrland skulle få prisgifvas till undergång, det i själlVa verket blott skulle återstå för statsmakten att trätlä anstalt i syfte att återställa den för en del jordbrukare förlorade existensmöjligheten medelst återförvärfvande för deras räkning af den dem frångångna skogen. 1 sådant afseende framställas också allehanda förslag, utan att man därvid ryggar tillbaka för kraftåtgärder, som ligga utanför det borgerliga samhällets verksamhetsfär.

Bland dem, som arbeta i nämnda syfte, är det ett vanligt tal. att bolagen och städernas aktieägare skulle rik-tid sig pä allmogens bekostnad. Med mer eller mindre skäl kan detsamma sägas om livarje köpare, eftersom det ju är att förutsätta, att den utlåtna egendomen har för köparen högre värde än för säljaren. Aftalet skulle annars ej kommit lill stånd, ocli säljaren, huru mycket lian än föredragit penningarna framför den utbjudna ägendomen, tvungits att förblifva i besittning af denna. Därpå tänker man icke. Faktum är. beter det. att bolagen och städernas aktieägare blifva rika och säljarne af allmogeklassen fattiga. Simningen liäraf är tyvärr mångenstädes ganska åskådlig, synnerligast om man förgäter både de köpare, som gått under pa skogsköp, och de säljare, som fortsatt att lefva sitt gamlatillbakadragna, kanske alltför stillsamma lif med en icke obetydlig sparad förmögenhet i behåll. Rikedomen, där den linnes, behöfver dock ej vara tillkommen på orätt sätt eller vara en skam lika litet som fattigdomen alltid är oförskyld eller är en förtjänst. På ingendera sidan får man förutsätta ett otillåtligt förhållande

af beskaffenhet att det skulle vara för staten en plikt att ingripa. Säljare i allmänhet taga blott hänsyn a nutidsvärdet, och om livarje efterföljande värdestegring skulle göra försäljningsaftalet ogiltigt, linge man bannlysa spekulationen, utan hvilken varuutbytet skulle ske inom mycket trånga gränser. Lockelsen vid spekulationen är förvärfvet, synnerligen de höga vinsterna. En och annan har därvid lycka, som utgör en förutsättning för det hela. Rikedomen alstrar emellertid afund, under det att fattigdomen väcker medlidande. Del stannar icke alltid, livad de fattige vidkommer, vid medlidande, utan älskar man att framställa dem såsom lidande på grund af någon orättvisa, som dem tillfogats, om icke annat af social natur. Såmedelst fredas de från ansvarighet för sil t föregående handlande. Därföre kan man väl förstå, att sammanställningar om rikedomen och öfverflödet hos bolagen och deras i städerna boende aktieägare med det knappa uppehället hos dem, som i öfre Norrland bruka jorden och föra fram det värdefulla träet ur dess gömslen i skogen, skall väcka genklang inom vida kretsar. 1 högre eller mindre grad beslår en dylik motsats öfver hela landet mellan städerna och landsbygden, i vår tid så mycket mer märkbar som under äldre tider rikedomen framträdde mer åskådlig pä de Jandt-liga slotten än bland de enkla stadsborgarne. För dylika sammanställningar bör man förty taga sig till vara. De väcka split och uppresa landsbygden mot städerna samt alstra föreställningar om rättsanspråk, hvarest plats för sådana icke finnes.

Under fullkomligt förbiseende af statsmaktens plikt att iakttaga ell följdriktigt handlande, lägger man å densamma omsorgen om en skeende återförening med hemmanen i öfre Norrland af dem för kortare eller längre tid sedan fränhänd skogsmark och påkallar åtgärder i ändamål af skogsbrukets underordnande under jordbruket i enlighet med förhållandeti äldre tid*. Malet angifves vara alt foga det sä, att skogs-afkastningen komme att stanna inom bygderna och skogen så-medels må återigen blifva ett stud för kulturen, som emellertid har till förutsättning att inga skrankor af förvärfvade rättigheter få ställa sig hindrande i vägen vid den nya ordningens genomförande. Skogsförvärfvet skulle, efter livad häraf framgår, lokaliseras m. a. o. den förmögenhet, som ä en plats vunnes frän skogen, skulle icke därifrån få föras utan blifva kvar och befrukta platsens eget näringslif. Räckvidden af en sådan grundsats går långt, och jordägaren skulle, om den vore riktig, hafva fog att undandraga sig betalning af intéckningsräntor, ja skatter.

Anmärkningar hafva gifvetvis ej uteblifvit om det otillbörliga af de mätt och steg, som sålunda sättas ifråga, men hafva tillbakavisats under anförande, att förhållandena i öfre Norrland voro sådana, att man där befunne sig i en undantagsställning, som gjorde det nödvändigt att se bort frän konsekvenserna af sitt handlande, eftersom vidtagande' af utomordentliga åtgärder tedde sig såsom en social nödvändighet, inför hvilken lag och rätt likasom allt annat tillhörande den hvardagliga» åskådningen skulle träda tillbaka. Där bestående svåra missförhållanden kräfva, efter hvad det påstås, starka botemedel och äfven sådana, som ej passa in under »de vanliga reglerna . Det ginge ej an. att i öfre Norrland bandia efter abstrakta principer». De anförda uttrycken äro belysande för de medel, som man vill begagna för alt skapa lycka i öfre Norrland. I enlighet med den gällande rätten har man ej att förvänta framgång i sina förehafvanden. Därföre undertrvckes rätten, och under åsidosättande af de abstrakta principerna» och de vanliga reglerna kommer man langt utanför det borgerliga samhällets gränser.

Det är icke enstaka delar af den gällande lagstiftningen, som träffas af det hårda omdömet, utan har man därvid i sikte dess ledande grundsatser. Det är dessa, som i den alltjämt fortgående striden om mitt och ditt ej fa väga något,

* »Skogsvård och jordbruk luulo gått hund i hand. hvilket endast är möjligt, när det förra ställes i det senares och de allmänna intressenas tjänst», yttras af herr C. A. Lindhagen. Se Lagutskottets betänkande n:o 48 vid 1901 Ars riksdag sid. 8.dä. fråga är om landets välfärd, och föres tanken sålunda till något för var rättsuppfattning främmande, hvars mål ligger utanför det bestående samhällets råmärken. Lika evasiva som nämnda uttryck äro, befinnes det ofta gjorda påståendet, att den stora massans skyddande emot maktmissbruk af ett fåtal personer skulle vara statsmaktens förnämsta uppgift. Alla maktmissbruk böra stäfjas. I detta afseende få inga tvifvel förekomma. Härvid åsyftas emellertid icke maktmissbrik i egentlig mening utan förhållanden, hvilka i fullt laglig ordning uppstått och för sig hafva seklers liäfd, m. a. o. rikedomens, kapitalets eller, hvad man må kalla det, makt

inom näringslifvet. Hvart man vill komma blir härigenom uppenbart. Staten skulle få sig förelagdt, att suspendera lagtillämpningen, om flertalets bästa det fordrade och all hänsyn a lag samt å bestående rättigheter för detta fall bortfalla. 1 sågverkens skogsinköp ser man en yttring af det kapitalågande fåtalets maktmissbruk, och mer än så skulle ej behöfvas för att staten skulle föranlåtas till ett ingripande i det syfte, som samhällets föregifna välfärd syntes kräfva m. a. o. sågverkens undertryckande. Äganderätten förklaras vara en samhällelig rätt och såsom sådan i sina konsekvenser underkastad inskränkningar. Inom vissa gränser är detta nog sant. Allt beror dock på arten af inskränkningar, som ifrågakomma och de omständigheter, som därtill berättiga. Efter hvad det har anmärkts, skulle plats för sådana inskränkningar finnas, så snart äganderätten kommer i strid med landets intressen. Att fog ej saknas för anspråket på en afpassning efter förändrade tidsförhållanden. lämnar ej rum för något tvifvel, och med speciellt afseende å jordägendom har det än mer skäl för sig. Är emellertid icke fråga om en afpassning utan om ägarens bringande i det läget, att han icke längre har någon afse-värd fördel af ägendomen, inskränker man icke utan upp-häfver äganderätten. Återigen vore den svenska jorden *, har det sagts, på väg att komma ifrån sina naturliga brukare, och då tinge staten ej vara tveksam i valet af medel för att bringa jorden i rätt hand. »Naturliga brukare» och »rätter hand» äro härvid ganska expressiva uttryck, hän-

• Se yttrande al' herr O. A. Ericsson i Ofvnnmyra i 2:a kammaren den 12 maj 1902.syftande a en omlivillfning af jordägandeförhållanden, till en början vill ej i större utsträckning än nödvändigt vore för atl brukare a sågverksbeninianen ma blifva själfägande, men förblinda till sina konsekvenser fordrande skyldighet för ägare af jord all själf bruka den. vid äfventyr att jorden annars af dem förverkades.

Sfären för sägverksbolagens verksamhet skulle tilldragas ocb de vid jämförelse med andra näringsidkare erhålla en undantagsställning. Detta betecknas såsom en social nödvändighet. sa stor alt den eventuella följden af ett dröjsmål med åtgärder, föreslagna däremot, skulle komma att blifva en ekonomisk omstörtning, vid hvilken personer skulle fran-kännas den jord. som de redan äga. Äganderätten i allmänhet och äganderätten till fast egendom isynnerhet, heter det i samband härmed, är i själlVa verket icke någonting annat än historisk kategori, som uppkommit efter hand med den historiska utvecklingen.

Sådan äganderätt, livarom här är fråga, förklaras icke vara att jämställa med den individuella äganderätten, den naturliga äganderätten, hvars föremal utgöres af allehanda föremal med likartad betydelse för individen, som luften har för det fysiska lifvet. Det skulle sålunda vara blott denna helt personliga egendom i motsats mot jord ocli väl iifven annan s. k. produktionsförmögenhet, som den enskilde kunde göra anspråk pa att fa okränkt behålla, under det att i af-seende a allt det öfriga, som skänker en arbetsfri inkomst, besittning skulle bestå blott så länge en mer allvarsam olägenhet däraf ej är för handen*.

Det står icke alt förneka det produktionsförmögenheten skänker enskilde en ekonomisk makt. som verkar, att arbetare komma i beroende af dess ägare för sill förvärf. Förty ma det ej förvåna, att mången ville halva bort den, samt genom dess öfvergång lill staten bereda sig delaktighet i densamma. Beroendet för arbetarne kan emellertid vara större eller mindre efter den besutna ägendomens natur, liv arvi d ej ma lämnas oanmärkt, att jordägendom i allmänhet och isynnerhet skog relativt lill värdet icke upptager arbetskraft i motsvarande grad som induslriägendom och att sålunda i af- * 2

* Se yttranden enligt 2:u kammarens protokoll af herr A. Hedin den

2 mars 1898 och herr M. Höjer den 22 maj 1901.seende å den förra talet om kapitalets öfvermakt är mindre på sin plats än annars. Icke förty besitter jordägendomen en stor attraktiv kraft. Alla vilja komma i besittning däraf. Man förstår därför, hvilken verkan det liar a den stora massan af obesutne inom landet, då det inom riksförsamlingen* hänvisas till den tid i Sverige, dä samhället tog tillhaka från en plundrande kyrka och en plundrande adel hvad folket tillhörde, likasom vid gjorda antydningar därom att nu skulle beträffande bolagens skogsägendomar i Norrland förestå en tredje reduktion.

Skäl till en sådan möjlig reduktion skulle utgöra den omförmälda bolagsägendomens egenskap af donation. Hvad kronan och adeln under Gustaf den I:s tid togo frän kyrkan, voro emellertid gåfvor, som kyrkan, efter det att dess ställning genom bortfallande af skyldighet till mässors hållande och annat dylikt förändrats, knappast kunde

fordra att fa hafva kvar. Likaså var reduktionen under Carl XI:s tid föranledd väl närmast af sociala skäl, men kunde den ock stödja sig på den ny tillträdande konungens befogenhet enligt landslagen att återtaga kronan förut tillhöriga, men af företrädaren bortskänkta jordagods, samt, beträdande de förpantade godsen, på den rättsliga förpliktelsen för pant-iunehafvare, atl. sedan afkastningen af panten förslagit till gäldande af både kapital och ränta, återställa till ägaren såsom pant emottagna jordagods.

Sågverksbolagens jordägendomar är o dock ej att anse såsom donationer, och äfven om de vore detta, har kronan ej längre lagen för sig vid en återvinnings talan**. Ägen-

* Se yttrande af herr A. Hedin i 2:a kaminaren den 2 mars 1S98 i ärende n:o 12.

Med anledning däraf, alt den bekante statsekonomen professor C. A. Agardli åberopats såsom en auktoritet af herr Lindhagen under hänvisning lill ett den förres yttrande därom, att kronogodsen kastades hort blott för atl följa en af dessa allmänna satser, med hvilka man bedrager folken, när de enskilde kunna vinna på dess antagande, som förekommer under rubriken »Kronogodsens tredje förskingring» i Agardhs bekanta statistik, torde här höra anmärkas, att därunder afhandlas närmast —efter år 1723 skattesålda krono-hemmun, och under den efterföljande rubriken »Kronoskogarnes förskingring» ägnas blott några fä rader åt de norrländska ödeskogarna. Det må i sammanhang härmed anmärkas, att Agardh å riksdagen 1823 icke hade något att erinra mot nybyggesupplåtelserna i Norrland, men väl emot styckningen afdomen var vid tiden för upplåtelsen ödemark, som kronan frånliämle sig för evärtllig tid under förbehåll af skattskyldighet. De uppkomna hemmanen liafva sedan sålts, och de närvarande ägarne betalt öfverenskommen köpeskilling, samt begärt och erhållit lagfart. Kan man utan åsidosättande af lag och rätt fa detta att vara en atervinningsbar donation, skulle en livar, som afhandl sig för köparen vinstbringande ägendom, äga fog för anspråk att benämnas donator och i ägenskap däraf kunna uppställa fordringar om ägendomens återgång. Mer anledning linnes för kronan att rikta sin talan emot bergverken, eftersom dessa erhållit icke blott kron ojord utan delar af gamla häradsallmänningar. säkerligen i mer än ett fall utan häradsboarnes hörande eller medgifvande.

Att bland enskilde och bolag, som idka sågverksrörelse, de senare skulle i första rummet förverka sin ägendom till kronan* har yrkats och är det icke minst märkliga i denna sak. Bolagen äro likväl intet annat än legaliserade föreningar af enskilde, hvilka liafva ägendom. icke i dessas utan i eget namn till lättnad för delägarne, personer, med hvilka de inlåta sig i transaktioner, myndigheter m. 11. De utgöra väl en skapelse af statens lagstiftning därutinnan, att de enskilde, i fall lagstadganden om holag saknats, för ett samfäldl handlande mast ordna sina mellanhafvanden medelst gemensamma fullmäktige och träffa aftal om godkännande af dessas åtgöranden. Statens rätt synes emellertid ej häraf erhålla en sådan omfattning, att bolagen när som helst skulle kunna göras rättslösa och deras ägendom indragas till statsverket. Visa sig bolagen i socialt afseende skadliga, står det naturligtvis staten fritt att förbjuda dem för framtiden samt att påbjuda upplösning af de bestående, hvaraf

härndsallmänningar och kronoparker i landet söder om Dalälfven, i hvilket utseende lmn önskade uppskot' med den emellertid beslutade styckningen. Agardli var alldeles främmande för tanken a en reduktion, men ifrade lör domänernas bibehållande och ökande.

* Se yttrande enligt 2:a kammarens protokoll den 2 mars 1898 ut'herr

A. Hedin. Det kommer alt blifvo en reduktion emot bolagsväldel------------.

Denim äganderätt, denna individens naturliga äganderätt vågar utskottet jämföra med bolagens äganderätt, bolagens, som äro skapelser af statens lagstiftning. en lagstiftning, som privilegierat dem.-följden blefve. att de tvingades att likvidera och att mellan sina delägare utskifta den beliallna förmögenheten. Sa mycket mindre är dock detta att förvänta, som vid saknad af holag de rikes monopol inom åtskilliga näringsgrenar skulle hl i f va större än förut och i samband härmed prisen å en del alster stegras. Privilegier i egentlig mening hafva icke bolagen. Till och med de s. k. stockfångst-privilegierna hade t ill utgångspunkt fördelar icke blott för sågverken utan äfven för kronan, hvilken senare såsom bekant tillförsäkrades s. k. stubböresafgift.

Det mest vägande skälet för åtgärder i ändamål att de a oafvittrad kronomark uppkomna, i sagverksbolags ägo

varande hemmanen må fråntagas bolagen, som tämligen allmänt icke drifva jordbruk i en mot skogsbruket svarande utsträckning, skulle vara, att skogsmarken upplåtits för alt stödja ortens jordbruk och vore för detsamma omistlig donationsjord. Huru än härmed sig förhåller, torde det vara uppenbart, atl de ursprunglige ägarne eller deras rätts-innehafvare, som genom återvinningen skulle gagnas, icke utan alt kränka gällande rätt kunna ifrågasätta att ånyo komma i besittning af den dem frångångna jorden, under andra villkor än att de ikläda sig skyldighet att återbära uppburen köpeskilling, samt att betala skadeersättning till köparne, som förledts att köpa s. k. donationsjord. En annan behandling af sågverksägarne är icke tänkbar, lmru stor den sociala faran vid ett bibehållande af det närvarande tillståndet än ma vara. Man kan väl icke beträffande sågverksägarne upprepa det, som skedde i forna tider, då någon gjort sig skyldig till liögmålsbrott och dömdes — ibland på mycket svaga skäl — att mista lif, ära och gods. Törhända är det så man vill hafva det, pä det att sågverksbolagen för det, som de förskyllt gent emot landet och hemmansbrukarne måtte komma att mista sin välfångna egendom. Önskningarna öfvergå kanske till förväntningar. Ordet reduktion har redan af flera uttalats, och innebörden däraf känner en livar. Tämligen främmande vid densamma är kostnaden; ty den bestämmes af statsmakten.

Reduktionen, om det komme att gå därhän, skulle, efter livad det sagts, gälla de afvittrade hemmanen. Antagligen torde därvid närmast afses hemman, som under tillämpningaf 1820-talets förordningar i ämnet afvittrats. Något giltigt skäl till begränsning af reduktionen till dessa synes dock ej vara för handen. Under slutet af 1700-talet och början af 1800-talet förekommo, såsom ofvan meddelats, afvittrings-förrättningar af liknande slag med dem, som vidtogos efter 1820, och. om man gar längre tillbaka, ter det sig än svårare att säga, hvilken tid må tagas till utgångspunkt. Följdriktigast skulle nogsamt vara att sträcka undersökningarna ända till 1088. då vår första norrländska afvittringsförordning utkom. Före denna lid hade emellertid enskilda byar trots stadgandet i Helsingelagen. hvilka gällde intill 1736 såsom subsidiär rätt, säkerligen tillägnat sig jord och funnes sålunda anledning att efterse, om vid nybyggesanläggningar därförinnan tillgått, såsom i lagen påbjudits. 1 så fall blefve tämligen visst all enskild jordäganderätt ofvanför Gästrikland stridig. Till samma slut kommer man, livad öfre Norrland vidkommer, om under afviltrade hemman räknas hemman, som icke alltsedan 1683 haft laga råskillnader utan omgifvits af kronomark. En sådan olikhet skulle emellertid vara en stor orättvisa. Kronan har sedan urminnes tider uppmuntrat till nybyggen i södra, mellersta och norra Sverige, af hvilka nybyggen uppstått hemman under mantalsberäk-ning, och afvittringen å ena som a andra stället har tillkommit just för att lata nybyggaren med äganderätt få jord, hvar-för afvittringen skulle vara helt förfelad, om kronan ansåges liafva förbehållit sigåtervinningstalan beträllånde den afvittrade jorden i fall, som icke vid vare sig upplåtelsen eller afvittringen angifvits.

Hotelsen om en inträdande reduktion vid försummelse att hindra sågverkens jordförvårf har ock till föremål »f. d. kronohemman i Norrland»*. Om hemman, som äro att dit hänföra, upplyses man af jordeböckerna. Fråga är blott, huru långt tillbaka undersökningen om kron onaturen må sträckas. Skall reduktionen icke omfatta hemman, som skatteköpts före 1810, gör man sig skyldig till en godtycklighet, för hvilken svårligen kan anföras något skäl, annat än att de ifrågavarande hemmanen icke erhållit jord under till-lämpning af 1820-talets afvittringsförordningar, och mindre än

* So yttrande af lierr M. Höjer i 2:a kammaren den 22 maj 1901.andra hemman kommit, under sågverken. Om åter år 1723. då skatteköperätten biet allmän, tages till utgångspunkt, torde flertalet af skattehemmanen i öfre Norrland komma under rubriken f. d. kronohemman. För dem, som komma att riktas genom de f. d. kronohemmanens återgång till kronan, skulle det emellertid vara ofattligt, hvarför deras gelikar i det sydligare landet, som brutit bygd under vida gynnsammare villkor såväl hvad klimat som jordmån vidkommer på f. d. kronojord, ej delade deras öde. Vestigia terrent (spåren förskräcka) heter det icke utan skäl.

Mer än något annat i denna sak förvånar, att reduktionen skulle ske till förmån icke för kronan, hvars ägande af den absoluta skogsmarken och måhända äfven af en del annan jord förekommer i flera utseenden tilltalande, utan fru-personer af allmogeklassen, stående utanför den bannlysta kretsen af sågverksägare och idkare af trävarurörelse. Anordningen skulle för dem, som finge att emotse ett större jordinnehaf eller erhölle äganderätt till förut legd jord vara ganska opportun. Mindre säkert är åter, att samhället komme att gagnas af förändringen.

Med densamma följde, såsom man har anledning antaga, fortgående delningar af den absoluta skogsmarken, livarvid aflägset liggande skogslotter af ringa areal nödvändigtvis komme att, höra till små hemman. Detta stode ej att undvika. Å dessa små skogs-parceller funnes, af förut anförda skäl, ringa utsikt till en god skogsvård, så länge de förblefve tillbehör till hemman, hvilkas ägare lefde i fattiga omständigheter och hade benägenhet att taga allt af värde, som erbjödes, men saknade lust att försaka något. Vida vore det därför att föredraga, att marken utgjorde en tillhörighet till kronan och att åt hemmansbrukaren efterlätes, under vissa i forstligt syfte tillkomna förbehåll, nyttjanderätten. Det blefve dock alltid svårt, att jämka emellan de olika intressena; och så tillkomma kostnaderna för tillsyn.

Huru statsmakten, sedan den bragt jorden i Norrland öfver från sågverksägarne till livad man kallar de »naturliga brukarne», skulle kunna undgå att taga sig an en likartad öfverllyttning af skogsmark och odlad jord i mellersta och sydliga Sverige från bolagen och godsägarne till personer af allmogeklassen, är ett spörjsmål, som efteråt upp-står. Till de egentliga arrendatoreriia, som redan åro ganska talrika, komma torpare, lågenhetsliafvare, hackstugusittare etc., för livilka alla utbyte af nyttjanderätt emot äganderätt skulle vara kårkommet. Läran, att all äganderätt till jord måste liafva till utgångspunkt föregående odling, skulle helt visst gifva mänga bland dessa alldeles samma syn på tingen, som åtskilliga liemmansbrukare i öfre Norrland med vida mindre skäl nu liafva. Lika fall skola behandlas lika. är en grundsats, hvarpå en livar måste hälla. Hvad staten förmått uträtta i en landsända, borde väl kunna göras i öfriga delar af landet. Äfven där skulle naturligtvis jord tagas frän de stora och gifvas de små. Redan framskymta anspråk i sådan riktning af personer, hvilka liafva ögon blott för flertalets intresse, trots de icke borde vara blinda för följderna af ett sådant handlande. Hurudan uppfattningen än ma vara om den framtida ställningen, torde för närvarande den enskilda jordäganderätten vara alt tillmäta en stor ekonomisk. social och politisk betydelse, synnerligast i vårt utsträckta, föga fruktbara och glest befolkade land.

Det myckna talet på sista tiden om statsmaktens skyldigheter geni emot hemmansbrukarne i det nordliga Sverige med förespeglingar inom och utom Riksdagen om en möjlig återgång, som bragte dessa besittning af den s. k. donations-skogen. har naturligen gifvit en ökad styrka at de uppkomna anspråken. Ett annat förhållande skulle vara underligt, och allmogen har säkerligen svart att tänka sig. att bakom det hela ej linnes en rättsgrund att bygga uppä. I Riksdagen liafva personer, framstående pä grund både af lärdom och åmbetsstälhiing, ordat om statsmaktens rätt och plikt, att. när stora sociala faror hota. göra ingrepp i lagligen för-värfvade rättigheter. Händelser under förllulna tider, som bära vittnesbörd därom, betecknas såsom lysande bragder i vår historia. Såsom ell medel, som eventuellt ma tillgripas, hänvisar man till reduktionen. Dylikt tal måste göra intryck i vida kretsar. Förtjänar det emellertid någon tilltro? Svaret härpå kan näppeligen blifva jakande. En livar, för hvilken rättsskäl gälla, förstår att hotelserna och de stora orden äro hugg i luften, huru mycken resonnans de liafva i önskningar hos massan. Genom all i lal och skrift underhålla dessa handlar man ganska obetänksamhet. Sa länge rö-reisen pågår, halYa de, som så göra. att påräkna medhåll inom de breda lagren, och beröras föga däraf, att äganderättsförhållandet förblir oförändradt: men kemmansägarne äro i stället att beklaga. Den slutliga behållningen blir för dem en förbittring utan gränser emot de närvarande ägarne. Ii vartill sällar sig oförnöjsamhet med allt det bestående. För jordbruket förlorar man lust. i den mån tron å den sociala orättvisan utbredes. I afbidan a den väntade förändringen låter man hus och byggnader förfalla och öfver-gifver omsider alltsammans, hvarefter sågverken ensamt fa skulden för det som skett. Skulden delas dock äfven af andra, som mindre än de förre borde skonas.

Förvärf af skogsmarken under hand eller medelst expropriation från sågverken skulle vålla ytterliga kostnader, allt högre, ju mer den växande skogen befinnes vara af-verkningsbar. Den tid. då blott sågstockarna hade saluvärde, är länge sedan förbi, åtminstone vidkommande stora delar af landet, hvarest efterfrågan ;i de mindre virkessorterna likasom prisen a desamma äro i ett fortsatt stigande. Öppnade nya kommunikationsleder, tillkomna till stor del på det allmännas bekostnad, äro därvid att tillmäta en afgörande betydelse. Frånvaron af lagstadganden i fråga om skogsvård torde äfven utöfva inflytande, i det att den obegränsade förfoganderätten öfver skogsväxten, a ena sidan, stegrar den den till salu utbjudna skogens värde, men a den andra vallar, att de skogseifekter, hvilka utföras i marknaden, i följd af den större myckenheten betinga lägre pris. Äger

innehafvaren laglig rätt att skilja trämassan icke blott delvis utan i dess helhet från marken utan att hafva skyldighet alt ens sörja för dess aterväxt, än mindre för alt. skogsväxt må finnas kvar till förfogande för efterkommande, blir skogsförmögenlietens minimalvärde bestämd! genom myckenheten af det i skogen befintliga aflåtbara virket, smått och stort. Under det belopp, som för detsamma må vara alt påräkna, kan man aldrig ifrågasätta att fa köpa hela skogen, och i vanliga fall erhåller detta värde ett tillägg, större eller mindre allt efter det afseende, som fästes a skogsmarken och a densamma till äfventyrs varande spädare skogsväxt utan annat än s. k. framtidsvärde. Är fråga om en försäljning, fårman det närvarande värdet genom att irån framtidsvärdet göra afdrag för utgifter, skatter, risk under tillväxt liden, ränteförlust m. m. Skogens kostnadsvärde är något annat och motsvarar de ackumulerade årliga kostnaderna med inbegrepp af godtgörelse för den använda marken samt ränta år efter ar a allt delta med tillägg af ränta a upplupen ränta; i följd hvaraf man. särdeles i fall fråga är om en längre tidrymd, år efter år kommer iill allt högre summa. Häraf framgår, att. medan det reducerade värdet kan nedgå ganska lågt, det ackumulerade åter, då härvid lågges lill grund för uppbringande af heståndet i dess närvarande skick nödvändiga uppoffringar, skjuter högt upp. Sa länge förfoganderätten öfver den växande trämassan är fri. kommer alltså dess uppskattningsvärde att därhän stegras, all en inlösen med statsmedel af skog efter kostnadsvärdet, — helst hushållningens handhafvande a uthålligt sätt efteråt väl må förutsättas, — skulle vara en så litet räntabel affär, att förslag härom hafva ringa eller ingen utsikt lill framgång. Detta gäller, om det är staten, som påkallar inköpet. Sker försäljningen åter på initiativ af de enskilda ägarne, kunna de ej fordra mer än det reducerade nutidsvärdet å de uppväxande ännu icke afverkningsbara bestånden, och utsikterna lill ett förvärf för statsverket blifva större. Under det ofvan omförmälda minimalsaluvärdet af den växande trämassan er-liålles likväl ej skogen, därvid emellertid förutsattes, att huru mycket som helst af den afverkningsbara trämassan må borttagas. Detta förändras, om en lagstadgad skyldighet tillkommer för den enskilde skogsägaren att sörja lör aterväxten. i det att da afverkningen icke kan få samma utsträckning som förut, med den verkan, att skogens minimalvärde sjunker, och än mer kommer detta att nedgå, i händelse ägaren genom lagstiftningen ställes inför större begränsningar vid hygget med skyldighet att, i den mån de öfvermogna träden uttagits, öfvergå till en uthållig hushållning, och detta oj utgör tomma lagbud, utan deras iakttagande noga öfver-vakas.

1 ena som i andra fallet blefve de kostnader, som för statsmakten skulle uppstå af ett skogsförvärf i den omfattning. att de sociala förvecklingarna erhölle en tillfredsställande lösning, ytterligt stora och utsikterna till stegring af statensinkomster svarade ej däremot. Huru mycket medlidande man än må känna för öfre Norrlands hemmanslirukare oeli huru mycket man än må önska en lättnad af deras ekonomiska bekymmer, måste man dock härvid behålla i minnet att sådana tryta icke heller för hundra tusental människor i södra och mellersta Sverige, som hafva det sämre än de förre. Därför, sä länge det liufvudsakliga af statens inkomster uttages på skattevägen och drabbar, direkt eller indirekt, personer i alla samhällsklasser, får man icke förvänta, att befolkningens flertal skall Unnas villigt att underkasta sig försakelser i den utsträckning, som komme att kräfvas, i fall det gällde att ät kronan vinna sågverkens skogsbosittningar. 1 livarje fall tillgodosåges därmed närmast ortsintressen. Helt naturligt har tanke också uppstått att inom Norrland sammanbringa de för ernående af en jorddelning i öv erensstämmelse med de sociala önskningarna påkallade medlen.

Såsom en lämplig utväg därtill, närmast till förekommande af brist å husbehofsvirke, liar angifvits påbjudandet af en progressiv skogsskatt*. Man hade väntat, att den skulle utgå af all jordägendom utan åtskillnad mellan större eller mindre sådan, helst den senare blefve den på anordningen vinnande; men därpå har man icke tanke. Förslagsställarens mening är nämligen, att skatten, livarmed åsyftas att erhålla medel lill inköp af mark för hemmans-brukarnes samfälda räkning, skulle med förbigående af dessa trätta uteslutande större skogsägare och bland dem vara. såsom redan nämnts, progressiv. Af de större skogsägarne

* 1 lierr C. A. Lindhagens reservation till lagutskottets betänkande n:o 35 sid. 18 vid 1900 års riksdag läses:--»önskemål att skogsbolags rätt att be-

sitta låst egendom genom lag rimligen begränsas. Sistnämnda mål kan ock möjligen vinnas indirekt genom att bolagen efter skäliga grunder påläggas en särskild skogsskatt, som i mån af ägoinnehafvet ökas progressivt, så att det vid en viss punkt ej vidare lönar sig lör bolagen att förvärfva ytterligare skogsmark —---------Vidkommande

åter de trakter, hvilka redan lagts nnder skogs-

bolagens herradöme —— Verksammast är doek en lagstiftning, som påbjuder alt från bolagen må exproprieras skogsmark, som skall under offentlig tillsyn och på de villkor, närmare kunna varda bestämda, i främsta rummet tillgodose. byarnes oafvisliga virkesbehof. Medel härtill kunde tagas i första band från ofvan ifrågasatta skogsskatt. — — — — — mer eller mindre en undantagslagstiftning.»i Norrland utgöra sågverken flertalet och halva i hvarje fall den mesta marken. Undantagandet af dem, som blott liafva inkomst af kapital eller arbete, är ju alldeles i sin ordning, da äganderättsförhållandet med hänsyn till skogsmarken epdast i ringa grad berör de senare. Betänkligt är åter, tim särskiljandet sträcker sig än längre och man tager hänsyn till ägendomens storlek. Dä löper man uppenbarligen fara att komma å afvägar, samt att begå den ena orättvisan efter den andra. Isynnerhet gäller detta, om såsom här är fallet, skattens ändamål icke är att fylla ett statsbehof utan att bland olika jordägare åvägabringa en förmögenhetsförskjutning till fördel för de mindre och nackdel för de större. Då erhåller skatten, äfven om den icke är progressiv, karaktären af en utplundring a ena sidan och ett obehörigt riktande a den andra. Man får härvid icke förgäta, att jordägendomens utsträckning lika litet som storleken af den innehafda industriella förmögenheten i och för >ig är måttgifvande för ägarens ekonomiska ställning. Här är ock icke fråga om en ren förmögenhetsskatt, sådan som den gamla grundskatten, da mindre vore att emot densamma anmärka, utan den pä tal bragta skatten är ämnad att vara progressiv utan hänsyn a den verkliga inkomsten, och skulle den förty komma att mycket olika trätlä olika skattebetalare.

Man försvarar pä skilda grunder en progressiv inkomstskatt, hvilken, äfven där den är som störst, blott medtager en ringa del af inkomsten. 1 motsats häremot skulle den föreslagna skogsskatten. där arealen vore mer betydande, kanske komma att uppgå till, ja möjligen öfverstiga den förefintliga rena jordräntan, frånsedt förekomsten af växande bestånd och en af desamma härtlytande ärlig inkomst. I det fall, att marken, såsom det vore att förutsätta, bure skog, som till större delen först efter mänga årtionden vore afverkningsbar, blefve skatten olidlig, såsom innefattande en årlig kostnad, hvilken först i en allägsen framtid ersattes. Skatten skulle ock vara mindre en skatt i egentlig mening än en utpressningsatgärd, vidtagen i syfte, efter livad förslagsställaren vidgår, att göra skogsförmögenhet utöfver en viss gräns icke vidare lönande för ägaren samt såmedelst framtvinga dess allålande. Blott relativt få jordägare kommeväl att blifva underkastade skattskyldighet och man forledes liäraf med orätt att benämna det hela en undantagslagstiftning. Hvad gör det, tycker mången, om några bolags-delägare få vidkännas förluster, så framt tusentals personer därigenom undandragas ekonomiska bekymmer. Härvidlag, såsom ofta inträffar, för det ena felgreppet till det andra*.

Den progressiva skogsskatten komme förnämligast att drabba sågverksägarne, hvilka jämte andra stora skogsägare måhända nödgades att frånträda mark, som de för när-varande innehafva, och, innan detta skedde, tvunges de att medverka till den nya sakernas ordning, som anses vara att föredraga framför den närvarande. I den form, hvari skogsskatten föreslagits, innefattar den en anvisning för det mindre bemedlade flertalet att bereda sig ekonomiska förmåner på det mer bemedlade fätalets bekostnad af beskaffenhet att den alldeles uppenbart är samhällsupplösande. Med samma skäl, som de större skogsägarne i en landsända ställas inför en så betungande skatt som den nu ifrågavarande, kunde de af bostadsbristen i de stora städerna lidande arbetarne fordra, att husägarne eller hyresgästerna förelädes utbe-

* Huru en suk under inflytande af tillstötande omständigheter kun förvanskas, framstår vid sammanställning af nu ifrågasatta skogsskatt med den af grosshandlaren N. G. Sörensen föreslagna exportafgiften å virke. Dess uppgift skulle vara att bereda uppkomst af en skogsåterplauteringsfond, af hvilken virkesexportören, om han verkställde skogsodlingsarbeten, skulle under vissa villkor godtgöras kostnaderna därvid. Exportafgift förlorades alltså ieke, utan utgjorde ett slags garanti lör fullgörandet af skogsföryng-ringen, som man uppfattade som en soeial plikt. Orätt fann man, alt exportören riktade sig genom afverkningen och kastade pä andra omsorgen om återplanteringen, hvilket han under de bestående förhållandena saklöst kunde göra. Sålunda hade anvisats en inkomstkälla för forstligt ändamål inom sågverksnäringen, och detta glömde man ieke. 1899 års skogskonnnitté föreslog nämligen en afgift å exporteradl virke för att såmedelst utan statsverkets betungande erhålla medel till bekostande af utgifter för en förbättad skogsvård å enskild jord, hvaremot mindre skulle hufvn varit att anmärka,

så framt meningen ieke synes hafvu varit, att medlen skulle komma andra till godo än sågverksägarne, enär ägare af skogsmark till areal i de norrländska länen af 11000 hekl. och däröfver ålades att anställa egna skogsförvaltare för tillsyn öfvor skogens ordentliga skötsel och vård, hvari ill var att räkna nödiga skogsodlingsarbetens utförande, och de andra, till hvilkus fördel de influtna medlen skulle begagnas, blefve närmast ägare af mindre hemman Exportören skulle sålunda få sona livad bonden brutit. Då var det fråga om skogsvårdskostnader, men nu om törvärf af skog!tulning af en ruinsskatt för våningar med exempelvis öfver 3 rum ock kök i skala 300 för det 4:de boningsrummet, 000 för del 5:te o. s. v. Förvisso skulle härmed framtvingas ombyggnad af en mängd bus för inredning af smålägenheter, utom det att medel erkölles till hyresbidrag åt de minst bemedlade arbetarne, som med lika, ja kanske än mer fog än jordinnehafvare kunde påkalla ett förmögenhetstillskott. Dithän kommer man genom att taga alla medel för goda, som synas leda till ett föresatt mål.

Förslag om den större jordägendomens belastande med skatter, så tryckande att de komme att inverka på ägarens benägenhet att behålla sin jord, utgöra ingen nyhet utan halva mångfaldiga gånger framkommit, gemenligen med större följdriktighet än här skett. Särskildi i ett tätl bebyggdt land såsom England är lockelsen att låta en livar få en boningsplats och göra den ölriga jordägendomen till samhällets tillhörighet mycket stor, helst jordens oafbrutua värdestegring i jämbredd med befolkningstillväxten och däraf föranledda stegrade behof af boningsplatser tillför de ytterst fåtaliga jordägarne ell i viss mån oberättigadt förvärf. En grundskatt, som lid efter annan ökades, tills den motsvarande jordägendomens behållna nettoinkomst, skulle, efter livad man sagt. omsider bringa ägendomen såsom en mogen frukt till staten.

Den progressiva skogsskalten har redan här i landet väckt tanke pä en progressiv jordarealskatt.* Efter denna skulle med all säkerhet följa en likadan skatt a all produk-tionsförmögenbet i värde större än ett visst efter tidsom-ständigheterna växlande belopp, som gör den hänförlig under personlig egendom, hvars ekonomiska berättigande under

* Till 2:a kammarens protokoll den 22 maj 1901 anförde herr A. Hedin: — — Är det otänkbart, atl de sydsvenska sockerbolagen skulle komma på alldeles samma tanke, att de också till garanti för sin industris bestånd måste slå under sig den sydsvenska jorden eller en mycket stor del af densamma? — — tänkbart att en gång i tiden Sveriges folk genom en ny reduktion kunde komma atl återtaga, hvad man på icke alltid hederligt sätt tillägnat sig.» — — — »Här är blott fråga om bolagsägendom: men, efter hvad i tidningarne uppgifvits, skall en framställning till Norrlands-konunittén gjorts, om allmän beskattning efter ägovidd, dock så atl beskattningen tillämpas först där en ägare innehafver större ägovidd än livad gemenligen kan tillkomma ett medelstort eller större landtbruk.alla förhållanden man vill medgiiVa. Socialisten hoppas pa ett framåtskridande i denna riktning, och det är ju möjligt, att matbekymren för det stora flertalet samedeist komme att mer eller mindre afhjälpas. Detta far dock icke utan vidare tagas för visst. Skuggsidorna inom det socialistiska samhället äro opröfvade, men komme nog snart att blifva märkbara, däribland mer än något annat det nödvändiga tvang, hvarifran den enskilde aldrig kunde frigöra sig. Sa mycket är åtminstone säkert, att, i den mån matbekymren trängas tillhaka, man skulle djupt sakna den handlingsfrihet, som inom det borgerliga samhället inrymmes den enskilde och i livarje fall är en mäktig häfstång till utveckling.

Till de förslag, som framställts, att. om ej öka så åtminstone bibehålla Norrlands hennnansbrukare vid besittningen af den i deras ägo förblifna skogsmarken, hör hinder i lag emot sågverkens fortsatta skogsförvärf, hvilket förslag, såsom det varit att vänta, inom skilda kretsar tillvunnit sig stora sympatier. Därtill har väl bidragit, att liknande anordningar i äldre tider vidtagits i ändamål att, så länge ständsskillnader bestodo inom samhället, låta ett hvart stånd utan intrång från andra stånd erhålla det ekonomiska underlag i jordförmögenhet eller privilegiiförmåner, som syntes päkalladt för att ståndet kunde hålla sig uppe och fylla sin ekonomiska och sociala uppgift. Hurusom lagstiftningen i fråga om jordfördelningen häraf präglades, har i det föregående blifvit omförmäldt. A lika sätt utskiftades å omraden utanför det agronomiska rättigheter och skyldigheter, sa att del utrymme, som förunnades en hvar, blef ganska begränsadt. Helt och hållet har man ej ännu, ehuru stånden höra till det förflutna, beredt plats för arbets- och bytes-friheten ens inom landet, och hänvisas till bestående inskränkningar i bankers likasom i främmande religionssamfunds fastig-hetsförvärf på tal om den ifrågasatta

anordningen gent emot sågverken, som icke vore något annat än ett i socialt syfte vidtaget ytterligare steg i samma riktning.

Skälen äro dock väsentligen olika. Fastighetsförvärf för banker tillätes blott i vissa angifna fall, emedan de Iran allmänheten emottagna, till utlåning förnämligast afsedda penningarna, som utgöra bankernas hufvudsakliga kapital, anses böra placeras i förmögenhet, som är lättare realisabelän fastighet, och livad beträffar de religiösa samfunden, är orsaken hänsyn till det för dem främmande af en förmögenhets placering i fastighet, särdeles i jordägendom, liksom det möjliga att vid upplåtelser däraf bekännare af religionssamfundet gynnades. Både banker och främmande religionssamfund kunna fylla sin uppgift utan ägandet af jord, ja det senare skulle mer eller mindre tvinga dem att frångå densamma. Däremot verkar ett förbud för sågverken i en helt annan för dem ödesdiger riktning. Detsamma berör icke blott, ytterkonturerna af sågverksrörelsen ulan kan under vissa omständigheter hafva till följd, att rörelsens framtida bestånd äfventyras. De gamla sågverken med redan förvärfvade stora skogsmarker monopoliseras och tillkomsten af nya sådana förhindras. Föga eftertanke fordras för all förstå, livad det betyder för sågverken, om de skulle hindras atl hålla i beredskap en för dem oundgänglig förnödenhet, hvars förädling är deras uppgift och utan tillgäng hvartil 1 i sågverks-företaget nedlagda kapital kunna blilVa i större eller mindre omfattning värdelösa. Förhållandet framstår bäst, om man tager i betraktande likartade ingrepp a andra näringsom-råden, exempelvis hinder i lag för bergverk att trygga sig tillgång å malm genom inköp af grufvor på grund af invändningar från konkurrenter om olägenheter, som däraf beredas dem. Man kan ock tänka sig, att jordbrukare, i ändamål att underlätta alsättningen af landets egen spann-mal och tilläfventyrs äfven att gynna ägare af gamla vallenkvarnar. utverka sig förbud för de stora ångkvarnsbolagen all från utlandet inköpa spannmål, trots att dessa utan tillförsel därifrån möjligen få sta stilla langa tider af året och anlagts i beräkning att förmala utländsk säd. För all framtvinga företag pä kooperativ grund skall man kanske, till en början inom förelag, där de medverkande äro mer än vanligt solidariska, såsom vid glasbruken, och sedan i allt större utsträckning förvägra ägare af industriella verk. de ma inne-hafvas af enskilda näringsidkare eller bolag, att antaga nya arbetare. 1 ena likasom i andra fallet är fråga om de allmänna betingelserna för en viss närings drift, och i allt. som har afseende på desamma, måste staten handla med ytterlig varsamhet samt aldrig sträcka sin sociala verksamhet så långt, atl näringens bestand äfventyras. Härvidlag linnasinga undantag, ocli äfven om frågan gäller blott ett enstaka verksamhetsområde, får man ej förglömma att medgifvanden ena gången nödga till sådana äfven den andra. Rubbningar at ägendomsförvärfvet, näringsfriheten ocii rörelsen, äfven om de framträda helt begränsade, alstra dessutom oro och tvekan att fastbinda kapital i vida kretsar. I synnerhet krediten röner inflytande däraf.

Anförda principiella betänkligheter emot förbudet för sågverk att köpa jord förekomma kanske mindre vägande. Vill man saken, heter det. får man också vilja medlen. Vid den praktiska tillämpningen torde förbudet i livarje fall medföra svårigheter, som i väsentlig man förringa eller kanske rättare helt och hållet uppliäfva gagnet. Det vill nämligen synas uppenbart, att förbudet kan illuderas genom anordningar, som gä ut pä just det, som man velat hindra. Först ifrågasattes förbudet att gälla idkare af trävaru-handtering, men snart afstod man därifrån. Så länge befolkningen icke är delad i kaster utan möjlighet till öfver-gang frän den ena till den andra, erkändes det vara out-förbart att uppehålla ett sådant förbud gent emot idkare af en viss näring. En begränsning af detsamma så att det blott skulle gälla bolag vidtogs förty och var onekligen en lycklig förändring, dä det alltid består en väsentlig skillnad mellan bolag och icke bolag, ehuru äfven därutinnan mellanformer finnas, som lämna rum för tvetydighet. Målet, hvart-liän man åstundar att komma, borde i livarje fall vara gifvet, innan man lagstiftar, likaså utsikten att nå detsamma. Hvad man eftersträfvar, är ytterst att tillförsäkra hemmansbru-karen tillhandahållandet af den från skogen hämtade råvaran ocli att låta sågverksägaren blifva inskränkt till dess förädling. En sådan utskiftning af rollerna var möjlig fordom. dä försägningen skedde under enahanda omständigheter som mäld af säd. Såg- och mjölkvarnar funnos till och med merendels sida vid sida af hvarandra. En för export eller förbrukning på större afstand beräknad sågverksrörelse måste dock, såsom förut yttrats, bedrifvaspå annat sätt.. Redan 1820 rådde tvekan om det möjliga att hänvisa sågverken till köpetimmer, och det kan därföre icke annat än på det högsta förvåna att tanke kunnat uppstå på en dylik kast-artad utskiftning af produktionsbestyrets olika

detaljer inärvarande tid. Till oeh med fur staten såsom skogsägare torde den ekonomiska koncentrationen, som synes vara tidens lösen, blifva vadlig, da staten ställes gent emot ett latal virkesatiiämare, hvilken omständighet i sinom lid måhända framtvingar förvärf af sågverk för det allmännas räkning i trakter, där staten har flera kronoparker. Huru mycket mangen än må beklaga det, har man att välja emellan de närvarande förhållandena, måhända något modifierade till allmogens förman samt den på saluafverkning beräknade skogshushållningens och sägverksnåringens förstatligande, i hvilket senare fall förutsättes all den till lmsbehofsskog ej hänförliga skogens öfvergående till kronan eller de stora kommunerna. Härifrån och dit är det dock langt, och lönar det ej att inlåta sig på de former, som därvid möjliggjorde en samverkan emellan det allmänna och den enskilde.

Om sålunda anledning ej föreligger till den moderna enskilda sågverksindustriens undertryckande, återstår ej annat än all bibehålla möjlighet för idkare däraf att trygga sig en tillgäng af växande trämassa. Pä köpetimmer och femåriga afverkningsrätligheter, hvilka senare nödga lill omedelbart uttagande af det tillhandlade virket, kunna större sågverk icke basera sin affär. Till och med om, såsom nu är föreslaget. tiden blott förkortas till tio år, behöfva de stora sågverken ett fastare underlag för sin fortvaro. De torde icke heller komma att sakna det. Hvad än lagstiftningen innehaller emot sågverkens förvärf af skogsmark, lär sådan komma i deras besittning, fast på omvägar, som öka kostnaderna och vålla skada, där man kanske minst väntar del. Penningens makt är stor, och öfverallt, hvarest bondhemman med skog utbjudas, underkasta sig säljarne nogsamt önskningarna hos den spekulant, som lämnar utsikt till högsta pris. För att etl annat förhållande skall inträda, fordras, att det privatekonomiska förvärfsintresset vid utbytet af jord-ägendom undertryckes, hvilket icke står lill att ernå, så länge skog förblifver i enskild ägo. Sågverken hafva, med hänsyn lill den afverkningsbara skogens större värde för dem än för andra, hade förmåga att betala mer än konkurrerande jordbrukare och vilja att göra det. Mer behöfves ej för att man skall hafva att emotse ell handlande i angifna riktning. Härför lär man ej vara blind. Klassmedvetande! kan visser-ligen, såsom visar sig inom fackföreningarna, bringa den enskilde till offervillighet i åtskilliga lians ekonomiska angelägenheter. Offervilligheten är emellertid då begränsad till en tillfällig försakelse och motväges af förhoppningar om ökadt förvärf i framtiden för den enskilde. Vid en fastig-hetsförsäljning åter. hvaraf säljarens framtida ekonomiska, ställning beror, förblir städse hans privatekonomiska fördel afgörande och den möjligen ogynnsamma återverkan af det skedda pä ställningen bland gelikar får träda i bakgrunden.

Säljarens redobogenhet att, då fråga är om en lägre eller högre köpeskilling, offra enskilda tycken och lata möjlig motvilja för köparen träda i bakgrunden, må alltså förutsättas. Ingår säljaren, så framt han blott får högsta priset på allt, som köparen anvisar honom, blir det dennes sak att ordna det hela. efter som det faller sig lägligast. Sättet, hvarpå han därvid kommer att tillvägagå, skiftar gif-vetvis efter tidsomständigheterna. Den bestående lagstiftningen blir vid detta handlande en faktor af stor betydelse. Omöjligt torde det emellertid aldrig blifva alt åtkomma egendom. sa länge försäljning dfiraf är tillåten. Nära till hands ligger att saken sa ordnas, att en person utanför eller rättare innanför det intresserade sågverksbolaget uppträder såsom spekulant med penningar af bolaget, samt, efter det han blifvit ägare, tillförsäkrar bolaget brukningsrätt under den längsta tid, som är för jordupplåtelser i lag medgifven. Med ett sådant arrendekontrakt, tillförsäkrande legotagaren fritt förfogande öfver skogen och tillåtande antagandet af under-arrendator, naturligtvis intecknadt både för nyttjanderätten och för köpeskillingen, är risken för bolaget-förläggaren och nyttjanderättsinnehafvaren helt ringa. Bolaget kan. om det sa vill. taga brukare å gården efter undantagande af skogsmarken samt inrätta sig ungefärligen på samma sätt, som sker för närvarande, alldeles oberördt af den progressiva skogsskatten, hvarmed de store skogsägarne hotats, förutsatt att skogsägendomen fördelas på många händer. Förhållandena blifva dock blott skenbart lika de förut bestående. En väsentlig skillnad förekommer nämligen, -lorden är ej längre sågverkets ägendom, och det intresserar sig därföre oj vidare för skogsväxtens beskaffenhet efter legotidens slut.

1 nästan samma villkor befinna sig de nominella ägarne.Med obestämda förpliktelser a alla sidor ock, efter livad antagligt är. utan egna resurser må jämväl dessa antagas ej komma att bekymra sig, om marken i framtiden bär skog. Trots alla säkerhetsåtgärder skulle sågverken fa det sämre än förut i följd af den nödvändiga godtgörelsen i ill mellanhänderna vid skogsförvärfvet. hemmansägarne erhålla lägre köpeskilling för den aflåtna jorden och,

livad det allmänna slutligen vidkommer, skulle intet vinnas utan ställningen försämras, minskade lörvärfsutsikter inträda för befolkningen.

Såsom en utväg att afhålla sågverk från jordlorvärf, ja förmå dessa att skilja sig från den innehafda jorden, har slutligen anvisats aläggande i lag för sågverken att bebygga och liäfda sina hemman,* som kan tvekas hafva mindre att betyda, om jordbruk a samtliga de i äldre tid tillkomna hemman, som träffades af åläggandet, gafve en afkastning. tillräckligt stor att ersätta kostnaderna: men vid minsta tvifvel härom blir åläggandet liktydigt med en pålaga, hvarmed värdet af den i laga ordning förvärfvade ägendomen nedbringas Huru man kan ifrågasätta något sådant, må i sanning väcka häpnad. Statens rätt är att underkasta den enskilde skyldigheter vid besittning af ägendom. dock icke större utsträckning än som af hänsyn till den allmänna sannnan-lefnaden fordras. Det direkta åläggandet vore dock att föredraga framför omvägen att gifva brukare af annans jord ovillkorlig rätt till ersättning för byggnader och odlingar utan annan gräns än brukarens företagsamhet**. För jordägaren blefve kostnaderna oberäkneliga och tillkomme ständiga tvister. Jordlegoaftalet skulle faktiskt upphäfvas, om betalningsskyldigheten gällde alla upplåtare, och icke kan man väl inskränka den till de rike sagverksägarne.

Generaliserades förslaget om brukningsregler för jordägaren. skulle staten kunna nedbringa värdet exempelvis a säteriegendom genom återupplifvande af det gamla stadgandet om förekomsten därstädes af en större manbyggnad och med af-seeude på annan förmögenhet vinna detsamma genom allehanda förpliktelser, som vallade ägaren icke ersatta utgifter

Se herr O. Emtliens niotiuu viå ISAS urs riksdag. Se här olvan sid. 4S.lili den grad. att ågendomens nettoafkastning delvis eller helt ocli ballet medtages.

Tillåter sig statsmakten att förelägga enskilde jordägare i öfre Norrland ett visst brnkningssätt af dem tillhöriga hemman samt att tvinga dem till kostsamma byggnadsarbeten, må det ej förvåna, om arbetare vid åtskilliga bergverk påkalla ett ingripande till förhindrande af bruksdriftens nedläggande, likasom om rörelsen för rätt till arbete sedan öfverflyttas till det industriella området, livarmed omsider all näringsverksamhet bringas under statens tvångsmakt. Inför sådana konsekvenser återstår ej annat än att låta frågan om vinst och förlust i det enskilda näringslifvet lösas på privatekonomisk väg utan annan inblandning af statsmakten, än där densamma af hänsyn till allas väl kräfves.

Äfven inom jordbruket förblir man städse underkastad tillfälliga konjunkturer och mer varaktiga förändringar. Till belysning liäraf må erinras, att på Island, hvarest för icke länge sedan bedrefs en utsträckt sädesodling, man icke vidare lär göra det med anledning af den billiga tillförseln från utlandet. Orsaken ligger där för öppen dag. Sedan arhundraden tillhaka har landet varit nästan skoglöst. Pä sagverksägare och skogsbolag kan man sålunda ej skjuta skulden för det minskade eller upphörda agronomiska för-värlVet. I mångt och mycket är det, som skett i Norrland en parallell härtill och än mindre ägnadt att väcka förvåning i betraktande däraf att ä det senare stället förekomma, utom den billiga tillförseln, ett än större hinder nämligen de höga arbetslönerna.

Gemensamt för alla dessa i riksdagen framförda förslag om förfoganden af statsmakten för uppehållande af hennnansbrukarne i öfre Norrland är det lika ogrundade som beklagliga antagandet, att icke både sågverksägare och hemmansbrukare där hafva plats. Hvad de förre vinna, förlora de senare. Så tyckes man i allmänhet Iro, och därefter vill man rätta sitt handlande, anseende att jordbruket är icke blott till tiden äldre utan äfven med hänsyn till det förvärf, som den erbjuder, att föredraga för skogsbruket. Härföre vill man skjuta det senare tillbaka och gifva det en tjänande ställning. Hemmansbrukare å egen jord äro af ålder befolkningens utvalde, dess kärna och framtidshopp.Dem mask* lagstiftningen laga i skydd gent emot sagvorks-ägame, som vid jämförelse med de andra i landet utgöra nykomlingar utan sinne för annat än det ekonomiska för-värfvet.

Måhända utgöra sägverksägarne en öfvergående företeelse uti öfre Norrland. l)e taga den vuxna skogen och försvinna därpå för att lämna fältet fritt åt jordbruk och boskapsskötsel. Så kan det gå och, om än många kanske önska det, vore det likväl på det högsta att beklaga. Inträffar något sådant, skall man säkerligen länge med saknad minnas den gyllene tid, dä sågverksrörelsen strödde guld öfver de förut fattiga bygderna, tyvärr utan att man förstod alt taga vara på detsamma. Det är så bekvämt att skjuta skulden vid yppade missförhållanden pä andra

och tro sig själf fredad från ansvar*. Islands en gång kanske yppiga skogar äro blott ett minne. Hvems var skulden, kan man fråga. Landet stannade i hemmansbrukarnes bänder och är ändock vordet nästan helt och hållet skog-löst. Hvad som händt pä Island ocli likaledes i stor utsträckning i Norges skogsland, hvarest jorden väl delvis öfver-gatt till trävaruhandlare, men i stort sedt förblifvit i småbrukarnas ägo, förklaras nog af mången icke liafva varit alt befara här, sa 1'ramt liemmansbrukarne icke rubbats i sin besittning. Man glömmer dock härvid, att intressena och åskådningen bland de mindre jordhrukarne från den ena

* I öfverdirektörens vid landtmftteriet berättelse om en af honom år 1850 företagen ämbetsresa i de norra orterna och å Gotland läses: »Mig veterligen tinnes i de norra länen ingen skogshushållning, men däremot den grofvaste misshushållning; oeh mången ler medlidsamt åt den som (adlar den senare samt intresserar sig för den förra ——--. Skogseldurnes or-

saker äro Ilera. En är redan anförd eller den all nybyggaren bränner skogen för att hindra lappar komma till eller vistas på nybygget. För öfrigt uppkommer skogseld i följd af vårdslöst svedjande; eller genom liknöjda vallhjon. som upptända eld för att medelst röken därifrån freda sig själfva oeh sin hjord för mygg oeh ilugor; men oftast lämna elden, innan den blifvit släckt — —. I Norrland brukas ej. mig veterligen, barkning; men hvad eld oeh blädning ej där förstöra, det medtages genom en öfverdrifven oeh oklok afverkning af de yngre oeh vackraste träden, i det man af dem gör så kallad takved» ete. Ett sådant sakernas skick, som utan sågverksrörelsens mellan-komst säkerligen fortsatts oeh. ju flera nybyggena blifvit, fått en desto mer ökad utbredning, må väl ej vara alt föredraga, älven om jorden förblifvit en tillhörighet för liemmansbrukarne, framför det närvarande tillståndet!tiden lill den andra förändrats mindre än man är benägen antaga.

Öfre Norrland i allmogens ägo betyder, efter det att den gamla natnrskogeu ut huggits och skogsrikedomen blifvit allenast ett minne, ändlösa marker med mindre trädgrupper här och livar, men i allmänhet utan annan skogsväxt än dvärgartade björkar och kortvuxna martallar. Ett vederlag, åtminstone delvis, vore kanske yppiga betesmarker, åkrar och i första rummet naturliga ängar, vunna genom omfattande afdikningsarbeten och tillräckligt stora att skänka medel till underhäll för talrika boskapshjordar, väl mestadels får, enär dessa tidigare a våren och senare å hösten än nötkreaturen finna sin näring ute i det fria, men ock i mer välbelägna trakter nötkreatur, förnämligast kalfvar, utom a ställen, där kommunikationerna eller ortsbefolkningen erbjöde tillfälle till förmånligt afyttrande af mjölk, smör och ost samt föranledde att de mjölkande korna vore mer talrika. Boskapsskötseln återvunne sålunda sin plats såsom hufvud-näringen. Under den korta sommaren komme man att lefva. herdens lika makliga som bekvmmerslösa lif. Ingen företagsamhet eller omväxling sparades. Allenast en tid efter annan felslagen höskörd framtvunge afvikelser från den gängse hushållningen. Då gällde det att inrätta sig så, alt förlusterna blefve de minsta möjliga. Nötkreaturen, som ställa större fordringar å föda och vid jämförelse med fåren föröka sig långsammare, nedslaktades, under det allt i öfrigt fortginge såsom förut.

Ett sådant näringslif hade liera skuggsidor. I följd af det ringa arbete, hvarpå anspråk ställdes, hade man icke användning för en mer talrik befolkning, icke ens på de punkter, där denna samlade sig, och den tvungna overksamheten under den långa vintern blefve för alla mycket kännbar. Säkerligen skulle man därunder bittert sakna tillfälle lill sysselsättning och förvärf genom skogsarbete på egen eller annans mark, och gärna skulle man offra mycket af de stora ut-markerna för få tillbaka det, som varit och med likgiltighet se att de ägdes af andra, om blott skog funnes där. Föga båtade emellertid att liafva önskningar, som icke stode att uppfylla under närmast kommande hundra år. Man tvunges att låta allt lörblifva, som det var. Markens forsumpning,ii ena stället, samt hastiga växlingar af värme och köld ensamt eller i förening med förhärjande blast, a den andra, utgjorde för tillkomsten af en rikare skogsväxt, naturhinder som det ej stod i människans makt att undanskaffa.

Behagligt kan det -vara för hemmansbrukarne att lata sig invaggas i förhoppningar om att pa sågverksägarnes bekostnad ia sitt jordinnehaf utvidgad! med skog i den omfattning, att den gafve utsikt till en arbetsfri inkomst. De, som härmed hugnades, vore väl att lyckönska, men för deras efterkommande vore iöga vunnet, om skogen a den återgångna marken komme att missvårdas, som doek är nästan att förutsätta, da statsuppsikt har visat sig vara vanmäktig att trygga trädplantornas uppväxt. Var äldre ekskogs-lagstiftning utgör härpå ett talande vittnesbörd.

Efter livad det vill synas, gör man i betraktande häraf orätt, då man framställer hemmansbrukarne och sågverks-ägarne såsom naturliga tiender till hvarandra och antager, att de förre måste ga under för alt de senare ma komma i välstand. De behöfva dock bada hvarandra och höra ej fördärfva vägen den ene för den andre. Mycket oklokt handla förtv sag-verksägarnc. om de i sill görande och låtande icke taga tillbörlig hänsyn a hemmansbrukarnes berättigade näringskraf. Bringa sågverksägarne genom att hejdlöst arrondera sig med mark, som rätteligen hör vara ett tillbehör lill jordbrukspos-sessionen. hemmansbrukarne, hvilka utgöra och böra utgöra befolkningens flertal, i svårigheter, som till sin beskallenhet äro af bestående natur och leda därhän alt deras utkomst äfventyras, måste inflytandet af sådana förhållanden komma att blifva märkbart vid den lokala näringsverksamheten, som i skilda utseenden härigenom hämmades. Välstand bland hemmansbrukarne atlöljes af större tillgång å lifsmedel, lägre ut-skylder och en större trefnad för alla, som äro hänvisade alt uppehålla sig på platsen. Faran för utbredning af skogseld minskas, och arbetskraft inom orten kommer att sta till huds för de beliof. hvarvid densamma tages i anspråk. Man far dessutom ej förglömma, att skogsförmö-genhetens bevakning städse förblifver tämligen bristfällig samt alt dåliga lefnadsvillkor ofta gilVa upphof till egendomsbrott. Det bör häraf vara uppenbart, att näringsut-sikterna bland hemmansbrukarne a egen eller legd jordspela en stor roll jämväl för idkare al' trävaruhandtering. De senares förvärfsvillkor äro ej heller sa betydelselösa för de förre, som mången är benägen att tro, utan råder tvärtom intet tvifvel därom att i åtskilliga, om också icke i alla afseenden det stegrade förvärfvet för sägverksägarne blir till gagn för hemmansbrukarne. Frånsedt prisen vid timmerköp och arbetslöner, som, efter- livad man föranlåtes antaga, påverkas af tekniska och kommersiella framsteg inom trävarurörelse, är det tämligen visst, att sågverksägarnes rikedom och välmåga i följd af höga träpris a världsmarknaden för den salubjudna varan i vida kretsar inom den bygd, livar-ifrån trävarorna utgått, lämna spår efter sig genom anordningar till fromma älven för andra än sågverksrörelsens idkare, och till dem, som i första rummet hämta nytta exempelvis af lättnader inom kommunikationsväsendet, må väl höra hemmansbrukarne.

Intressemotsatserna däremot lönar det ingalunda att förneka. De linnas och framträda tyvärr mer åskådligt än det. som förenar. Lidelserna tillkomma samt göra det svart a ömse sidor att förstå det, som är gemensamt. Det står dock fast, att hemmansbrukarne behöfva sägverksägarne icke mindre än de senare de förre. En sorglig erfarenhet därom gör man redan mångenstädes, där skogsafverkningen plötsligen afstannar och någon trävarurörelse ej längre består.

Med den absoluta skogsmarkens stora utbredning i Norrland följer, att frånvaron af en utvecklad skogsväxt måste komma att där sträcka sitt förlamande inflytande till all annan näringsverksamhet samt möjligen medföra en försämring af klimatet. Genom mulbetet far marken ringa värde. Medan i det sydliga och mellersta Sverige skogsmarken, åtminstone delvis, långt fram pa hösten belas, är mulbetes-tiden i Norrland ganska kort och därjämte det odlingsbara området helt begränsadt. Skogsväxten är uppenbarligen rikedomskällan, och. om den sinar ut. båtar allt det öfriga föga. Utan skogsväxt är marken i stort sedt förlorad för produktionen. Till och med om afdikningsarbeten vidtagas, genom hvilka det lyckas att nedbringa frostländigheten och framkalla en utvidgning af såväl åkern som ängen, förblir under långliga tider framåt skogsmarken det hufvudsakliga.EU mer utveckladt jordbruk kan i öfre Norrland blol.1 uppstå på grundvalen af en omfattande och inbringande boskapsskötsel, som till jordbrukarens förfogande ställer en ymnig gödseltillgäng och härigenom ökar utsikterna till ernående af en stor bruttoafkastning af den odlade jorden. Har man väl kommit därhän, betinnes jordbruksarbetet mer lönande, och jordinnehafvaren uppmuntras till sysslande därmed under olika tider af aret; men härutinnan är del bäst att icke hängifva sig al några förhoppningar för den närmaste tiden. 1 angifna riktning bör man emellertid arbeta under tillit att förr eller senare sträfvandena krönas med framgång. Industrien förmår aldrig, äfven om den toge i be-sitlning förefintliga grufvor och vattenfall, ersätta jordbruket, hvars egenskap af modernäring gifver sig öfverallt tillkänna. Utan jordbruk vid industriens sida komma stora delar af landet att furblifva ödemark, hvarest blott järnvägstågen och de vilda djuren störa ensligheten. Inträffar arbetslöshet vid grufvor och industriella verkstäder, saknas tillfälle för åtminstone någon del af arbetarne att draga sig tillbaka lill landsbygden och där taga sig an sysslor af beslående värde, som under de goda tiderna fått anstå, emedan de varit för kostsamma att utföra. Utan annat förvärf än det, som jordbruket skänker, har öfre Norrlands befolkning

emellertid ej att emotse en högre grad af ekonomiskt välbefinnande. Först då afnämarne äro att finna på nära hall. inbringa jordbruksalstren något mera. Tillkomsten af industriella anläggningar bör därföre af jordbrukarne ses icke med motvilja och fruktan utan med glädje och tillfredsställelse. Lönefordringarna bland jordbruksarbetare stegras kanske, men i stället har man större utsikt, lill konmnmi-kationslättnader. Till och med i det mellersta Sverige lämna lokala järnvägar, som ej hafva att påräkna annat gods än jordbruksalster, knappast inkomster, tillräckligt stora atl bestrida de med järnvägsdriften förenade kostnader, och de blifva det än mindre i Norrland till följd af den ringa persontrafiken därstädes. Härtill kominer gagnet af den större åtgången af jordbruksalster i den omedelbara närheten eller åtminstone på mindre afstand än annars.

Ett önskemal i öfre Norrland skulle vara förekomsten af en inbringande hemslöjd, som upptoge den lediga tidenunder vintern. För närvarande är man i saknad däraf. och mycket synes ej vara att hoppas af framtiden. Något annat förvärf än det, som blir att påräkna af jordbruk tarfvas dock ovillkorligen vid det förhållande, att merendels ätta månaders käle nödvändiggör uppehåll vid det egentliga jordbruksarbetet. Småbrukarne i Värmland. Dalarne och Smaland liafva öfverallt i trakter, där jordbruket varit mindre gifvande oclx någon slöjd ej varit att tillgå, sedan långliga tider tillbaka haft för sedvana att söka arbetsförtjänst långt bortom det egna hemmet, som underlättats genom de mindre alstånden till rikare landskap. Af några månaders arbete får man icke begära, att jordbrukaren i öfre Norrland skall liafva sin goda utkomst. Han hade det till en tid, men mycket har sedan dess förändrats, hvarpa afseende bör fästas. Vida mindre än fordom betungas jordbrukaren nu af arbeten under den kalla årstiden. Tröskningen sker fortare, transporterna medföra ej samma tidsutdräkt som förut, byggnadsarbetena äro, tack vare ett bättre byggnadssätt, mindre ofta återkommande och en stor del af jordbruksredskapen förfärdigas ej i hemmen utan köpas. Del arbete som nu står jordbrukaren till buds under vintern, är fördenskull ganska begränsadt. Allt framgent utgöres det lmf-vudsakligen af hygge i skogen ocli drifningar. Industrien kräfver fackbildade arbetare, och de. som icke kunna eller vilja ägna sig odeladt ät densamma, skjutas åsido. Jord-brukarne liafva därföre med rätta först och sist sina blickar på skogen. Där liafva de sedan lång tid tillbaka funnit. livad åkern och ängen icke gifvit dem, nämligen medel till inköp af allehanda förnödenheter utöfver dem. som erhållas af det egna jordbruket. Intet gör därföre deras ställning sa tröstlös som den tilltagande bristen a afverknings-bart virke, då den tvingar de arbetssökande jordbrukarne att atlägsna sig allt mer från hemmet och omsider har till följd att förvärfvet i skogen är slut.

För hade den enskilde och det allmänna träder vid jämförelse med skogssköilingen allt annat i bakgrunden. Detta är obetingad! det principala. och sågverkens markförvärf. huru önskvärdt det än ma vara att det motverkas, befmnes, om det sammanställes med skogssköilingen, vara af underordnad betydelse. 1 hvarje fall utgör äganderättsförhållandenågot, som k;m förändras. Mer behöfves icke än ett tilltagande jordbrnksförvärf för att en utvidgning af aker- och ängsarealen ma vara all emotse. Köpevärdet a mark, som lämpar sig liil agronomiskt bruk stegras, och detta föranleder i sin ordning med säkerhet återgång af jord i allt större utsträckning till hemmansbrukarne. Skulle åter sa vara, alt skogen blifvit uthuggen, förestår trots allt, som från lagstiftningens sida ma åtgöras, en väntetid af många årtionden, ja kanske mer än ett sekel, hvarunder afverk-ningsbart virke i någon större myckenhet ej linnes att tillgå. För staten och den enskilde skogsägaren återstår då blott att skrida till åtgärder för skogskullar, och att sedan bida liden, tills naturens krafter botat refvorna af den föregående misshushållningen.

Ofre Norrlands jordbruksbefolkning känner instinktmäs-sigl. hurusom det är lifsvillkor för densamma all förvärfs-utsikter i skogen bevaras. Man har likasom en förkänsla af del, som botar. De skilda förslagen att hindra skogstor-värf af sågverken, likasom att återbringa skogsmark i allmogens ägo. skulle icke framkommit, om man icke förstått hvad skogen betyder för hemmansbrukarne. I strid mot verkliga förhål landet har man dock ansett skogen vara förlorad. så snart den frångått allmogen. Trots del tydliga sprak, som den föregående tidens erfarenhet talat, tyckes man inom allmogeklassen liafva förtroende till sin egen förmåga att bevara skogen och icke kunna fatta, att skogsmark och sparad skog åro langt ifrån identiska begrep]). Ägandet af skogsmark innefattar visserligen en förmån, som man inom allmogeklassen värderar. Hennnansbrukaren bar, om han rader öfver omfattande skogsmark, ett verksamhetsfält, som han åtminstone delvis kan upparbeta lill ökande af sitt

förvärf. Men föga gagnar honom kalmarken under den långa vintern, då allt där ligger förstelnadt. Allenast den vuxna skogen visar hän å bevarade lifsfcrafter inom naturen, hvars fägring härunder också till stor del bestämmes af densamma. Tankar på lifsuppehället tillkomma och öka intresset för skogen. Ar sådan att tillgå och belägen på icke allt för stort afstånd från hemmet, linnes en utsikt till arbetsförtjänst, och härmed är bonden af gammalt nöjd. Penningen, som han med sill arbete intjänat, spelar för ho-nom en helt annan roll än hvad en skogsförsäljning lämnat i behäll. Pä inkomsten al' den senare besannas ofta det gamla orspråket: lätt länget, lätt gänget; och där detta icke är fallet, uppmuntrar ej sällan det stora oväntade för-värfvet lill räntetagarens sorglösa lif, hvaremot arbetsförtjänsten manar till arbetsamhet och sparsamhet.

Det, som skiljer allmogen och sägverksägarne, är skogen. hvilken bada behöfva och ändock behandla, som om den aldrig toge slut. Elt för bada gemensamt intresse gif-ves förty, efter hvad det vill synas, i skogens bevarande. Åtgärder till tryggande däraf frän statsmaktens sida erkännas berättigade, men tror man sig härvid ej böra gä längre än att efter timad afverkning fordra åtgärder för återväxt, som dock först sent gagna, i stället att. såsom väl bör vara målet, man skulle rikta sina sträfvanden på bibehållande af afverkningsbar skog för den närvarande generationen och för den. som kommer närmast densamma. Till en viss grad måste omsorgerna för uppehället hafva en temporär begränsning och icke löpa ut i ett atlägset fjärran, men vid näringens natur och förmåga att skapa nytt måste afseende fästas. och skogshushållningen kräfver stor förtänksamhet. Lång är mellantiden, tills ny skog hinner uppväxa, och därunder skulle i ölVe Norrland saknas medel lill uppehälle ät befolkningen utöfver livad jordbruk och boskapsskidsel afkasta. Till åtgärder för atl betrygga återväxten a uthuggen skogsmark besluter man sig icke gärna, da de snarare motverka än öka utsikterna till inkomst vid boskapsskötseln i följd af inskränkningar af mulbetet och därefter minskad gräsväxt a hela området.

Har man icke i tid erhållit blick för lärorna af skogens utliuggning, gagnar det ej mycket, om det ock skulle lyckas att med stora uppoffringar frän sågverken återbekomma den mark, som dessa underlagt sig. Statsmakten linge då den svåra uppgiften att sörja för återväxten a marken, da den antagligen skulle afträdas tämligen skoglös, och nödgades man vid sådant förhållande att tvinga jordinne-hafvaren atl freda stora delar af skogen för betande får och boskap, i strid emot önskningarna icke blott hos enstaka individer utan inom hela befolkningen, för hvilken i stort sedt återväxten saknade aktuellt intresse.Siidan är dock icke den allmänna åskådningen. Under förbiseende af den ekonomiska nödvändigheten att bevara alYerkningsbar skog hängifver man sig al illusioner att genom förändringar vid jordfördelningen tillförsäkra öfre Norrlands befolkning framtida välstånd, allt under det att detsamma för en oöfverskådlig framtid undergräfves genom det växande skogskapitalets år efter ar skeende förminskning, detta icke blott i trakter, kvarest den åldriga skogen nödgar till ett mer utsträckt hygge, utan äfven där, hvarest ett successivt utnyttjande af densamma utan olägenhet skulle kunna ske. Man angriper sågverken på punkter, där deras handlande varit förestafvådt. af beliofven inom deras egen näring, men later dem obehindradt fortgå, ja tvingar dem nästan att hejdlöst rusa fram på en hana, hvarifrån en återgång är utan ändamål. Inför det möjliga af en lagstiftning, som högst väsentligt inskränker antalet af spekulanter till skogshemman. skynda ägare af sådana att sälja till sågverken ocli deltaga sedan ifrigt i agitationen för reduktion och annat mera. Skadan, som därigenom uppstår, är oberäknelig. Till allmogemännens af hänsyn till det privatekonomiska förvärfvet ökade försäljningar, som stegra sågverkens jordinnehaf och gifva stöd åt yrkandena om lagstiftningens ingripande, kommer det möjliga af sågverkens tilltagande afverkning, alstrad af oro för verkningarna af den emot dem inom allmogekretsar uppkomna fientliga stämningen. som kan gifva sig uttryck pä olika sätt och äfven. om. lagstiftningen förblir oförändrad, kan fa vidtgående sociala följder. Sågverksägarne samla sig för att öka sin köpe-och motståndskraft, och det stannar ej härvid utan många hland dem, kanske de bäste, taga intryck af det förändrade betraktelsesättet i fråga om deras närings sociala karaktär och begagna törsta lägliga tillfälle att draga sig tillhaka samt ersättas af andra mer förvärfslystna och hänsynslösa än de gamle med benägenhet att i det längsta utsträcka afverkningen, på det att de må blifva mindre berörda af en möjlig framtida katastrof. Sa bringas allt till sin spets, och ondskans makter synas nästan sammansvurit sig för att komma ofärd åstad.

Dröjsmål med hänsyn till åtgärder Iran lagstiftningens sida till förhindrande af den redan mångenstädes skedda

ochliå

öfverallt befarade uthuggningen af skogen blir mider dessa omständigheter något, mycket ödesdigert. Hvad en alltmer utbredd skoglösket liar att betyda, borde dock en livar kunna inse och lorstå. Till och med om man anser sig ej behöfva frukta brist å liusbehofsvirkc, ligger däri en ringa tröst. Norrland, särdeles de öfre delarna af landet, kan icke undvara skog till afsalu, utan att kulturen där går tillbaka. Statsmaktens förmåga att bringa åter, hvad som förlorats inom skogen, är helt begränsad. Det bar sagts, att skogsvård kan jämförelsevis lätt framtvingas genom lagstiftning, * likasom att, om skogsvården försummats, detta i de flesta fall kan »inom en öfverkomlig tid» botas med enkla medel*). Allt sådant tal dock är fåvitskt.

Det må ej förvåna att man länge i Norrland förbisett det sociala krafvet af uthållighet vid skogsvården. 1 stort sedl är landet ännu skogrikl, och det. kan då lyckas betyda mindre, om kalmarker å enstaka ställen uppstå. Härtill kommer alt skogsbestånden mångenstädes äro i den alder, att de böra omedelbart afverkas, då vid dröjsmål älVentyras att. virket försämras. Dylika förhållanden, som allt framgent icke äro ovanliga, ställa sig gifvetvis bindrande i vägen, om det skulle blifva fråga att skrida lill ett strängt genomförande af uthålligheten med tillhjälp af lagstiftningen. Man får äfvenledes icke slräcka sina anspråk på uthålligt skogsbruk därhän, att årsafverkningarna blifva lika. Därpå är ej alt hoppas under lång tid framåt inom större delen af Norrland. 1 Lappland bar man dock sedan åtskilliga år tillbaka gjort betydande ansatser för att utjämna byggena, och. livad som skett där, ådagalägger det praktiskt möjliga af inskränkningar vid alVerkningen. En lagstiftning, som inför en likartad ordning i det öfriga Norrland, synes vara önskemålet. Mycket skulle, förutsatt att det sörjdes för lagens efterlefnad, vinnas därpå. Bland annat blefve lockelsen till förvärf af skogsägendom. efter det att blott en successiv al-verkning af ståndskogen tillätes, vida mindre än den är, sä länge skogen i sin helhet må af köparen nedhuggas. Äganderättsförhållandet far jämväl en mindre social betydelse. * S

*) Se lagutskottets beliinknnde n:o 48 vid 1001 års riksdag, reservation ut' Herr C. A. Lindhagen.

SMan riskerar åtminstone ieke, att landet genom saknad af den vintertiden skyddande skogen må blifva obeboeligt |>å samma gång som näringsnlvägar komma alt tryta till och med lor en gles befolkning.

Genom en lagstiftning i syfte att begränsa afverknin-gen går kanske staten alltför langt i sin omtanke för skogsvården. Detta tycker säkerligen mången, ja är kanske detta den allmänna uppfattningen. Begränsningar i förfoganderätten öfver den växande skogen bringa ägaren, om han ärnal skrida till omedelbar uthuggning af densamma, en missräkning, som kanske är i penningar uppskattningsbar. För ett handlande, som kan hafva en sådan följd, bör staten laga sig till vara. Detta är en sanning och förtjänar att beaktas. Af alder har dock åt staten inrymts befogenhet all lill förhindrande af en hushållning, hvars nödvändiga följd är en större minskning af afkastningen frän jordägendom, trälfa förfoganden, väl icke efter nu rådande åskådning i fråga om rätten alt äga jord, men sa mycket mer om skyldigheten att icke missvarda den innehafda jorden. Beträffande åker och äng borgar i allmänhet det privatekonomiska intresset för en god vård. Äldre stadganden därom hafva ock bortfallit. 1 stället utgör den icke ovanliga förekomsten af devastation a skogsmark en anledning för stalen all med hänsyn lill densamma ålägga den enskilde förpliktelser af ena eller andra slaget i syfte att förebygga förskjutningar af det privatekonomiska intresset utöfver de gränser, inom livil ka detsamma bör vara bestämmande. Häremot är sä mycket mindre något att invända, som så-dana förpliktelser i alla länder för sig hafva traditionel helgd. Under tider, då man trott dem kunna bortfalla sand handlat i enlighet härmed, har snart befunnits nödigt att återupplilYa gamla stadganden i en eller annan form. I motsats mot hvad gäller om åkern och ängen, har man beträffande skogen seklers vittnesbörd till bevis därpå, att det privatekonomiska intresset ej är lill fyllest för att skydda emot skölling af växande skog.

Bäst är. i fall statens mellankomst icke behöfver sträcka sig längre än lill omsorg om skogsväxtens uppehållande ä den egentliga skogsmarken. Är det så, alt de växande trädbestånden utgöra ett resultat af jordinnehafvarens ellerlians föregångares omvårdnad, ja kanske kulturarbete, komina inskränkningar i förfoganderätten att kännas tryckande och blifva de i följd af det värde, som ungskogen då har, knappast belföfliga. Lagtvång i större omfattning skulle till och med i förutsatta fall kunna göra mer skada än nytta, dä staten ställdes inför kostsamma

anstalter för tryggande i undantagsfall af lagens éfterlefnad. Mindre fara för vanvård är äfvenledes för lianden å en ort, där skogen luif-vudsakligen anlitas för fyllande af de inom orten förekommande behofven, hvillca förete mindre skiftningar från den ena liden lill den andra. Till och med där, hvaresl skogsskötseln bibehåller karaktären af en naturockupation, som icke utsträckes ulöfver livad den lokala förbrukningen påkallar, yppas tidigt hos befolkningen ett återhållande inflytande vid afverkningen öfverallt, där man fått klart för sig lärorna af skogsbrist vid jordbruksnäringen, bergsbruket eller annan verksamhet pä platsen. Skötseln inom våra bergverksskogar. som mångenstädes ända sedan HiOO-talel handhafts a ett uthålligt sätt, bekräftar detta. Motsatta förhållanden uppmuntra äter till utsträckta hyggen och hindra den önskvärda måttfullheten vid afverkningen.

Kännetecknande för hushållningen med skogen i öfre Norrland är det sist omförmälda tillståndet. Afverkningen lill husbehof är där ringa och alldeles underordnad den, som sker lill afsalu. Någon brist i förra afseendet tror man sig ej behöfva frukta. Föga oroar därföre framtiden. Van, som man är att ödsla med skogen, tyckes det nästan vara en fördel att liafva förvandlat sa mycket som möjligt af trämassan i penningar. För afsättningén bar man inga bekymmer, då virket bringas ut å världsmarknaden. Hvad socknar, ja hela tingslag liafva att erbjuda, utgör på världsmarknaden en obetydlighet. Fördenskull blir den totala ulhuggningen en öfverhängande tära. som öfverallt där den ej längre botar utan framträder i all sin nakna verklighet, ulgör en social kalamilet, sä mycket större som pä mänga ställen skog i följd af s. k. forsumpning kanske aldrig mer återuppstår, åtminstone icke så högrest och värdefull, som den förutvarande.

Manar icke detta till eftertanke, om ej något från det allmännas sida hör göras för all alYärja läran? Svaret härpåkan ej blifva annat än jakaiule. Landets hennnansbrukare äro alltför obemedlade och litet framsynte, all man har att vänta af dem nu eller i framtiden ett annat förhällande än del, som orsakat sakernas närvarande skick, och ett lokalt inlresse existerar knappast för sågverksägarne. llär löper man sålunda ett stort älYentyr, om statsmakten förblir passiv. Frågan är egentligen endast, hvad från dess sida må åtgöras. Åtgärder för tryggande af skogsförvngringen utgöra palliativ, af livilka allmogen har att vänta sig föga gagn och inför livilka densamma i följd af sakens egen natur måste komma att ställa sig likgiltig för att icke säga liendtlig med anledning af de olier, som åtgärderna bringa allmogen och den inblandning i bondens hushållning af skogstjänstemännen, som han liar att vänta. Jämväl från social synpunkt är omsorgen om tillkomsten af ny skog till ersättning för den, som gått, af mindre betydelse, än man är benägen all tro. Under den lid, som föryngringen medtager, kan den kultur, som en gäng funnits, alldeles begraf-vas. Icke ens i det fall att tillväxttiden i öfre Norrland genom utbyte af sågad vara emot tillverkningar af annat slag, skulle nedgå till 75 å 100 år, faller den sociala olägenheten af väntetidens längd bort. Någon förhoppning att det agro-nomiska förvårfvct må komma att ersätta det furstliga får man icke halva, så mycket mindre som uteblifvandet eller förminskandet af vinlerförvärfvet stegra fordringarna på inkomst af arbete under den varma årstiden.

Självfuppehällelsedriften har också sedan läng tid tillbaka förmått öfre Norrlands befolkning att, såsom redan antvdts. gripa efter de anvisningar, som lämnats för att hälla tillbaka afverkningen och såmedelst bevara något af den växande trämassan för framtiden. Helt säkert är det denna omständighet, som man har att tillskrifva sympatierna pä mänga håll för den s. k. Norrbottenslagen icke blott i Norrbotten och Västerbotten utan älven i angränsande landskap. Inskränkes hygget till de öfvermaliga träden, förekommer det klart, att ar efter ar flera eller färre träd af de förut undermåliga må komma att fylla måttet, och all härmed fullständig brist a afverkningsbar trämassa forebygges. Vid jämförelse med lärorna af en så kallad öfverafverkning synas skuggsidorna af den utaf forstmämien förkättrade ut-plockningen af de bästa träden varaafunderordnadbetydel.se för det stora flertalet af allmogen.

I Lappmarken har man försakat det från privatekonomisk synpunkt största förvllrfvet och föredragit ett utjämnande af detsamma genom afverkningens obligatoriska handhafvande successivt. Trots upprepade försök till ändring har man hållit fast vid den träffade anordningen, och erkänner numera tämligen allmänt gagnet däråt'. Med hänsyn till husbehofshygget består väl frihet, men denna har mindre att betyda pä grund af den glesa befolkningen och den på det hela taget rika förekomsten af skog. Från hem-mansbrukarnes sida saknas fog till klagan öfver förbehållet om en saluafverkning föregående utsyning, då skogsanslagen erhållits under

förutsättning af utsyningstvång i afseende a bygge till afsalu.Förhållandena i det ölriga Norrland förete väl. ju mer man närmar sig tätare bebyggda trakter, desto större förvärfsutsikter utanför skogen; men dessa äro långt bortom det egentliga Lapplands gräns fortfarande så små, att medel lill utkomst vid frånvaro af skogsförvärfvet trvta för jordinnehafvarnes flertal. Det gjorde yrkandet om införande af utsyningstvång jämväl där och tillämpning af grundsatser, öfverensstäinmande med de i Lappland vid skogsvården gällande, må i betraktande häraf ej förvåna. Ämbetsmannaförmynderskap i den utstriickning, som därvid nödvändiggjordes, kan dock befaras blifva förhatligt och försvåra målets uppnående. Ännu har man tyvärr inom allmogekretsar i minne, huru fruktade skogstjänstemännen under äldre tider voro och huru litet de förmådde tillvinna sig befolkningens välvilja och återhålla den skogssköfling, som de skulle hindra. Måhända voro de därvid utan skuld. Medvetandet af beroende har redan i sig något, som frestar den enskilde lill öfvergrepp, och försöken att frigöra sig från ell tillkommet beroende visa sig, huru väl allt synes vara ordnadt, ofta lyckosamma i följd af sociala motsatser, som del är svårl all utplåna. Inom medborgarens egen krets skapa inskränkningarna i handlingsfriheten förhallanden af sä växlande natur, all mängen, som det gått emot, tror sig halva varit prisgifven ät godtycke af myndigheterna, utan att vara det.

Hvad saken kräfver, är, att sakkunnige personer fa sig anförtrodd befogenhet all inbegripa, där öfverafverkningI is

synes föreslå. Sjålfslyrelsens organer, om <le blott lämpa sig för det graimlaga uppdraget all öfvervaka den enskilda skogshushållningen, synas dock vara all föredraga. At dem kan i inotsals mot personer, som tillhöra byråkratien, efterlälas en friare pröfningsräll. valde som de äro för all utgöra ett slags skiljomlin i skogsfrägor emellan den enskilde och det allmänna, oeli denna omständighet har i sin ordning lill följd, att rättigheten till ändringssökande kan inskränkas. För att en självfslyrelse pä detta omrade må vara tillfredsställande, fordras dock oeftergilligcn, alt dess organer handla under fullt medvetande af sina förpliktelser geni emot det allmänna. Om ej detta äger rum, bortfaller allt gagn af anordningen. Ju mer inflytande de medborgare, emot b vilka åtgärden riktas, liafva vid valen, desto mer anledning finnes att befara ett slappl fullgörande af uppdraget. Pärförc, om det blir möjligt för några fa skogsägare att inom orterna ulse funktionärerna, äro utsikterna lill etl lyckligt resultal ringa. Fätalets välde inom kommunerna är doek redan brutet och torde än mer blifva det. Sedan detta väl inträffat, växer inom de breda lagren skogsintresset, ibland kanske i allt för hög grad, med den påföljd, att lokalegoismen tager sig uttryck i beslut, som stå pä gränsen att utgöra rättskränkningar. Bevis härpå utgöra de skogs-ordningar, som a sista liden beslutats inom åtskilliga kommuner i Norge och erhållit regeringens sanktion, trots att de inskränkningar i förfoganderätten, som skogsägare ibland fä vidkännas, liafva bestämts af hänsyn lill den lokala förbrukningens kraf.

Icke mindre det som skett i Norge än älven det pågående lagstiftningsarbetet i Finnland gifva otvetydigt vid banden, att man ej längre nöjes med garantier i lag för återväxten utan vill liafva något mer. 1 Norge likasom i Finnland äro förhållandena, lrånsedt mindre delar af landet, tämligen öfver-ensstämmande med de i Norrland rådande. I synnerhet de lagbestämmelser, som af en tinsk skogskommifté framlagts i ändamål att ersätta den nu i Finnland gällande skogslagen, synas bär vara förtjänta af uppmärksamhet, da rättsuppfattning och sedvänjor där äro tämligen lika vara egna*.

* lS'.i'.i ars torslug lill lag angående åtgärder till förekommande af skogs-förödelse i Finnland innehåller hland annal g 3: Ej heller mä skogen a frälse-.Det finska lagförslaget ställer såsom sin uppgift att bringa till stånd uthållig skogsvård å enskild jordegendom, ined undantag för lmsbeliofs- och liandslöjdsafverkning samt beträffande trän af viss grö fre dimension. Gamla naturskogar skulle, så långt möjligt vore, skyddas för öfveraf-verkning. Sådant är det föresatt a målet, och om än anmärkningar emot den tilltänkta lösningen kunna göras, är i hvarje fall förslaget ett steg i den rätta riktningen.

J motsats mot livad fallet är beträffande kulturskogen, hvarest. det högre värdet af grundkapitalet berättigar till fritt förfogande öfver skogsväxten, är inom naturskogen den växande trämassan i så hög grad det hufvudsakliga, att lagstiftningen för visso icke öfverskrider sina råmärken, om den sörjer för dess delvisa bevarande, änskönt att

skogs-förmögenhetens närvarande brukningsvärde, privatekonomiskt sedt, kan synas nedgå för ägaren, detta dock blott, om man tänker sig, att de närvarande värdena förblifva oförändrade. Erfarenheten talar emellertid ett annat språk, såsom bäst kan bedömas däraf, att, om öfverafverkning hindrats för 30 å 40 år tillbaka, skogsägaren cj förlorat på inskränkningen i sin frihet. Intresset af ett därhän utsträckt skogsskydd ligger för öppen dag. Ur vägen är här icke en jämförelse med vallendrag likasom sjöar, livilka bada erkännas vara ägen-dom af det särskilda slag, att hvarje förändring i vatten-standet bar till betingelse medgifvande från det allmännas sida. Hvad man påkallar för skogsförmögenhet är något däremot svarande, nämligen bibehållande i allmänhet af det närvarande tillståndet i ändamål att det skrymmande och

skulle- eller frälseskattehennnan öfvernfverkas. — För öfverafverkning anses

i denna lag, dä förbrukning af skogen för annat ändamål Un till husbchof oeh bandslöjd sker i den utsträckning, att denna förbrukning uppenbarligen ej står i rätt förhållande till lägenhetens skogsareal och skogstillgångar eller att skogens tillräcklighet för lägenhetens husbehof därigenom äfventyras. Som öfverafverkning anses jämväl, om öfverförbrukning sker genom svedjande* 1 eller tjärbränning. — Ej må dock förbrukning af träd, hvars medeldiameler vid tjugu centimeters böjd från marken, barken inberäknad, uppgår till minsl trettiotvå centimeter, i någon händelse såsom öfverafverkning räknas. § 4. För lmndlmfvande af den närmaste tillsynen ölVcr denna lags efterletVande skall inom hvarje landskommun linnas en skogsnämnd, bestående af minst tre ledamöter eller flere, om guvernören med utseende å kommunens storlek och orlsförbållanden linner sådant nödigt.för alla behöfliga trilet öfveralll, där naturen beredt tillgång på detsamma, icke må i framliden för ortsbefolkningen saknas.

Det var skogens nu ifrågavarande sociala betydelse, som utgjorde förklaringen a del gamla skogsregalet, hvilket bibehöll sig under århundraden, fastän det icke likasom andra regalrältigheter bragte kronan direkt inkomst, utan allenast med hänsyn till den skogbärande marken en myndighet, som icke förekom beträffande ölrig i enskild ägo varandejord-ägendom. I den utsträckning, som man hoppats, hindrades väl ej skogssköfling genom furstemakten; men därhän kom man dock, att skogsförödelse å enskild jord stämplades såsom något orätt samt såsom följd häraf att gränserna för lagstiftningens ingripande på detta område bestämdes allenast af lämplighetshänsyn. Skilda mått och steg vidlogos för ändamålet inom den äldre rätten, och jäiuväl inom den nu gällande möter man förfoganden, som annanstädes ej varit tänkbara. Af alder har det gällt intet mindre än all förekomma skogsbrist, som dock ej visade sig möjligt, så vida man ej hade sörjt för framtida förekomst af träd i så olika ålder, att ar efter ar en lika hyggeskvantitet blefve att påräkna. En förutsättning härför hade varil föregående successiv alVerkning med omedelbart efterföljande föryngring, och detta mäktade staten icke åstadkomma. Allra minst skulle det lyckats i vårt land till följd af naturskogens stora utbredning. Här ma knappast ifrågasättas mer en utskiftning af den tillväxande skogen pä det sätt, att under tidens lopp allt mer lika årshyggen ma blifva att motse. Del uthålliga skogsbrukets ideella mål måste dock städse blifva det olVan angifna förhållandet.

Om uthållighet vid skogshushållningen kan icke blifva fråga, så vida man ej får påräkna, att det jordområde, som tagits i anspråk, fortfarande må disponeras för ändamålet. Del är just därigenom, att dess skilda delar hafva en växtlighet sa olikartad, att de tillsammans bilda ett forstligt helt. som afverkningeus handhafvande år efter år a lika sätt. fränsedl rubbningar i följd af naturhändelser, möjliggöres. Till äfven-lyrs skeende afsöndringar från det vid utkållighetsboräk-ningen afsedda området kunna häraf till sin verkan bedömas. Afsondringen bereder uppkomst åt ell mil kushällningsobjeklvid sidan af det gamla, och, därest skogen a hvarje af dessa skall skötas uthålligt, återstår ej annat än att å det förra likasom a det senare hushållningsobjektet låta den befintliga trämassan blifva grundläggande för hyggets periodiska utsträckning.

Således, om lagstiftningen inskrider för atl framtvinga ett uthålligt bruk af skogen, eller, innan betingelser för större anspråk därutinnan föreligga, åtminstone söker hindra öfverafverkning i annan form än medelst dimensionsinskränk-ningar, påkallas oeftergifligen bestämmelser emot framtida afsöndringar till förebyggande af att den ena mer värdefulla delen eller den andra må ufskiljas; därvid undantag naturligtvis måste göras, i fall

marken skulle användas för ett högre kulturändamål. sammanläggas med annan skogsmark, utgöra cm tillökning af jordbrukshemmans lmsbehofsskog eller i allmänhet under alla omständigheter, då marken i händelse af förändringen skulle komma till mer nytta.

Till åtgärder emot afsöndringar från skogsägendom berättigas man jämväl af den betydelse, som form och omfang hafva vid bruk af mark till skogsbörd. Det oaktadt nödgades man skilja sig från hvarje tanke därpå, sa framt ej en likartad anordning forekomme behöflig i afseende å jordbruksfastighet, då gränsen dem emellan är svår att uppdraga. Det är därföre en lycka att omständigheter yppats, som uppmuntra till inskränkningar likaledes beträffande den senare.

Man ryggar nästan tillhaka för konsekvenserna af ett sådant handlande. Genom skrankor vid jorddelningen, som utgöra en oafvislig nödvändighet för framgång åt nyss berörda sträfvanden, skulle jordägarens förfoganderätt lida ett ej ringa inträng, utom det alt möjligheten till jordtörvärf för de obesutne minskades och användning af jord till bostadstomt. upplagsplats etc. underkastas en hinderlig pröfning. Arealen skulle dock merendels bereda en tämligen säker inblick angående det tillärnade nya brukningssättet. Värre blefve att erhålla stadganden i ämnet, som icke lämnade allt för mycket utrymme ät det subjektiva omdömet hos myndigheterna. Så gällde det i första rummet att nedåt begränsa den s. k. besutenhet, hvarvid kvarken den totala arealen eller de skilda ägoslagen kunde blifva måttgifvande

oi följd at' higet s betydelse för jordiiinehafvarens förvärfsul-sikter. Med hänsyn till skog blefve en viss objektivitet lättare att ernå genom stadganden om längd oeh bredd, minimiareal m. m.

l)a man bar att utgå från det. bestående areala tillståndet under fullständigt förbiseende af mantal och dylikt, kråfves det att verkställa en ny retning, samt, efter det att detta skett, i jordeböckerna för hvarje jordägendom angifva dess ytinnehåll,])ä det att detta för framtiden må i kameralt hänseende blifva normen, dock först sedan tid lämnats för reglering af lagfarter, inteckningar och skatteförbållanden. 1 samband härmed borde marken kartläggas i sa stor skala, att hvarje ägendom öfver en viss areal blefve a kartan åskådlig.

Finnes dylika kartor att tillgå och lages den lokala sakkännedomen i anspråk på ett lämpligt sätt, synes det ej vara omöjligt att fa organer för bandhafvande af jorddelnings-frågor, hvilka kunna förväntas fullgöra sin grannlaga uppgift med lika mycken klokhet som opartiskhet. Landsting, tingslag och länsstyrelser borde där vara representerade och uppkommande kostnader till hufvudsakliga delen bestridas af statsverket

liufvuddragen af det reformarbete, som synes påkallad!, äro härmed angifva. Grunden, hvarpa man hittills byggt, sviktar, och med berättigad oro ser man tiden an. Mensklig makt förmår ej föra tillbaka det, som varit, och det skulle oj heller vara en lycka. Allt framgent gäller det att af jorden hemta medel till uppehälle, och det stora spörjsmålet är. livad från lagstiftningens sida kan och bör göras för att arbetet på detta område må i rikligaste mått lönas. Såsom ett bidrag till lösningen häraf må det förestående bedömas.